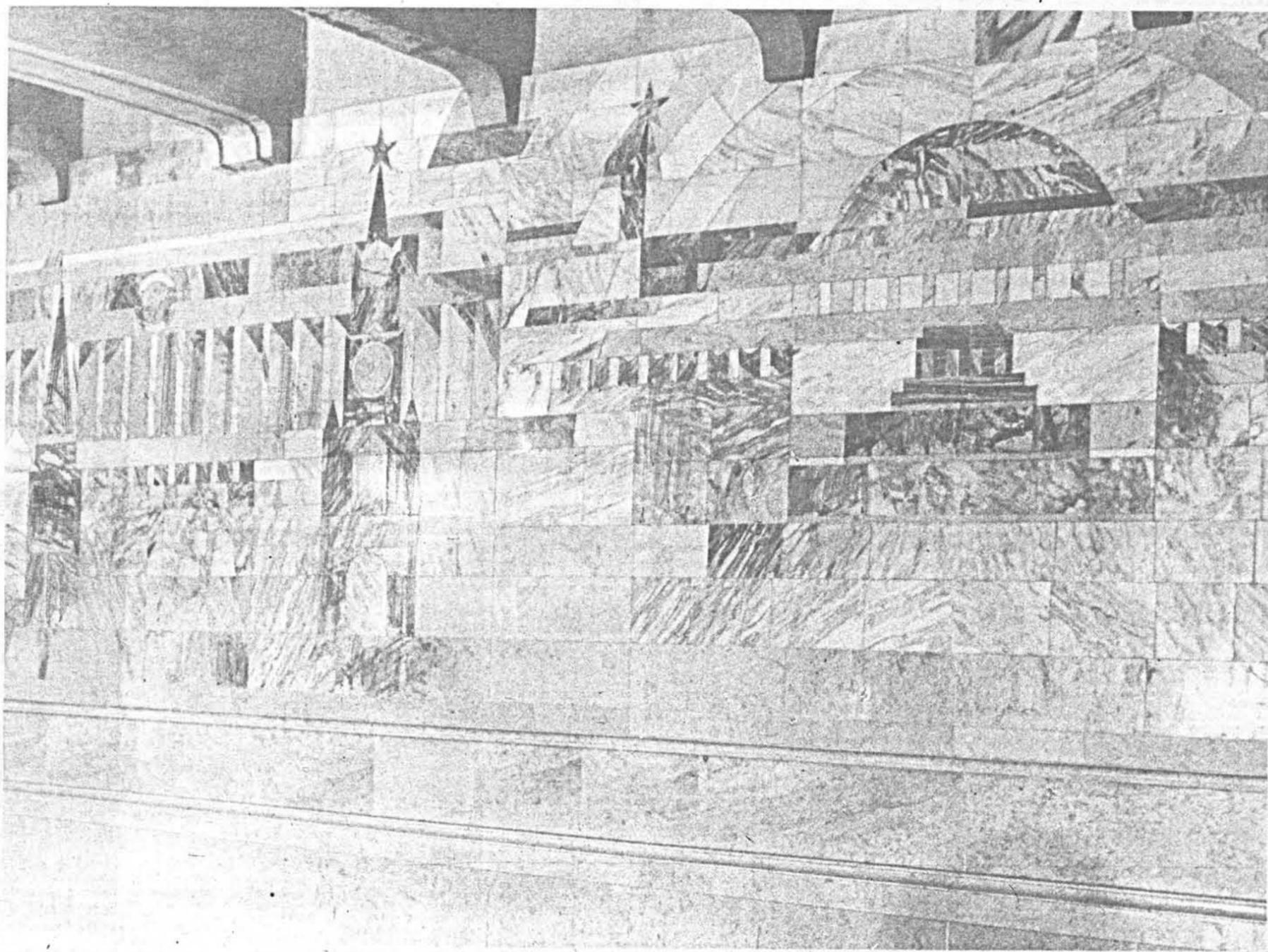

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНнікаў БССР

ПЯТНІЦА, 10 снежня 1982 г. ● № 49 (3147) ● Выходзіць з 1932 г. ● Цана 10 кап.

«Утро красит нежным светом стены древнего Кремля...» Мармуровая мазаіка на станцыі «Маскоўская».

УВАХОД У МАРУ

РЭПАРТАЖ СА СТАНЦЫЙ МІНСКАГА МЕТРО З АДСТУПЛЕННЯМІ АУТАРА

Праз паўтара года для жыхароў беларускай сталіцы скончыцца «даметрапалітэнаўская эра». У 1935 годзе, напярэдадні адкрыцця Маскоўскага метро, «Правда» пісала, што масквічы добра ведаюць «вялікія трамвайныя страці», што яны загартавалі «сваё цела і душу ў бітвах ля аўтобусных прыступкаў». Мінчане ў гэтым сэнсе не выключэнне. Уяўляеце, з якой палёгкай уздыхне першы пасажыр мінскай «падземкі», калі 3 ліпеня 1984 года (у гэты дзень мяркуецца адкрыць першую лінію) спусціцца на станцыю «Маскоўская»? Журналісты возьмуць у

яго інтэрв'ю, паэты прысвяцяць гэтай падзеі вершы. Можна, нават песня складзецца. А пакуль што мінчане з гонарам расказваюць гасцям сталіцы, якімі яны будуць, восем станцый першай чаргі метро — ад «Маскоўскай» да «Інстытута культуры». Прыглядаючыся да эскізаў за шклом вітрын магазінаў на праспекце, да фотаздымкаў у газеце, мы прывыкаем да архітэктурна-мастацкага аблічча перонных залаў.

Паколькі сёння яшчэ можна рухацца не строга па лініі метрапалітэна, мы выкарыстаем гэтую магчы-

масць і зробім прыпынак толькі на некаторых станцыях — «Плошча Якуба Коласа», «Інстытут культуры», «Плошча Перамогі», «Маскоўская». Апошнія штрыхі іх мастацкага вобраза шукаюць зараз на Мінскім мастацка-вытворчым камбінаце. Архітэктурны вобраз станцый створаны. Цяпер слова за мастакамі і дызайнерамі.

Па колькасці мастацкіх работ станцыя «Плошча Якуба Коласа» — адна з самых насычаных. Калі меркаваць па эскізах і плакетах, яе афармленне, прапанаванае мастакамі Г. Жарыным, Ю. Багушэвічам і Л. Талбузіным, павінна надзвычай арганічна ўвайсці ў зададзены аб'ём, дапоўніць вобраз станцыі, ужо створаны архітэктарамі М. Піраговым і А. Зензіным.

Расказвае мастак Ю. Багушэвіч:

— На плошчы Якуба Коласа стаіць помнік песняру. Ствараючы вобраз станцыі, мы імкнуліся паказаць вытокі яго творчасці, тая карані, што жывілі паэта. Таму прытрымліваліся народных традыцый, якія адчуваюцца нават у архітэктурцы станцыі. Сцены — белага колеру, а падлога — цёмна-карычневага. Асноўны ж колеравы ацэнт — калоны, якія нагадваюць парасткі. Аддзелачны матэрыял — традыцыйная для Беларусі белая кафля. На калонах будуць чаргавацца тры віды арнаменту, распрацаванага паводле ар-

(Працяг на стар. 4).

Экспанаты выстаўні аб'яднаны ў пяць раздзелаў — «Упэўненым поступам да камунізму», «Дружба братніх народаў СССР», «За савецкую Айчыну»,

джай». Гэта — зборнікі нарысаў, артыкулаў, даследаванні манаграфічнага плана, а таксама кнігі, брашур, напісаных перадавікамі вытворчасці.

КНИГА — ПАСЛАНЕЦ ДРУЖБЫ

Ва ўсе часы кніга, гэтае адно з самых выдатных дасягненняў чалавечага розуму, служыла справе міру, дружбы, аб'ядноўваючы паміж сабой народы.

З многімі кнігамі, што пабачылі свет у апошні час у цэнтральных і рэспубліканскіх выдавецтвах, у першую чаргу ў выдавецтвах Беларусі, можна пазнаёміцца на рэспубліканскай кніжнай выстаўцы. У экспазіцыі, якая адкрылася ў Мінску ў Доме кнігі, прадстаўлена больш за тысячы кніг, альбомаў, буклетаў, мініяцюрных выданняў.

«60 гадоў у брацкай сям'і народаў СССР» — так называецца гэтая прадстаўнічая выстаўка, што з'яўляецца своеасаблівым творчым рапартам выдаўцоў рэспублікі і краіны слаўнаму святу ў жыцці савецкага народа — 60-годдзю ўтварэння СССР.

На адкрыцці выстаўні старшыня Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю М. І. Дзялец падрабязна расказаў аб тым вялікім шляху, які прайшло друкаванне слова Беларусі за гады Савецкай улады. Калі да рэвалюцыі выходзілі лічаныя адзінкі кніг, дык цяпер штогод выдаецца 3 тысячы назваў кніг агульным тыражом больш як 40 мільёнаў экзэмпляраў. Беларуская кніга карыстаецца вялікай папулярнасцю і за межамі рэспублікі. І не толькі ў Савецкім Саюзе — яна вядома больш чым у ста краінах свету.

Сярод тых, хто выступіў на адкрыцці выстаўкі, быў лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Анатоль Грачанікаў. Ён гаварыў аб поспехах беларускага народа ў будаўніцтве сацыялізму, адзначаў вялікую ролю кнігі ў справе камуністычнага выхавання працоўных, мабілізацыі іх на новыя творчыя дасягненні.

Прысутныя з цікавасцю пазнаёміліся з экспазіцыяй, у якой асноўнае месца займаюць творы Маркса, Энгельса, У. І. Лёніна, працы, прамовы, выступленні Л. І. Брэжнева, іншых вядомых дзеячаў Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, а таксама грамадска-палітычная літаратура, выпушчаная да 60-годдзя ўтварэння СССР ў цэнтральных выдавецтвах і выдавецтвах рэспублікі.

«У братнім саюзе», «Дзеці — наша будучыня». Шырока прадстаўлены творы пісьменнікаў усіх саюзных рэспублік, перакладзеныя на беларускую мову. Сярод іх выпускі літаратурнага зборніка «Далёгляд», кнігі серыі «Паззія народаў СССР»: Шмат на выстаўцы і кніг беларускіх аўтараў, якія выходзілі ў перакладзе на рускую і іншыя мовы народаў СССР.

Аб тым, чым жыве рабочы клас рэспублікі, сялянства, як пераўтвараюць яны ў жыццё гістарычныя правызначэнні XXVI з'езда КПСС, планы Харчовай праграмы СССР, расказваюць кнігі, выпушчаныя выдавецтвам «Беларусь», «Ура-

Адным словам, выстаўка «60 гадоў у брацкай сям'і народаў СССР» пераканаўча паказвае, якіх вялікіх поспехаў дасягнула Беларусь у адзінай сацыялістычнай дзяржаве, як Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік садзейнічае ўсебаковаму развіццю ўсіх нацый і народаў на аснове міру, дружбы, супрацоўніцтва.

На адкрыцці выстаўкі прысутнічаў сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін.

На здымках: выступае старшыня Дзяржкамвыда БССР М. І. Дзялец; экспазіцыя багатая і разнастайная.

Фота Ул. КРУКА.

БЕЛАРУСІ ПРЫСВЯЧАЕЦА

Цікавым атрымаўся дзесяты нумар часопіса «Молдова», які прысвечаны Савецкай Беларусі. Нумар адкрываецца публіцыстычным артыкулам народнага пісьменніка Беларусі Іван Шамлякіна і нарысам пра нашу рэспубліку, напісаным галоўным рэдактарам часопіса Міхаілам Чыбатару.

У часопісе змешчаны вершы народных паэтаў Беларусі Пётруся Броўкі і Максіма Танка, паэтаў Ніла Гілевіча, Рыгора Бардуліна і Сяргея Законнікава, перакладзеныя Васілём Раманчуком. Апаўднёна народнага пісьменніка БССР Васіля Быкава «Дваццаты» пераклаў на малдаўскую мову Іон Мынэскуртэ. Часопіс апублікаваў таксама слова Генадзя Бураўкіна пра Беларусь і артыкул Аляксея Гардзіцкага, прысвечаны Янку Купалу і Янку Коласу. Матэрыял пра вакальна-ін-

струментальны ансамбль «Песняры» напісала Святлана Берагень, пра беларускае шкло — Мая Яніцкая. На старонках часопіса можна знайсці багаты інфармацыйны і фоталюстрацыйны матэрыял пра дасягненні Савецкай Беларусі ў прамысловасці і сельскай гаспадарцы, навуцы і культуры.

У адным з апошніх нумароў штомесячнага ілюстраванага літаратурна-мастацкага і палітычнага часопіса Саюза пісьменнікаў Чувашы «Ялав» («Сцяг») надрукаваны артыкул Аркадзя Эсхіля, прысвечаны Янку Купалу і Янку Коласу. У часопісе змешчаны вершы беларускіх паэтаў Максіма Танка, Анатоля Вярцінскага, Васіля Зубкіна, Пётруся Макала і Юрася Свіркі.

Г. ЯКАУЛЕВА.

ВЫСТАўКА ТВОРЧАСЦІ БЕЛАРУСКІХ ДЗЯЦЕЙ

Выстаўка выяўленчай і дэкаратыўна-прыкладной творчасці дзяцей Савецкай Беларусі, прысвечаная 60-годдзю ўтварэння СССР, адкрылася ў сталіцы Кіпра.

На ёй прадстаўлены рысункі, графіка, аплікацыя на паперы і тканіне, габелены, вязанне і вышыўка, мяккія цацкі, разьба па дрэве і іншыя работы дзяцей, якія займаюцца ў студыях

і гуртках дамоў і палацаў культуры БССР.

Адкрываючы выстаўку, дырэктар тэхнічнай школы горада Ларнакі Хрыстоўлас Васілю даў высокую ацэнку савецкай сістэме эстэтычнага выхавання, якая садзейнічае ўсебаковаму развіццю чалавек і найлепшаму праяўленню яго творчых магчымасцей.

ТАСС.

АДКРЫЎСЯ МУЗЫЧНЫ САЛОН

Пры Лагойскім раённым Доме культуры адкрыўся музычны салон. Пра рускую класічную музыку прысутным расказала выкладчыца Лагойскай музычнай школы Г. Кіпень.

Яна спынілася на творчасці кампазітараў-класікаў Глінкі, Рымскага-Корсакава, Мусаргскага, Даргамжыскага, Барадзіна, Чайкоўскага. Па ходзе рас-

казу гучалі вядомыя творы, урыўкі з опер.

Змястоўнай і разнастайнай абяцае быць праграма работ салона. Акрамя правядзення тэматычных гутарак аб музыцы, тут мяркуецца арганізаваць сустрэчы з беларускімі кампазітарамі, з удзеламі мастацкай самадзейнасці.

В. НЕСЦЯРОВІЧ.

ПАКЛАПАЦІЛІСЯ БУДАЎНІКІ

Упрыгожаннем вёскі Свяціца Ляхавіцкага раёна стаў новы Дом культуры. Праекціроўшчыні і будаўнікі мясцовай ПМК-13 паклапаціліся аб тым, каб тут было ўсім зручна і ўтульна.

Зала разлічана на 400 гледачоў, спецыяльны памяшканні адведзены для бібліятэкі, гуртковай мастацкай самадзейнасці. Есць спартыўная зала.

Ф. ГЛІНСКІ.

З УЗНАГАРОДАЙ!

Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР за заслугі ў развіцці беларускай савецкай літаратуры, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння ўзнагародзіў пісьменніка БУРДЗЯЛЕВА Аляксея Сцяпанавіча (Аляксей РУСЕЦКАГА) Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

СПРАВАЗДАЧА КІНААМАТАРАЎ

Саюз кінематографістаў БССР сумесна з Белсаўпрофам правёў традыцыйны штогадовы агляд-конкурс аматарскіх фільмаў, у якім прынялі ўдзел самадзейныя студыі ўсіх абласцей рэспублікі. Сёлета конкурс прысвячаўся 60-годдзю ўтварэння СССР.

Усяго кінааматары рэспублікі прадставілі на суд журы 51 стужку, з іх 13 па беспэцы даражнага руху.

Журы, у якое ўваходзілі вядомыя кінарэжысёры, апэратары студыі «Беларусьфільм», рэдактары тэлебачання, журналісты, кіназнаўцы і кінарэжысёры, работнікі ДАІ МУС БССР, Белсаўпрофа і Міністэрства культуры БССР, днямі падвалялі вынікі конкурсу і ўручыла прызы і ўзнагароды пераможцам.

І. ПЯТРЭНЯ.

ПРЭМ'ЕРЫ

Акадэмічны тэатр імя Якуба Коласа пазнаёміў віцэбран з новай работай — адбылася прэм'ера спектакля «Адпачынак пасля ранення» па п'есе В. Кандрацэва (пераклад з рускай мовы Г. Бураўкіна). Паставіў яго дыпламік Беларускага дзяржаўнага тэатральна-

мастацкага інстытута Г. Мушперт; аўтар сцэнаграфіі мастак Я. Волкаў; музычнае афармленне А. Рананскага.

На здымку: у ролях Валодзькі-лейтэнанта і яго маці артысты Г. Шкуратаў і В. Петрачкава.

Фота С. КОХАНА.

ВЫСТАЎКІ

У Музеі народнага мастацтва ў Раўбічах экспануецца выстаўка «Дрэвапрацоўчыя промыслы Беларусі канца XIX — пачатку XX стагоддзя». Больш за сто прадметаў з фондаў Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і быту і Музея старажытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР прадстаўлена на ёй. Тут можна ўбачыць бандарныя вырабы розных памераў і форм.

Не менш цікавыя вырабы тарнарага промыслу. У параўнанні з бандарамі, токары па дрэве радзей сустракаліся ў Беларусі. Ножкі сталю, крэслы, самапрапелкі, розны посуд, дзіцячыя цацкі, упрыгожванні рабілі беларускія майстры з бярозы, ліпы і іншых лісцяных парог. Напрыклад, сальнічка з в. Янушаўна Мядзельскага раёна,

якая вызначаецца вытанчанай формай, дзіўнай, суразмернасцю частак, багатай фактурнай самага матэрыялу.

На выстаўцы прадстаўлены таксама і доўбленыя прадметы: разнастайны посуд, сальнічкі, міскі і г. д.

Брэсцкая вобласць і асабліва Камінецкі раён, здаўна вядома сваімі рознымі прасніцамі. Некалькі такіх прасніц экспануецца на выстаўцы.

К. ФЕДАРЫШКІН.

Фота аўтара.

«Беларускі сцэнічны нацыём» — так называецца выстаўка, якая адкрыта ў памяшканні Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі. Арганізаваная Саюзам мастакоў БССР і Беларускай тэатральнай аб'яднаннем, яна прыцягвае ўвагу тэатралаў, шырокай грамадскай магчымасцю пазнаёміцца з лепшымі работамі, распрацаванымі мастакамі вытворча-мастацкага наміната БТА.

Арыгінальнасцю задумы, вернасцю народным традыцыям вызначаюцца нацыёмы, распрацаваныя заслужаным дзеячам культуры БССР А. Бяловай. Шляхам пльменных пошукаў ідуць таксама С. Кошава і Г. Юрэвіч. У тым, што беларускія сцэнічныя нацыёмы карыстаюцца ня-

зменным попытам — а яны вядомы на ўсіх кантынентах, — заслуга майстроў: па вышыўцы

— Л. Герасімовіч, па тэатральнай — Н. Радзюкавай.

Фота Ул. КРУКА.

ВІТАННЕ З СОНЕЧНАГА ТАДЖЫКІСТАНА

Бібліятэчна «Паэзія народаў СССР», якую выпускае выдавецтва «Мастацкая літаратура», папоўнілася кніжкай выбранай лірыкі «Высокае гняздо» народнага паэта Таджыкістана, лаўрэата Дзяржаўных і Міжнароднай прэміі імя Нэру Мірзо Турсун-зада. Для вершаў, пералізаваных на беларускую мову А. Звонакам, А. Бачылам, У. Паўлавым, А. Клышам, М. Танкам, Р. Барадулліным, П. Прыходзькам, А. Вольскім, А. Вялюгіным, В. Луншам, У. Шахаўцом,

Х. Жычнам, характэрны высокі грамадзянскі пафас, інтэрнацыяналізм, асэнсаванне гістарычнага лёсу народаў Азіі, хваляючы роздум пра іх сённяшні дзень і будучы.

У названай серыі ў апошні час пабачылі свет кнігі многіх вядомых савецкіх паэтаў, сярод якіх Сяргей Міхалкоў, Андрэй Вазнясенскі, Іван Драч, Емяльян Букаў, Юсінас Марцінкевіч і іншыя.

П. ЛЮКОУСКІ.

ВЕЧАРЫ, СУСТРЭЧЫ

Вечар, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, адбыўся ў Мінскім педагагічным інстытуце замежных моў. С. Александровіч раскажаў аб малавядомых старонках жыцця і дзейнасці пісьменніка, аб зборы матэрыялу для кнігі пра яго жыццё і творчую дзейнасць.

На вечары выступілі таксама М. Лужанін, сын Я. Коласа Д. Міцкевіч, навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Я. Коласа І. Курбэка.

Артыст тэатра юнага глядача В. Турмовіч прачытаў творы песняра. З чытаннем твораў паэта на беларускай, рускай і англійскай мовах выступілі студэнты інстытута. Прагучалі таксама песні беларускіх кампазітараў на словы Я. Коласа.

В. РУДАКОУСКІ.

60-годдзю ўтварэння СССР было прысвечана кніжка свят «Дружба народаў — дружба літаратур», якое правялі Лідскі гарком партыі і гарадская арганізацыя таварыства кнігалябоў. Гучалі вершы, песні народаў брацкіх рэспублік, была

арганізавана выстаўка кніг, праведзены кірмаш.

У свяце прынялі ўдзел пісьменнікі А. Карпюк, Я. Каршукоў, В. Іпатава, Ю. Голуб, М. Чарняўскі.

П. АПАНАСЕНКА.

У рэспубліканскім ДOME кіно адбылася прэм'ера новага мастацкага фільма «Чужая бацькаўшчына», пастаноўлена на студыі «Беларусьфільм» па матывах аднайменнага рамана В. Адамчыка маладым рэжысёрам В. Рыбаравым. Аўтар сцэнарыя драматург А. Лапшын.

таграфісты «Беларусьфільма». Але сярод моладзі былі і вядомыя кінематаграфісты, такія, як мастакі-пастаноўшчыкі І. Ігнацьеў і А. Верашчакін, апэратар-пастаноўшчык Ф. Кучар і іншыя.

Багаты імёнамі папулярных выканаўцаў анцэрсні ансамбль. Гледачы убачылі С. Станіуца (Мондрыха), П. Кармуціна (дзяўзья Ладзімер), Н. Бражнікава (Алеса), У. Гасцюхіна (Літавар)...

Прэм'ера выклікала цікавасць творчай інтэлігенцыі беларускай сталіцы. Вялікая група здымчанага калектыву, што працаваў над фільмам, сустрэлася з тымі, хто сабраўся ў ДOME кіно. Кінематаграфісты раскажалі, як стваралася стужка, падзяліліся сваімі творчымі планами.

Хутна карціна выйдзе на экраны рэспублікі.

І. КРУПЕНЯ.

Фільм расказвае аб жыцці заходнебеларускай вёскі. «Заходняя Беларусь, 1938 год» — паведамляе ўступны цітр. На фоне маючых адбыцца вялікіх падзей паказана станаўленне характара галоўнага героя стужкі Міці. волю якога выконвае А. Дружкін.

Над новым фільмам працавалі ў асноўным маладыя кінема-

Чарговая «Паэтычная пятніца» ў ДOME літаратара была прысвечана творчасці Галіны Каржанеўскай і Казіміра Камейшы. Сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Васіль Зуёнак, крытык Яўген Лецка, паэты Юрась Свірка і Кастусь Жук адзначалі плён-

насць аўтарскіх пошукаў у раскрыцці шматграннага вобразу нашага сучасніка.

Г. Каржанеўская і К. Камейша прачыталі свае новыя вершы. Творы іх гучалі таксама ў выкананні аўтараў мінскіх тэатраў.

Я. ГУЛАК.

Саюз кампазітараў БССР надае вялікую ўвагу шафству над сялом. У вёсцы Новы Двор саўгаса «Рассвет» Мінскага раёна пяць гадоў працуе пастаянны музычны лекторый пры сярэдняй школе.

На адкрыццё сёлета, шостага лекцыяна-канцэртнага сезона да навадворцаў прыехалі аўтар оперы «Новая зямля» народны артыст БССР Ю. Семянкіна і рэжысёр-пастаноўшчык народны артыст БССР С. Штэйн, салісты Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР народны артыст БССР А. Саў-

чанка, Н. Галева, Т. Кучынская, заслужаная артыстка БССР канцэртмайстар Т. Міянсарова. Вяла сустрэчу музыкантаў В. Сізно. Гасці раскажалі пра работу над операй, пазнаёмлілі слухачоў з музычнымі фрагментамі. У занятках лекторыя прынялі ўдзел і самі школьнікі. Яны прачыталі ўрыўкі з паэмы Я. Коласа «Новая зямля». Незадоўга да гэтай сустрэчы вучні пабывалі ў Мінску на спектаклі «Новая зямля» ў тэатры оперы і балета.

У. ЕРМАКОВІЧ.

У Барысаўскай цэнтральнай гарадской бібліятэцы адбылася сустрэча чытачоў з земляком, лаўрэатам прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Васільем Гігевічам. Пра творчасць пісьменніка раскажалі Яўген Лецка і Генрых Далідовіч. Сваімі меркаваннямі аб кнігах земляка падзяліліся інжынер-канструктар шклозавода імя Ф. Э.

Дзяржынскага М. Пазняк, размаўляўшыца гэтага прадпрыемства А. Міронава, дырэктар Жыццёўскай сельскай бібліятэкі М. Ляпіч.

Затым выступіў В. Гігевіч, які адказаў на пытанні, падзяліўся творчымі планами.

М. ЧАЛЕЯ.

ІНТЭР'Ю У НУМАР

Як звычайна, у пачатку снежня ў ДOME творчасці пісьменнікаў імя Якуба Коласа, што знаходзіцца ў Каралішчавічах пад Мінскам, на традыцыйны рэспубліканскі семінар маладых літаратараў збіраюцца паэты, празаікі, крытыкі, драматургі, каб пагаварыць аб праблемах літаратуры і яе сувязі з жыццём, абмеркаваць свае творы, паслухаць парады і заўвагі старэйшых таварышаў.

Аб тым, як будзе праходзіць семінар сёлета, нашаму карэспандэнту раскажаў сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі Іван ЧЫГРЫНАЎ.

рамазаў... Па паэзіі — Сяргей Грахоўскі, Аляксей Зарыцкі, Васіль Вітка, Аляксей Русецкі, Юрась Свірка... Будуць кансультантамі і маладзейшыя пісьменнікі: Васіль Гігевіч, Генрых Далідовіч, Аляксей Дударэў, Яўген Лецка, Алесь Масарэнка, Раіса Баравікова, Варлен Бечык, Генадзь Пашкоў, Мікола Федзюковіч, Казімір Камейша і іншыя. У апошнім разе, мы ўсіх запрашаем — і старэйшых, і маладзейшых — прыняць удзел у рабоце семінара.

Шмат дадуць удзельнікам семінара сустрэчы з народным паэтам Беларусі Піменам Пан-

назад запомнілася мне апавяданне «Груган», змешчанае ў штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва». Твор гэты напісаны на матэрыяле Вялікай Айчыннай вайны, пра якую Хрысціна Лялько ведае толькі з кніг, фільмаў, успамінаў непасрэдных удзельнікаў падзей. Звярнула на сябе ўвагу жывая мова апавядання. Сёлета Лялько выступіла з апавяданнем «Мурза» на старонках часопіса «Беларусь» і з апавяданнем «Касцы» ў «ЛіМе». У апошнім бачыцца ўменне аўтара пранікаць ва ўнутраны свет сваіх герояў.

Віктар Супрунчук па прафесіі журналіст, няблага ведае

ТРАДЫЦЫЙНЫ, КАРАЛІШЧАВІЦКІ...

— Сёлетні год пазначаны дзвюма надзвычай значымі юбілейнымі датамі. Гэта год 65-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і год 60-годдзя ўтварэння СССР. Не лішне яшчэ раз нагадаць, што менавіта Вялікі Кастрычнік, які развіольў народ сацыяльна і нацыянальна, адкрыў найвялікшыя перспектывы для ўсебаковага і плённага развіцця яго творчых здольнасцей. У нашай краіне створаны самыя спрыяльныя ўмовы, каб кожны талент адкрыў сабе і сцвердзіў. Гэтым садзейнічае ўся атмасфера савецкага жыцця, гэтаму дапамагаюць важнейшыя партыйныя рашэнні ў галіне літаратуры і мастацтва, у прыватнасці, пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» і «Аб рабоце з творчай моладдзю».

Параўнальна нядаўна, у канцы ліпеня сёлета года, была абнародвана яшчэ адна партыйная пастанова, што адразу стала шырокай праграмай дзеянняў для ўсіх літаратараў — пастанова ЦК КПСС «Аб творчых сувязях літаратурна-мастацкіх часопісаў з практыкай камуністычнага будаўніцтва», у якой ёсць і такія словы: «...удзяляць асаблівую ўвагу маладым літаратарам. Творчыя камандзіроўкі, падрыхтоўка адказных матэрыялаў па заданых рэдакцыйных моцях стаць для іх сур'ёзнай жыццёвай і прафесійнай школай, накіроўваць іх талент на верны шлях». Сапраўднай школай выхавання творчага станаўлення, безумоўна, з'яўляюцца і семінары маладых, падобныя тым, якія штогод праводзяцца ў Каралішчавічах.

Сёлетні адметны яшчэ тым, што сярод запрошаных на яго — а гэта каля пяцідзесяці чалавек — дзевяць аўтараў прадстаўляюць рукапісы сваіх першых кніжак. Прымуць у семінары ўдзел і маладыя літоўскія пісьменнікі.

На семінары будуць працаваць дзве творчыя секцыі. Секцыя паэзіі ўзначаліць паэты Рыгор Барадуллін і Уладзімір Скарынін, а секцыю прозы — у ёй будуць займацца і драматургі — крытык, празаік Міхась Тычына і празаік Эрнст Ялугін. Для работ у секцыях запрошаны пісьменнікі, якія самі плённа і паспяхова працуюць у літаратуры і змогуць даць маладым нявольна каштоўныя парады. Назаву толькі некаторых кансультантаў. У семінары па прозе гэта Аляксей Кулакоўскі, Павел Кавалёў, Ян Скрыган, Аркадзь Марціновіч, Леанід Прокша, Алесь Петрашкевіч, Алесь Саўіцкі, Рыгор Шкраба, Віктар Ка-

чанкам і народным пісьменнікам рэспублікі Іванам Шамякіным, а таксама з галоўнымі рэдактарамі часопісаў «Полымя», «Малодосць», «Неман», штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», выдавецтваў «Мастацкая літаратура» і «Юнацтва».

Адкрыецца семінар 13 снежня, а праходзіць ён будзе пяць дзён. Мяркуюцца, што на адкрыцці семінара выступіць старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі, народны паэт Беларусі Максім Танк, прымуць удзел загаловак сектара мастацкай літаратуры ЦК КПБ С. Законнікаў, сакратар ЦК ЛКСМБ В. Гурын, першы сакратар праўлення СП БССР Ніл Гілевіч, сакратары праўлення Васіль Зуёнак, Барыс Сачанка, старшыня камісіі па рабоце з маладымі літаратарамі Янка Сіпакоў, вядомыя пісьменнікі.

На працягу пяці дзён для ўдзельнікаў семінара будзе прачытана шэраг аглядных дакладаў па розных літаратурных жанрах. Мікола Арочка выступіць з дакладам «Паэзія і сучаснасць», Яўген Лецка — «Проза і герой сучаснасці», «Беларуская драматургія на сучасным этапе» — тэма даклада кандыдата філалагічных навук Сцяпана Лаўшука. Антаніна Лысенка прачытае даклад «Полымя» на прэс-конференцыі ў краі жыцця». «Крытыка і яе роля ў літаратурным працесе» — такі даклад прапануе доктар філалагічных навук Міхась Мушыньскі.

Сапраўдны пісьменнік — гэта не толькі творца, але і грамадзянін, які добра ведае жыццё і актыўна ўмешваецца ў яго. Думаецца, карыснай для маладых будзе сустрэча з кіраўніком адной з перадавых гаспадарак Міншчыны, які раскажа аб праблемах сённяшняй сельскагаспадарчай вытворчасці, аб тым, як сельскія працаўнікі ажыццяўляюць велічныя прадвызначэнні XXVI з'езда КПСС і заданні Харчовай праграмы СССР. Будзе прачытаны даклад «Народная гаспадарка Беларусі ў адзінаццатай пяцігодцы» і лекцыя аб міжнародным становішчы.

Астатні час семінара — непасрэдная работа творчых секцый, абмеркаванне рукапісаў першых кніжак маладых і твораў асобных удзельнікаў.

Колькі слоў хачу сказаць пра некаторых з іх. З цікавасцю сачу за творчасцю Хрысціны Лялько, якая піша і вершы, і прозу. Праўда, у апошні час больш выступае як празаік. Хоць друкуецца яна не скажаць каб часта, тым не менш апавяданні Лялько робяць уражанне. Некалькі гадоў

жыццё. Яго першыя апавяданні, якія з'явіліся ў рэспубліканскай перыядыцы, сведчаць аб шматграннасці творчых пошукаў маладога аўтара. Ён, прыглядаючыся да нашага сучасніка, піша пра людзей розных прафесій, раскрываючы іх багаты ўнутраны свет, паказвае, як жывуць яны і дзеля чаго жывуць. Віктар Супрунчук здаў у выдавецтва «Мастацкая літаратура» рукапіс сваёй першай кнігі, у якой расказвае пра выпускі прафесійна-тэхнічных вучылішчаў, студэнтаў інстытута, якія праходзяць практыку ў Сібіры, старшыню калгаса, маладога вучонага.

Падрыхтаваў першую кнігу і Міхась Барэйша, які ў другі раз прыязджае на семінар. Пра яго творчасць мне ўжо довадзілася гаварыць. Прыемна, што малады аўтар па-ранейшаму застаецца верны асноўнаму крытэрыю ў сваіх творах — жыццёвай праўдзе.

Васіль Ткачоў актыўна выступае як празаік. І вось ён, аўтар кніжкі для дзяцей, шматлікіх апавяданняў вырашыў паспрабаваць свае сілы ў такім складаным жанры, як драматургія. Хацелася б верыць, што і тут яго чакаюць поспехі.

Парадавалі паэтычныя падборкі Людмілы Паўлікавай, якія змяшчаліся ў часопісах «Полымя», «Малодосць», штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», іншых выданнях. Паўлікава па адукацыйна-мэтаматык, чалавек, здавалася б, далёкі, ад паэзіі, але тое, што ўжо ёй створана, дае ўсе падставы гаварыць, што гэта цікавы, па-свойму самабытны аўтар.

Рукапіс першай кнігі выносіць на суд старэйшых пісьменнікаў і ўдзельнікаў семінара паэта Валяціна Аколава. Няблага заявілі аб сабе Алесь Касцень, Валеры Дранчук... Заслугоўвае ўвагі і творчасць іншых удзельнікаў семінара, але пра гэта будзе сказана ў час абмеркавання іх твораў.

Хацелася б падкрэсліць, значны ў заключэнне І. Чыгрынаў, што і справа выхавання творчай моладзі — справа сапраўднаму творчых, калі падыходзіць да яе з усёй сур'ёзнасцю і патрабавальнасцю. Фарміраванне пісьменніка-грамадзяніна, сына свайго часу — гэта фарміраванне творчай асобы з марксіска-ленінскім светапоглядам, з выразным усведамленнем сваёй адказнасці перад эпохай і народам. Дасягнуць гэтага можна пры ўмове ўважлівага стаўлення да кожнага таленту.

Інтэр'ю ўзяў А. МАРЦІНОВІЧ.

3 ПАЭТЫЧНАГА СШЫТКА

Мікола ПРАКАПОВІЧ

Над Белай Руссю ранак
Распальваюць вятры.
Жалобай — звон кайданны,
І вёскі, як кастры.
Падковы б'юць дарогу.
Не выстаець...
Канец...
Трубі,
трубач,
трывогу,
Гані каня,
ганец...
Згубіўся след пагоні, —
Далёка тыя дні...
Дзе ж ты, нябачны коннік,
На казачным кані?
Тваіх шляхоў не змераць —
Ты там... Ты тут...

Ты скрозь...
Мне так патрэбна верыць,
Што ты на свеце ёсць.
І калі лёс абдзеліць,
Удача абміне,
Пакінь адну надзею, —
Што ты паверыш мне.

Прымі маю дарогу,
Мой крыж
і мой вянец...
Трубі,
трубач,
трывогу,
Гані каня,
ганец!

Раніца на Сенацкай плошчы

Наперадзе — сонца, наперадзе — свята,
Каляды, шампанскае, снег!
І можна было б усміхацца дзяўчатам
І жыць, як жывуць усе.

А воля над соннай Расіяй лунала,
І ўжо прагучала:
— Плі!
...Як мала было вас, як вас не хапала
На гэтай бязмежнай зямлі.

Ды вы не магі, не хацелі іначай.
Адчайнае ваша карэ
Палярнаю зоркай у сэрцах юначых
Стагоддзямі будзе гарэць.

Гісторыі шлях — пераход па этапу:
Жыццё да жыцця —

вярста.
О, як гэта цяжка —
падняцца ў атаку,
Калі за спіной
пустата...

Змірыцца з тым, што больш нічога
не зможа на зямлі змяніць,
і — проста зробіцца дарога,
утульна замігцяць агні
дамоў у бэзавым завулку,
сусор'яў у вачах вясны,
і ложка, што здаваўся мулкім,
лагодна загайдае сны.
А што яшчэ для шчасця трэба?
Усё ў тваім жыцці было:
галодным быў — хапае хлеба,
здаражыўся — і рук цяпло
сагрэла... па шчацэ слязінка,
як зорка, згаслая даўно...
Чаго ж трывожна так галінка
світанкам стукае ў акно?

Не развітацца з мараю,
З ціхаю казкай без слоў...
Нешта павінна здарыцца
Прозе жыцця назло.

Свет за абложнай хмараю,
Дзікі маланак злом...
Нешта павінна здарыцца
Шэрасці дзён назло.

Човен надзей прыспешваю
Веры ўпартым вяслом.
...Светлай тваёй усмешкаю
Сонца ўзышло.

Засумую без дай прачыны...
Ціхі вечар. За вокнамі снег.

Як спявае жанчына,
Якая любіць
мяне!
Глядзіць святымі вачыма:
Твая... Да канца твая...
Як чакае жанчына,
Якую кахаю
я...

І зноў наперадзе дарога.
Да цягніка амаль паўдня...
О, божа мой, як гэта многа, —
Тваіх далоняў цеплыня.

Якое гэта шчасце — ведаць,
Што на зямлі ёсць месца, дзе
Усіх шляхоў-вандравак беды
Пагляд адзіны адвядзе.

У ім цяпер твая трывога,
Твая святая чысціна...
...Да цягніка яшчэ так многа,
Да цягніка амаль паўдня.

Восень падлічыць страты,
Восені — не пярэч.
Рука ўзлятае крылата...
Дзякуй табе за святы
Кароткіх нашых сустрач.

Што мы ў жыцці шукаем?
Праўда стане маной...
Птушкі над небакраем,
Верасень дагарае,
Звонкі, прыдуманы мной.

Лёс празарлівым сватам
Выбярэ — не пярэч.
Памяццю мы багаты...
Дзякуй табе за святы
Кароткіх нашых сустрач.

УВАХОД У МАРУ

(Працяг. Пачатак на стар. 1).

наменту случкіх паясоў. Сюжэты народных абрадаў і свят сталі зместам фігуратывных уставак на налонах — «Купалле», «Вячорні», «Вяселле» і інш. Мастакі зараз удакладняюць малюнак ляпных аздабленняў, вызначаюць агульнае колеравае вырашэнне станцыі. Хутчэй за ўсё мы спынімся на цёплых тонах. Распрацаваны і адметны характар шрыфта, якім будзе напісана на беларускай і рускай мовах назва станцыі.

Вытворчасць кафляў, ці, як іх вобразна называюць, «сонечных плітак» — традыцыйная галіна беларускага дэкаратывнага мастацтва. Таму, перш чым гаварыць, як сёння распрацоўваюцца ўзоры кафлі для Мінскага метро, звернемся да гісторыі.

Адступленне першае. «ЦАНІННЫХ СПРАУ МАЙСТРЫ...»

Відаць, так у XVII стагоддзі называлі славытых беларускіх майстроў, што прымалі ўдзел у будаўніцтве знакамітага Васкрасенскага Нова-Іерусалімскага манастыра на Істры. Да каго ж прыйшла тады дзёркая ідэя замяніць каляровы мармур, якім быў упрыгожаны Іерусалімскі храм і якога не мела Маскоўская дзяржава, каляровай абпаленай керамікай? Для аздаблення саборнага храма былі зроблены дзесяткі тысяч шматколерных цанінных кафляў. Сааўтарамі дойлідаў сталі ганчары, цанінікі — Ігнат Максімаў з Копысі, Сцяпан Іваноў з Мсціслава, Восіп Іваноў са Шклова. Яны шчодро дзяліліся потым сваім вопытам, рабілі кафлевыя печы, працавалі ў Маскве. Вытворчасць кафляў, або, як тады казалі, цанінная справа, хутка распаўсюджвалася па Пскоўскай, Ноўгародскай і іншых землях. Працай цанінікаў на будаўніцтве манастыра кіраваў беларус Пётр Заборскі. Гэта на яго магільнай пліце застаўся для нашчадкаў надпіс: «Залатых, срэбных і медных, цанінных і ўсякіх рукадзельных хітрасцей выдатны рамесны вынаходнік...».

Эмалевае пакрыццё кафляў, у якое ўваходзіў і вокіс волава, было названа цанінай (ад ням. Zinn — волава). Таму і майстроў, якія рабілі кафлі, называлі цанінікамі.

Мастакі метро шукаюць сёння шляхі да сінтэзу архітэктуры і старажытнага мастацтва керамікі. Яны доўга рыхтаваліся да гэтага.

У чым перавага выкарыстання кафляў для аддзелкі метро?

Расказвае мастак Л. Талбузін, пад чым кіраўніцтвам распрацоўваецца кафля для метро:

— Выбар аддзелачных матэрыялаў уваголе невялікі, Асабліва для метро. А кафлю можна выкарыстоўваць тут у вялікіх аб'ёмах. Для метро гэта выдатны матэрыял і ў сэнсе вільготнасці, і ў сэнсе вібрацыі. Кафля, акрамя таго, захоўвае цяпло. У будучым яе можна шырока ўжываць для аддзелкі рэстаранаў, наогул інтэр'ераў будынкаў. Да таго ж плануецца і другая, і трэцяя чаргі метро. Кафля надзвычай эстэтычны матэрыял: дазваляе шырока вар'іраваць колер, форму і г. д.

Але, каб прадаўжаць і пашыраць выкарыстанне кафлі, на думку Л. Талбузіна, неабходны спецыялізаваны майстэрні па вырабе ўзораў.

Гэта можа быць, як лічаць мастакі, спецыялізаваная мастацкая вопытна-эксперыментальная майстэрня пры Мастацкім фондзе БССР. Тым больш, што вопыт арганізацыі такога падраздзялення ў Мінскім мастацкім камбінаце ёсць. Яно існавала да 1972 года. Не трэба забывацца, што для вытворчасці кафляў неабходны і спецыяльныя печы.

Думаецца, што старажытная цанінная справа патрабуе пільнай увагі і неадкладнай дапамогі. Бо ў невялікай майстэрні мастацка-вытворчага камбіната немагчыма наладзіць справу на сучасным узроўні.

Кафлі для метро будуць вырабляць на Мінскім камбінаце будматэрыялаў. Як сведчаць мастакі, рабочыя з задавальненнем бяруцца за гэтую справу. Мастакі павінны, зразумела, весці аўтарскі нагляд за вытворчасцю «сонечных плітак».

Вялікую ролю ў стварэнні вобраза станцыі адыгрывае святло. На кожнай будучы свая свяцільнікі. І тут метро патрабуе вырашэння яшчэ адной праблемы. Расказвае мастак Г. Жарын:

— Люстры для станцыі «Парк Чалюскінцаў», напрыклад, распрацоўваюць у Рызе. А выконваць работу будучы, відаць, у нас, на шклозаводзе «Неман». А наперадзе, не трэба забывацца, і другая, і трэцяя чаргі метро. Мы лічым, што для РАСПРАЦОУКІ АСВЯТЛЯЛЬНАЙ АПАРАТУРЫ НЕАБХОДНА СТВАРЫЦЬ ПРЫ НЕЙКІМ ПРАДПРЫЕМСТВЕ ЦІ ПРАЕНТЫМ ІНСТЫТУЦЕ СПЕЦЫЯЛЬНАЕ КАНСТРУКТАРСКАЕ БЮРО, ІСНУЕ Ж, НАПРЫКЛАД, У ЛАТВІ ПРЫ МАСТАЦКІМ ФОНДЗЕ КАМБІНАТ «МАНСЛА».

Сапраўды, было б эканамічна арганізаваць такое СКБ у нас у рэспубліцы, скацэнтраваць і распрацоўку, і вытворчасць асвятляльнай апаратуры. Ізноў жа, тады было б лягчэй весці аўтарскі нагляд за вытворчасцю.

Пра мастацкі вобраз станцыі «Інстытут культуры» нам расказалі мастакі С. Кацюк і В. Чайка.

На першай лініі Мінскага метро будзе ўсяго дзве станцыі сцяпеністага тыпу — «Інстытут культуры» і «Парк Чалюскінцаў». Мастак, калі распачынае работу, павінен зыходзіць з аб'ёму, зададзенага архітэктарамі. Вельмі важнае для станцыі гэтага тыпу — удала знойдзенае асвятленне. Мы пазнаёмліся з мастацкім афармленнем метро ў Маскве, Ленінградзе, Ташкенце і іншых гарадах і прапанавалі сваё вырашэнне. Асноўны колер станцыі — белы, цёплы. На Барысаўскім шклозаводзе будучы зроблены крышталеныя люстры. Ад люстраў уніз па сцяпеннях пойдучы 12 арнаментальных «паясоў» з фігуратывнымі устаўкамі на тэмы культуры і мастацтва. Ва устаўках будучы прысутнічаць вобразы архітэктара, скульптара, ганчара, мастака, нампазіцыя на тэму батлейкі і г. д. Малюнак будзе створаны з дапамогай кавалачкаў штампаванага каляровага німанскага шкла. Мы прызвычаліся да таго, што каляровае шкло выкарыстоўваецца часцей за ўсё ў вітражах, калі асвятленне надае вітражу дадатковы эфект. У нас шкло будзе «працаваць» і колерам, і святлом, адбітым святлом. Ад празрыстай люстры з крышталю колеры будучы праходзіць адзін у другі: белы ў жоўты, потым аранжавы, потым цёплы чырвоны.

Ужо выкананы ў натуральны памер кардонны, на якіх можна ўбачыць малюнк «паясоў». І мастакі сочаць за тым, як увасабляецца ў жыццё іх задуму, уносяць «праўкі». Ужо зараз лёгка ўявіць сабе цёплы каларыт станцыі «Інстытут культуры», адчуць яе тонкае лірычнае гучанне.

Архітэктурна-мастацкае афармленне станцыі адыгрывае не толькі эстэтычную, але і функцыянальную ролю. Гарманічную, адметную станцыю лягчэй пазнаць і запомніць, нават калі не ведаеш яе назвы. І тут гаспадарамі станцыі становяцца не мастакі, а дызайнеры інстытута «Мінскаградпраект». А таму —

Адступленне другое. ПУЛЬС БУДУЧЫНІ.

Мастакі ствараюць сёння вобразы асобных станцыі. Дызайнеры — М. Грыбаў, Г. Аксёнава, В. Сокал — агульны, адзіны вобраз лініі. Пакуль што першай. Але на эскізах ужо можна ўбачыць усе тры лі-

Ідзе аддзелка станцыі «Інстытут культуры». Завершаны звод платформеннага ўчастка станцыі «Плошча імя У. І. Леніна». Вядзецца аддзелка станцыі «Плошча Якуба Коласа». Фота П. КАСТРАМЫ.

ніі (дызайнеры заўсёды трошкі абганяюць час).

Якімі будучы візуальна інфармацыя і элементы абсталювання Мінскага метро? Перш, чым было знойдзена рашэнне гэтай праблемы, беларускія дызайнеры азнаёмліліся з вопытам савецкага і замежнага метрабудавання, звярнулі ўвагу на магчымасць стварыць вобраз метро толькі архітэктурна-дызайнерскімі сродкамі, як, напрыклад, у ЧССР. А за аснову быў узяты найбольш правяраны вопыт Маскоўскага метрапалітэна.

За межамі станцыі нам дапамогуць хутка сарэнтавацца даведаныя ўстаноўкі. Пры ўваходзе ў метро мы ўбачым знак-симвал Мінскага метро, устаноўку, якую распрацоўвае В. Сокал. Гэта ярка пафарбаваная трохгранная прызма: сіні колер фону, белыя канты і чырвоная, найбольш «чытальная» літара «М». Дарэчы, паэт Я. Далматоўскі, сам у юнацтве метра-

(Заканчэнне на стар. 13).

ПАД СЦЯГАМ ЛЕНІНСКАЙ ПАРТЫ, ПАД СЦЯГАМ ДРУЖБЫ НАРОДАЎ

Аб'яднаны пленум праўленняў творчых саюзаў і арганізацый СССР і РСФСР

У гераічных здзяйсненнях народа, у выдатных дасягненнях Айчыны, якая ідзе насустрач свайму 60-годдзю, бярэць нахненне майстры многанациянальнай савецкай культуры. Згуртаваныя пачуццём сямі адзінай, адухоўленай высокароднымі гуманістычнымі ідэаламі, аддаюць яны свой талент служэнню партыі, Радзіме, народу.

Сацыялістычная па зместу, разнастайная па сваіх нацыянальных формах, інтэрнацыяналістычная па духу і характару, савецкая культура стала жывым увасабленнем ленинскай нацыянальнай палітыкі, ператварылася ў дзейную сілу ідэйна-маральнага згуртавання нацыі і народнасцей Саюза ССР. І няма для савецкага мастака місіі больш ганаровай, чым сцвярджаць сваё творчасцю савецкі ўклад жыцця, высокую маральную каштоўнасці нашага грамадства.

Усім сэрцам успрынялі дзеянні культуры наказ партыі — жыць інтарэсамі народа, быць актыўнымі ўдзельнікамі камуністычнага будаўніцтва. Як і ўсе савецкія людзі, яны гора адабраюць рашэнні лістападаўскага (1982 г.) Пленума ЦК КПСС, палажэнні і вывады, якія змешчаны ў прамове на ім таварыша Ю. У. Андропова.

60-годдзю ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік быў прысвечан аб'яднаны пленум праўленняў творчых саюзаў і арганізацый СССР і РСФСР, які адбыўся 3 снежня ў Маскве. У Вялікім Крамлёўскім палацы сабраліся выдатныя пісьменнікі, кампазітары, мастакі, архітэктары, кінематографісты, тэатральныя дзеячы, журналісты, кіраўнікі цэнтральных ідэалагічных устаноў і ведамстваў.

Апладысментамі сустрэлі ўдзельнікі пленума таварышы В. В. Грышына, К. У. Чарненку, П. Н. Дземічова, М. С. Саломенцава, М. В. Зімяніна.

Удзельнікі пленума з вялікім натхненнем выбралі ганаровы прэзідыум у саставе Палітбюро ленинскага Цэнтральнага Камітэта КПСС.

Присутныя ўшанавалі мінутай маўчаннем памяць Леаніда Ільіча Брэжнева — буйнейшага палітычнага і дзяржаўнага дзеяча сучаснасці, які праўляў пастаянныя клопаты аб развіцці мастацтва і літаратуры, аб прымяненні духоўных багаццяў савецкага грамадства, аб дзейнасці творчых саюзаў.

Пленум адкрыў першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай прэміі Г. Маркаў.

Нас сабрала ў гэтай гістарычнай зале, сказаў ён, вялікае, урачыстае, глыбока хваляючае кожнага савецкага чалавека сьвята: Саюзу ССР спаўняецца 60 гадоў! Сёння, напярэдадні сьвята, першая наша думка аб Леніне, аб ленинскай партыі, якая ўвасобіла ў сабе высакорства камуністычных ідэалаў, гонар і сумленне рабочага класа, мужнасць рыцараў рэвалюцыі, вопыт і мудрасць народаў. Адзінства партыі і народа, іх згуртаванасць пад ленинскім сцягам былі і застаюцца галоўнай умовай усіх нашых перамог.

Непарушны саюз раўнапраўных рэспублік — гэта наглядны доказ жыватворнасці ленинскай

нацыянальнай палітыкі. Мы ганарымся сапраўдным росквітам кожнай сацыялістычнай нацыі і народнасці, якая ўваходзіць у СССР. Мы ганарымся карэнным пераўтварэннем эканомікі і быту былых нацыянальных у краін царскай Расіі, адраджэннем народаў і плямён, якім раней пагражала знікненне з твару зямлі.

Інтэрнацыяналізм, новыя сацыялістычныя адносіны брацтва, ўзаемнай дапамогі, павагі сталі сутнасцю нашага жыцця, нашым быццём, нашым паветрам. Нас вучыла гэтым Камуністычная партыя, яна вяла нас па гэтым шляху, натхняла, згуртавала, арганізавала. Сёння мільёны савецкіх людзей розных нацыянальнасцей, якія сталі новай гістарычнай супольнасцю, дзякуючы роднай Камуністычнай партыі за яе вялікую працу і гераізм!

Прамоўца запэўніў партыю, ленинскі Цэнтральны Камітэт КПСС, Палітбюро на чале з таварышам Ю. У. Андропавым, што мастацкая інтэлігенцыя яшчэ больш актыўна будзе граваць над стварэннем твораў аб нашым гераічным часе, аб нашым сучасніку, стваральніку і будаўніку камунізму, унясе дастойны ўклад у культуру нашай Радзімы.

Савецкі народ жыве клопатамі аб выкананні рашэнняў XXVI з'езда КПСС. Важнае значэнне ў гэтым будзе мець лістападаўскі (1982 г.) Пленум ЦК КПСС і сесія Вярхоўнага Савета СССР, які прайшлі нядаўна. Як і раней, савецкія пісьменнікі не застануцца ў баку ад клопатаў народа і партыі, яны будуць усюды, дзе савецкія людзі куюць сваёй стваральнай працай перамогу, будуць дапамагаць сваёй творчасцю выходзіць у людзях камуністычныя якасці, гатоўнасць да абароны сацыялістычнай Айчыны, падтрымліваць усё перадавое, лепшае, дабаўца новых мастацкіх дасягненняў, сцвярджаючы прынцыпы сацыялістычнага рэалізму.

Быць вернымі памочнікамі партыі ў духоўным фарміраванні чалавека новага грамадства — у гэтым бачаць свой творчы і грамадзянскі абавязак майстры многанациянальнай савецкай культуры.

Сам народ пабуджае нас тварыць, ствараць кнігі, сказаў старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў РСФСР, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай прэміі С. Міхалкоў. Мы жывём яго страсцямі, яго клопатамі і надзеямі, радасцямі і сумам. І не выпадкова, лепшае з таго, што створана нашай літаратурай, становіцца для савецкага чытача як бы маральным пучавадзіцелем па ўсім яго жыцці. Якая ж адказная наша пісьменніцкая і грамадзянская місія!

Выхаванне сумленнага, працавітага, адданага ідэалам Камуністычнай партыі чалавека, якому ўласціва пачуццё асабістага дачынення да ўсяго, чым жыве краіна, — адна з галоўнейшых праблем нашага часу.

Ленинскія прынцыпы партыйнасці і народнасці складаюць сілу і савецкай журналістыкі. Падкрэсліўшы гэту думку, старшыня праўлення Саюза журналістаў СССР, галоўны рэдактар газеты «Правда» В. Афанасьеў расказаў аб шматграннай дзейнасці сродкаў масавай інфар-

мацыі па адлюстраванню мовай публіцыстыкі гераічнай барацьбы і гіганцкай стваральнай работы Камуністычнай партыі і савецкага народа.

Прамоўца спыніўся на праблемах прафесіянальнага майстэрства і якасці журналістыцкіх выступленняў, адзначыўшы, што часам яны грашаць аднастайнасцю і сухасцю, фармалізмам і павучальнасцю. За лічбамі і фактамі часам не відаць сапраўдных, жывых людзей, іх характараў, думак і пачуццяў.

Аб неабходнасці яшчэ больш інтэнсіўна і глыбока асвятляць і прапагандаваць унутраную і знешнюю палітыку нашай партыі гаварыў палітычны аглядальнік Цэнтральнага тэлебачання, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Ф. Сейфуль-Муллокаў.

Працаваць па-новаму — з максімумам ініцыятывы, парадку, дысцыпліны і адказнасці! Гэты заклік, які з новай сілай прагучаў на лістападаўскім Пленуме ЦК КПСС, мае выключна вялікае значэнне і для пісьменнікаў, адзначыў першы сакратар праўлення Маскоўскай пісьменніцкай арганізацыі Ф. Кузняцоў.

Аб'яднаны пленум творчых саюзаў праходзіць пад знакам усталявання высокіх прынцыпаў брацтва і дружбы народаў СССР, згуртаваных у адзіную гістарычную супольнасць, сказаў першы сакратар праўлення Саюза кінематографістаў СССР, народны артыст СССР, лаўрэат Ленінскай прэміі Л. Куліджанцаў. Майстры літаратуры і мастацтва заўсёды гатовы ісці разам з партыяй, уносіць свой уклад у справу камуністычнага будаўніцтва.

Палітыка партыі, накіраваная на рашучы паварот да эфектыўнасці, інтэнсіфікацыі, выніковасці працы, блізка і зразумелая савецкаму мастаку — грамадзяніну і патрыёту многанациянальнай сацыялістычнай Айчыны. Такі тып тварца — вышэйшы здабытак і гонар нашай многанациянальнай культуры.

Шчодры абмен духоўнымі каштоўнасцямі, узмацненне працэсу ўзаемаўплыву і ўзаемабагацэння нацыянальных культур — адна з важнейшых грыкмет савецкага ўкладу жыцця. Падкрэсліўшы гэту думку, народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўных прэмій СССР Д. Банініс адзначыў, што нараджэнне літоўскага прафесіянальнага тэатра не выпадкова супадае з абвясчэннем у 1918 годзе Савецкай улады.

Тады ж, як прадвесце сённяшняй брацкай вернасці, асабліва праявілася канкрэтная дапамога яму расійскай тэатральнай культуры, культуры, ужо пазначанай гордым словам — савецкай.

Няма для нас завабываючай большай, чым наша непарушная брацтва, сказаў саліст Азербайджанскага тэатра оперы і балета, народны артыст СССР М. Магамаеў. Мне даялася многа ездзіць па краіне, сустракацца з людзьмі розных прафесій, нацыянальнасцей, і я кожны раз усё больш пераканваўся ў жыццёвай сіле гэтай вялікай дружбы. Яе магутнае, галінастае, пладаноснае дрэва не ведае завядання. Незабывныя сьвяты дружбы наро-

даў, дружбы мастацтваў праходзяць у нашай краіне, успыхваючы яркім феерверкам фарбаў, песень, танцаў. У такія дні асабліва востра ўсведамляеш, якая вялікая адказнасць, якое гордае права — быць паўпраэдам мастацтва свайго народа!

Адкуль бы ні прыязджалі ў Маскву мастакі шматмоўнай, шматгучнай і шматмалаяўнічай Краіны Саветаў, мы вязём у сталіцу тры вянкi нашай любові, надзеі, патаемных пачуццяў і думак, сказаў старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Дагестана, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай прэміі Р. Гамзатаў.

Першы вянок мы ўскладаем ля Маўзалея Леніна — самага дарагога чалавека на зямлі. Іменна Леніну, нашай рэвалюцыі мы абавязаны вялікім саюзам народаў, саюзам нашых сэрцаў і муз. Другі вянок мы ўскладаем ля Вечнага агню, які гарыць над прахам Невядомага і ў той жа час вядомага ўсяму свету савецкага салдата. Трэці вянок любві мы ўскладаем ля помніка Пушкіну. Вялікай рускай літаратуры абавязаны мы сваім другім паэтычным нараджэннем.

Галоўны дырыжор Дзяржаўнай капэлы Армянскай ССР, народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР О. Чэкіджан, які воляй лёсу пачынаў жыццё на чужыне, з хваляваннем гаварыў аб тым, якое гэта вялікае шчасце — жыць на роднай зямлі, у краіне, дзе нечувана высокая стаўца мастацтва, дзе мастак акружаны клопатамі і ўвагай партыі і ўрада.

Ад вуснай паэтычнай імпрэвізацыі да шырокаахопнай рэалістычнай эпапеі, ад інструментальнага найгрышу да шматгалосся оперы і сімфоніі, ад наскальнага малюнка і арнаменту да станковага жывапісу і манументальнай скульптуры, ад фальклорных традыцый да перадавой эстэтыкі сацыялістычнага рэалізму, ад самавыражэння асобных таленавітых асоб да шматгаліновай прафесіянальнай культуры — так вызначыў вехі слаўнага шляху казахскай савецкай літаратуры і мастацтва першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў гэтай рэспублікі Д. Мулдагаліеў.

Так, мы ганарымся росквітам сваёй мастацкай культуры, сказаў ён, але нас сёння ў значна большай ступені хваляюць задачы і праблемы, якія стаяць перад ёю, тыя вяршыні, на ўз'яцце якіх нацэляваюць нас партыя і народ.

Гаворачы аб арліным узлёце раней адсталлага кіргізкага народа, старшыня праўлення Саюза мастакоў гэтай рэспублікі, лаўрэат Ленінскай прэміі Т. Садыкаў выказаў глыбокую ўдзячнасць флагаманам айчынай культуры — калектывам навучальных устаноў Масквы, Ленінграда, іншых буйных гарадоў краіны, якія клапаціліся і шчодро выходзілі і выходзілі нацыянальныя кадры, якія складаюць цяпер асноўнае ядро творчых калектываў і выкладчыкаў навучальных устаноў культурына профілю ў Кіргістане. Вось чаму кожная сустрэча майстроў мастацтва ў Маскве — гэта сьвята для нас, гэта крыніца ведаў, уражанняў і натхнення.

Гаворачы аб развіцці эстонскага нацыянальнага мастацтва, народная артыстка СССР А. Кааль напамінула, што ў цяжкі ваенны час, у 1942 годзе, па рашэнню Савецкага ўрада ў горадзе Яраслаўлі былі створаны мастацкія ансамблі Эстонскай ССР. Старажытнарускі горад не толькі велікадушна даў прытулак лепшым прадстаўнікам творчай інтэлігенцыі эстонскага народа, але і стаў калыскай эстонскага савецкага мастацтва. Іменна адсюль пачыналася сусветная слава многіх выдатных дзеячаў культуры сённяшняй Эстоніі. Вялікае вам дзякуй за гэта, рускія браты, сказала актрыса.

Адна з найвялікшых заслуг многанациянальнай савецкай культуры — сцвярджанне прынцыпова новага героя, яшчэ не вядомага гісторыі, — чалавека, для якога праца стала творчасцю і вышэйшым сэнсам жыцця. Высокаму прызнанню мастака, непарушнай дружбе народаў прысвяціла сваё выступленне салістка Кіеўскага тэатра оперы і балета М. Сцясюк.

Новы чалавек, народжаны рэвалюцыяй, заявіў старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Беларускай ССР, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай прэміі М. Танк, народжаны для вялікіх і сапраўды гераічных здзяйсненняў. Ён прыйшоў у жыццё для стваральнай працы і барацьбы за мір і шчасце на зямлі. Ён ужо неаднойчы абараніў цывілізацыю, як сваю, так і тую, якая на працягу доўгіх гадоў не хачела прызнаваць яго як новага героя, што прыйшоў у літаратуру і мастацтва.

Гаворачы аб умацаванні сувязей мастацтва з жыццём, народны мастак Латвійскай ССР, лаўрэат Ленінскай прэміі І. Зарынь адзначыў, што за апошні час майстры выяўленчага мастацтва рэспублікі сталі бліжэй да працоўных калектываў, можна сказаць, ураслі ў іх. У час апошніх Дзён выяўленчага мастацтва, а яны ў Латвіі праводзяцца штогод, у раёнах рэспублікі было паказана больш як сто выставак. У многіх калгасах і саўгасах створаны народныя мастацкія галерэі.

На праблемах умацавання саюза мастацтва і працы спыніўся таксама першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Таджыкскай ССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР М. Канаат. Ён падкрэсліў, што ў рэспубліцы ўжо не першае дзесяцігоддзе арганізацыйна аформлены і працягваюць удасканальвацца сувязі творчай інтэлігенцыі і працоўных калектываў.

У якасці прыкладу прамоўца назваў шматгадовае творчае шэфства Саюза пісьменнікаў Таджыкістана і часопіса «Дружба народов» над будаўніцтвам Нурэкскай ГЭС імя Л. І. Брэжнева. Аб створанай там унікальнай бібліятэцы аўтографу, аб рабочых прэміях, якія гідрабудаўнікі прысуджаюць пісьменнікам, аб дзелавых канферэнцыях публіцыстаў і гаспадарнікаў многае ўжо гаварылася і пісалася.

Камуністычная партыя, сказала ў сваім выступленні М. Біешу, беражліва і паважліва адносіцца да мастацкай інтэлігенцыі, арыентуе яе на вырашэнне

(Заканчэнне на стар. 6).

ПАД СЦЯГАМ ЛЕНІНСКАЙ ПАРТЫІ, ПАД СЦЯГАМ ДРУЖБЫ НАРОДАЎ

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 5).

высокіх, маючых гістарычнае значэнне задач. І мы добра разумеам, што гэта накладвае на мастака вялікую адказнасць. Быць актыўнымі ўдзельнікамі камуністычнага будаўніцтва — у гэтым бачым мы сваё прызначэнне. Расказаўшы аб шматгранным, яркім духоўным жыцці рэспублікі, актрыса спынілася, у прыватнасці, на дзейнасці Малдаўскага тэатра оперы і балета. Яго пошукі ў вырашэнні маральна-эстэтычных праблем у першую чаргу звязаны з выхаваннем гледачоў на рэвалюцыйных, баявых, працоўных традыцыях народа.

Калі гісторыя Саветаў Саюза — гэта летапіс выдатных здзяйсненняў, ярчайшае сведчанне перамогі ленінскай нацыянальнай палітыкі, то шлях развіцця савецкай архітэктуры — відавочныя вехі гэтага летапісу, падкрэсліўшы першы сакратар праўлення Саюза архітэктараў СССР, народны архітэктар СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР А. Палаянскі.

Магутная пераўтваральная сіла, якая закладзена ў самім сацыялістычным ладзе, раскрыла небывалыя раней гарызонты, узбуйніла сам маштаб мыслення архітэктара. Гэта перш за ўсё выразілася ў велізарным размаху горадабудаў-

нічай дзейнасці, якая карэнным чынам змяніла карту нашай краіны.

Мы ў поўнай меры адчуваем адказнасць за тое, каб усё, што нас акружае, несла на сабе адбітак прыгажосці, высокага натхняльнага мастацтва, сказаў старшыня праўлення Саюза мастакоў СССР, народны мастак СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Н. Панамароў. Цяпер распрацоўваюцца і ўкараняюцца ў жыццё комплексныя праекты эстэтычнай арганізацыі асяроддзя новых гарадоў і буйнейшых вытворчых прадпрыемстваў.

У той час як савецкія пісьменнікі прысвячаюць сваю творчасць абароне спакою і міру на зямлі, хто-ніхто за акіянам абрушае на сацыялістычны свет слоўныя залпы, пагражае новымі ракетамі і ядзернымі бомбардзіроўшчыкамі, самазванна прэтэндуе на ролю распараджальніка і арбітра ўсяго свету, заявіўшы першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Украінскай ССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР П. Заграбельны.

Гэту думку развіў у сваім выступленні народны артыст СССР, лаўрэат Ленінскай прэміі Г. Таўстаногоў.

Замест таго, каб вывучаць уважлівым чынам такую дзіўную і небывалую з'яву, які са-

вецкая шматнацыянальная культура, нашы ідэалагічныя праціўнікі спрабуюць узводзіць бар'еры неразумення і неувцтва.

Па прафесіі я актрыса, але я яшчэ і маці, сказала народная артыстка Туркменскай ССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР М. Аймедава. І кожны вечар, калі ўкладваю сваіх дзяцей у іх ложкачкі, я не магу не паўтараць нікому не чутныя, але для мяне бясконца дарагія словы—словы мацярынскай душы: няхай іх сон ніколі не парушаць бомбы, няхай іх жыццё будзе жыццём мірных праціўнікоў. Дзеля гэтага мацярынскае пачуццё зліваецца з артыстычным. Мы з вамі абавязаны выкарыстаць усю сілу нашага мастацтва ў імя міру, у імя дружбы і брацтва народаў.

Гэта думка знайшла працяг у выступленні сакратара праўлення Саюза кінематографістаў Узбекскай ССР народнага артыста СССР Ш. Абасава. Ён падкрэсліў, што савецкі мастак не мае права на стварэнне бяспасных твораў, не мае права быць толькі добрым прафесіяналам. Ён абавязаны быць патрыётам сваёй Айчыны, не забываць, дзе і ў які час жыве.

У цяперашніх умовах асабліва важна, каб гэтыя творы ў яркай, эмацыянальнай форме раскрывалі гістарычны пера-

вагі і дасягненні сацыялізму.

Давесці высокагуманную сутнасць міралюбівай знешняй палітыкі Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы да свядомасці мільянаў — самая высакародная задача мастакоў, пісьменнікаў, усіх майстроў шматнацыянальнай савецкай культуры, сказаў старшыня праўлення Саюза мастакоў Грузінскай ССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Э. Амашукелі.

Вынікі глыбокай, зацікаўленай размовы аб дасягненнях шматнацыянальнай савецкай культуры падвёў першы сакратар праўлення Саюза кампазітараў СССР, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай прэміі Ц. Хрэнікаў.

Мы заўсёды адчувалі і адчуваем сябе членамі дружнай сям'і, аб'яднанай адзінымі задумамі і імкненнямі, сказаў ён. І гэта пачуццё агульнасці ўжо само па сабе ёсць выдатная дэманстрацыя трыумфу ленінскай нацыянальнай палітыкі Камуністычнай партыі, яракае праўленне свяшчэнных традыцый дружбы нашых народаў, фундамент якой быў закладзены шэсць дзесяцігоддзяў назад.

Нам ёсць чым ганарыцца, на што арыентавацца, з чым вымяраць свае сённяшнія крокі. Нашы дасягненні вызначаюцца сапраўды творчай атмасферай, якая склалася ў краіне дзякую-

чы клопам Камуністычнай партыі, яе ленінскага Цэнтральнага Камітэта аб развіцці нашага мастацтва, клопам беражлівым і патрабавальным, прынцыповым і добразычлівым.

Мы добра ўсведамляем, што сапраўднае тварэнне, па-сапраўднаму свабодная творчасць магчымы толькі ва ўмовах міру, ва ўмовах, калі перад людзьмі мастацтва адкрыты самыя шырокія магчымыя аддаваць свой талент людзям. Вось чаму мы так гарача, усім сэрцам падтрымліваем міралюбіваю палітыку нашай роднай Камуністычнай партыі, вось чаму мы з такім натхненнем прысвячаем сваё мастацтва справе міру, барацьбы за ўзаемаразуменне і дружбу народаў.

Далей Ц. Хрэнікаў спыніўся на развіцці савецкай музыкі, расказаў аб бяспрыкладным узлёце музычнай культуры нашых нацыянальных рэспублік.

Удзельнікі аб'яднанага пленума з вялікім уздымам накіравалі прывітальнае пісьмо Цэнтральнаму Камітэту КПСС, у якім запэўнілі, што майстры культуры не пашкадуць сіл у барацьбе за агульнанародную справу камуністычнага будаўніцтва, аддадуць свой талент стварэнню твораў, дастойных нашай эпохі, нашага вялікага народа.

[Кар. ТАСС].

Аб'яднаны пленум праўленняў творчых саюзаў Беларусі

Магутныя крылы і неабсяжны прастор для палёту творчай думкі даў беларускаму народу Вялікі Кастрычнік. Край, які вякамі ведаў толькі горкія песні беднасці, край, дзе саятло такіх яркіх зорак, як Гусоўскі, Скарына, талент іншых асветнікаў, не маглі разгаць цемры неувцтва, ажыў, абудзіўся да новага жыцця і даў

свету яркія ўзоры натхнёнай творчасці.

Да вяршынь эканамічнага і духоўнага росквіту беларускі народ вялі партыя, шчыра ўзаемаўзабагаючая дружбу народаў-братоў, якія разам будуюць сваю светлую будучыню. Пра гэта гаварылі пісьменнікі, кампазітары, мастакі, архітэктары, кінематографісты,

дзеячы тэатра, журналісты — удзельнікі аб'яднанага пленума праўленняў творчых саюзаў Беларусі, прысвечанага 60-годдзю ўтварэння СССР. Ён адбыўся 7 снежня ў Мінску.

Немалымі дасягненнямі сустракаюць нашы творчыя работнікі слаўнае 60-годдзе СССР, сказаў у ўступным слове лаўрэат Ленінскай прэміі,

Герой Сацыялістычнай Працы, народны пэст Беларусі Максім Танк. Але мы, работнікі ідэалагічнага фронту, ведаем, што перад намі стаяць яшчэ больш грандыёзныя задачы, звязаныя з развіццём краіны, а таксама з трыумфамі падзеямі ў свеце, якія патрабуюць уздыму нашай работы на новы ўзровень, яшчэ большай пільнасці і бязадольнасці ў барацьбе супраць ворагаў ідэалогіі, прапаганды. Бо голас мастака толькі тады мае сваю цану, калі ён гучыць сігналам, папярэджаннем, заклікам да барацьбы за мір і шчасце людзей на зямлі. І мы ўсе павінны прымаць самы актыўны ўдзел у гэтай барацьбе, каб было для каго вырошчваць збожжа, пісаць свае творы. Неабходна заўсёды правяраць мастацтва жыццём, якое толькі і дае яму пуцёўку ў будучыню і права называцца мастацтвам.

Удзельнікі пленума з натхненнем выбралі ганаровы прэзідыум у саставе Палітбюро ленінскага Цэнтральнага Камітэта КПСС.

Прысутныя мінутай маўчання ўшанавалі памяць Леаніда Ільіча Брэжнева — выдатнага палітычнага і дзяржаўнага дзеяча сучаснасці, які праяўляў пастаянныя клопаты аб развіцці літаратуры і мастацтва, аб прымножэнні духоўных багаццяў савецкага грамадства.

У беларускім савецкім мастацтве, якое служыць народу, чула рэагуе на патрабаванне часу, актыўна ўдзельнічае ў будаўніцтве новага грамадства, на працягу больш чым шасцідзесяцігадовага шляху склаліся выдатныя традыцыі. Гэтыя традыцыі з'яўляюцца асновай далейшага наватарства, сказаў народны мастак БССР, старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР А. А. Бембель. Сапраўдны мастакі не стаяць у баку ад пытанняў, якія хваляюць чалавецтва, не замыкаюцца ў сваіх камерных інтарэсах і перажываннях. Яны ўсё актыўней

удзельнічаюць у руху прыхільнікаў міру, нясуць людзям слова праўды аб грамадстве развітога сацыялізму, аб вялікім савецкім народзе, які бачыць ва ўмацаванні міру адну з самых важнейшых жыццёвых задач. І цалкам можна растлумачыць той грамадскі рэзананс, які выклікалі многія нашы выстаўкі: М. Савіцкага ў ФРГ і Францыі, Г. Вашчанкі — у Балгарыі, Л. Шчамялёва — у Маскве і іншыя.

Прамоўца падкрэсліў, што развіццё нацыянальнага мастацтва ў Беларусі цесна звязана з інтэрнацыянальным характарам Кастрычніцкай рэвалюцыі. Не выпадкова важным этапам у станаўленні беларускай культуры ў першыя гады Савецкай улады стала стварэнне буйной мастацкай школы ў Віцебску, у аснове дзейнасці якой ляжалі і вялікія традыцыі рускага рэалістычнага мастацтва, і традыцыі, якія бяруць свае вытокі ў беларускай народнай творчасці.

Герачны подзвіг савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне і перамога над фашызмам, вызваленне роднай Беларусі — усё гэта знашло адлюстраванне ў велічным ансамблі Кургана Славы, мемарыяле «Брэсцкая крэпасць-герой», працягваю А. А. Бембель. А дзесяткі помнікаў і мемарыяльных знакаў, выкананых скульптарамі і садружнасці з архітэктарамі! Як найвышэйшае дасягненне — ансамбль «Хатынь», адзначаны Ленінскай прэміяй. Дзяржаўная прэмія СССР прысуджана скульптарам і архітэктарам за помнік савецкай маці-патрыётцы ў Жодзіне.

Глыбока сімвалічна і тое, што іменна ў Беларусі пачалі свой шлях у вялікае мастацтва такія буйныя майстры-жывапісцы, як Я. Маісеенка, Г. Ніскі, браты Ткачы, а беларускія мастакі З. Азгур, М. Савіцкі, В. Цвірка, Я. Зайцаў,

ЦЭНТРАЛЬНАМУ КАМІТЭТУ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

Мы, удзельнікі аб'яднанага пленума праўленняў творчых саюзаў Беларускай ССР, прысвечанага 60-годдзю ўтварэння Саюза Саветаў Сацыялістычных Рэспублік, звяртаемся да ленінскага Цэнтральнага Камітэта КПСС са словамі шчырай і сардэчнай падзякі за пастаянныя клопаты аб далейшым росквіце савецкай культуры, уважлівага бацькоўскага адносіны да мастацкай інтэлігенцыі. Для нас, пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, работнікаў тэатра і кіно, архітэктараў, журналістаў, няма большага шчасця і вышэйшага абавязку, чым вернае служэнне любімай Радзіме, герачнаму савецкаму народу.

Мастацкая інтэлігенцыя Савецкай Беларусі ганарыцца велічным пераўтварэннямі, якія адбыліся ў нашай краіне. У брацкім саюзе з усімі народамі шматнацыянальнай Савецкай дзяржавы вялікіх поспехаў у развіцці эканомікі, навукі і культуры дасягнуў беларускі народ. Усё, што ім створана, — гэта вынік непарунай ленінскай дружбы, бескарыслівай дапамогі і падтрымкі ўсіх народаў Краіны Саветаў, і ў першую чаргу вялікага рускага народа. Мы добра ўсведамляем, што гэта адзінае і дружба — гарантыя ўсіх нашых будучых поспехаў, залог трывалага міру на зямлі.

Сёлетні юбілейны год быў плённым для дзеячых літаратуры і мастацтва рэспублікі. Рэалізуючы гістарычныя рашэнні XXVI з'езда КПСС, яны асабліваю ўвагу ўдзяляюць мастацкім пошукам у сферы сацыяльна значнай праблематыкі, стварэнню твораў вялікага грамадскага гучання. Далейшае развіццё атрымала садружнасць творчых работнікаў з прамысловымі прадпрыемствамі, калгасамі і саўгасамі рэспублікі. У заводскіх цэхах, на будоўлях і збожжавых нівах знаходзім мы герояў сваіх твораў. Клопаты чалавека працы — гэ-

та нашы клопаты. Вобраз сучасніка, стваральніка ўсіх матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей сацыялістычнага грамадства, знаходзіць усё большае адлюстраванне ў нашай творчасці. Аб гэтым пераканаўча сведчаць новыя кнігі, мастацкія палотны, прэм'еры ў тэатрах, на кіна- і тэлеэкранах, музычныя і іншыя творы мастацтва.

Як і ўсе савецкія людзі, з пачуццём аднадушнага адабрэння ўспрынялі мы рашэнні нечарговага Пленума ЦК КПСС, выбранне Генеральным сакратаром ЦК КПСС вернага ленінца, бліжэйшага саратніка Л. І. Брэжнева таварыша Юрыя Уладзіміравіча Андропова. На новыя здзяйсненні натхняюць нас рашэнні лістападаўскага (1982 г.) Пленума ЦК КПСС, прапановы і вывады, змешчаныя ў прамове таварыша Ю. У. Андропова.

Работнікі літаратуры, мастацтва, журналісты Савецкай Беларусі залучылі ЦК КПСС, што, цесна згуртаваны вакол роднай Камуністычнай партыі, яны будуць і ў далейшым аддаваць усё свае здольнасці і сілы справе камуністычнага будаўніцтва, выхаванню працоўных у духу дружбы і брацтва, савецкага патрыятызму і пралетарскага інтэрнацыяналізму. Ва ўмовах абвастрэння міжнароднай абстаноўкі мы будзем нарошчваць нашы намаганні ў барацьбе за мір, за прадухіленне новай сусветнай вайны, за спыненне гонкі ўзбраенняў. Кожны з нас будзе імкнуцца апраўдаць высокае давер'е партыі і народа, ствараючы яркія, сапраўды партыйныя і сапраўды народныя высокамастацкія творы пра савецкага чалавека — актыўнага барацьбіта за лепшую будучыню, за камунізм.

Удзельнікі аб'яднанага пленума праўленняў творчых саюзаў Беларускай ССР, прысвечанага 60-годдзю ўтварэння СССР.

Ф. Дарашэвіч, А. Паслядовіч, Я. Чамадураў атрымалі адукацыю ў ВНУ брацкіх рэспублік.

Усё больш плённай станавіцца практыка абмену выстаўкамі паміж Саюзам мастакоў БССР і творчымі саюзамі рэспублік-сясцёр. Толькі за апошнія гады творы беларускіх майстроў пэндзя і рэзаца цёпла прымалі гледачы Украіны і Літвы, а таксама Алма-Аты, Кішынёва, Ерэвана. У сваю чаргу мы былі рады пазнаёміцца з радам экспазіцый з брацкіх рэспублік.

Вялікі рэзананс атрымалі экспазіцыі «Песняры зямлі беларускай», прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, і выстаўка, прысвечаная 90-годдзю М. Багдановіча.

Сёння перад Саюзам мастакоў стаяць важныя і адказныя задачы. Гэта і арганізацыя буйных выставак «СССР—наша Радзіма» ў Мінску і абласцях, і ўдзел у мастацкім афармленні гарадоў і вёсак да святкавання 60-годдзя ўтварэння СССР. Пачалася падрыхтоўка да рэспубліканскай выстаўкі «Міншчына ардананосная» і ўсесаюзнай — «Зямля і людзі». Актыўна ідзе работа творча-шэфскіх груп мастакоў у вёсках, ёсць поспехі і ў справе арганізацыі ў сельскай мясцовасці мастацкіх галерэй.

У заключэнне А. А. Бембель падкрэсліў: не адставаць ад часу, прымнажаць духоўныя і маральныя каштоўнасці сацыялістычнага грамадства, здабыць у цяжкай працы і нястомнай барацьбе за мір, — вось галоўная задача, якая стаіць сёння перад беларускім савецкім выяўленчым мастацтвам.

— Напярэдадні вялікіх падзей прынята падводзіць вынікі, — пачаў сваё выступленне намеснік старшыні праўлення Саюза кампазітараў БССР, народны артыст БССР Я. А. Глебаў. — Аглядаючыся на пройдзенае з вышыні слаўнага шасцідзясяцігадовага юбілею, мы не можам не назваць імёны тых, хто стаяў ля вытокаў беларускай прафесійнай музычнай культуры і нацыянальнай кампазітарскай школы, — В. Залатарова, Я. Цікоцкага, М. Чуркіна, М. Аладава, П. Падкавырава, І. Жыновіча, Р. Шырмы. Працай гэтых выдатных музыкантаў, іх мнагаграннай грамадскай дзейнасцю стваралася і мацнела наша кампазітарская арганізацыя.

Слаўны юбілей Савецкай дзяржавы беларускія кампазітары сустракаюць новымі дасягненнямі ва ўсіх жанрах. Сёння ў нашым актыве, працягваюць Я. А. Глебаў, оперы Д. Смольскага «Сівая легенда», Г. Вагнера «Сцяжынаю жыцця», Ю. Семянякі «Новая зямля», новая рэдакцыя оперы А. Багатырова «У пушчах Палесся», аперэты Р. Сурса «Несцерка», А. Мдзівані «Дзяніс Давыдаў», радыёопера К. Цесакова «Барвовы золак». Напісаны і чакаюць пастаноўкі оперы С. Картэса «Матухна Кураж» і Д. Смольскага «Францыск Скарына».

Прамоўца расказаў аб павышанай цікавасці кампазітараў да песні — самага масавага, самага папулярнага і самага дзейснага з пункту гледжання ідэалагічнага выхавання жанру. Услед за І. Лучанком і Э. Ханком, усё больш упэўнена заяўляюць аб сабе ў гэтым жанры і маладыя кампазітары.

Беларускія аўтары актыўна ўдзельнічаюць у рэспубліканскіх, саюзных і міжнародных музычных фестывалях, расшыраецца геаграфія выканання іх твораў. Немалая заслуга ў гэ-

тым акадэмічнага сімфанічнага аркестра БССР, ансамбля танца БССР, народнага аркестра БССР імя Жыновіча, камернага аркестра, ансамбля «Песняры» і «Верасы». Прыемна і тое, што многія оперныя тэатры краіны, такія, як Ленінградскі, Новасібірскі, Чэлябінскі, Горкаўскі, Львоўскі, Нікалаеўскі, паставілі балеты і аперэты беларускіх кампазітараў. Вялікі тэатр Саюза ССР у сакавіку будучага года на сцэне Крамлёўскага Палаца з'ездаў пакажа прэм'еру балета «Маленькі прынец».

Я. А. Глебаў расказаў аб вялікай грамадскай і палітыка-выхаваўчай рабоце, якую праводзяць члены Саюза кампазітараў сярод розных слаёў сельскай рэспублікі.

Намеснік старшыні праўлення Саюза архітэктараў БССР Я. Л. Ліневіч, выступіўшы з тым, сярод важнейшых дасягненняў, з якімі прыйшлі да юбілею архітэктары рэспублікі, адзначыў распрацоўку комплекснай схемы размяшчэння і развіцця гарадскіх і сельскіх паселішчаў Беларускай ССР да 2000 года, што дае аснову для доўгатэрміновага развіцця групавых сістэм рассялення на базе фарміравання тэрытарыяльна-вытворчых комплексаў.

Цікавыя рашэнні знойдзены архітэктарамі пры фарміраванні новых горадабудаўнічых ансамбляў, такіх, як праспект Машэрава ў Мінску, вуліца Першамайская ў Магілёве, Маскоўскі праспект у Віцебску, пры распрацоўцы новага генеральнага плана сталіцы Беларусі.

Беларускія архітэктары ў ліку першых звярнуліся да арганізацыі і шырокага развіцця будаўніцтва буйных прамысловых вузлоў. Паўсюдны пераход ад размяшчэння асобных прамысловых прадпрыемстваў да стварэння вялікіх комплексаў, акрамя чыста горадабудаўнічых і архітэктурна-мастацкіх пераваг, даў многамільённую эканомію сродкаў, працоўных рэсурсаў і матэрыялаў. Не выпадкова Брэсцкі і Віцебскі прамысловыя вузлы былі ўдастоены прэміі Савета Міністраў СССР. Акрамя іх, у рэспубліцы пабудаваны і будуцца Бабруйскі і Барысаўскі, Жодзінскі і Мазырскі прамысловыя вузлы, вытворчыя комплексы ў Магілёве, Полацку і Светлагорску, прамвузлы ў Кобрыне, Стоўбцах, Хойніках, Жлобіне і іншых гарадах.

Вялікая работа вядзецца ў рэспубліцы і па перабудове вёскі, сказаў далей Я. Л. Ліневіч. Многія пасёлкі, пабудаваныя па нашых праектах, па свайму камфорту і архітэктурна-мастацкім якасцям не ўступаюць гараду і сталі для архітэктараў своеасаблівымі эталонамі.

На ўсю краіну вядомы Верцялішкі, адзначаныя Дзяржаўнай прэміяй СССР, Малеч Брэсцкай вобласці, Рэдкавічы і Сарачы Мінскай вобласці, Акцябрскі Віцебскай вобласці, адзначаныя прэміяй Савета Міністраў СССР.

У сваіх пошуках мы ніколі не былі адзінокімі, сказаў далей прамоўца. Калі было цяжка, краіна заўсёды прыходзіла на дапамогу: накіроўвала на работу ў рэспубліку вядомых архітэктараў, да нас прызважалі калегі з іншых рэспублік, і мы разам знаходзілі вырашэнне творчых праблем. Калі ж Ташкент напярэці дапамагчы яму справіцца з вынікамі землетрасення, дойліды Беларусі адразу ж аджунуліся на просьбу. Мы праектуем і будзем на

Баме і ў Цюмені, дапамагаем вёскам Нечарназем'я. І гэта сёння таксама натуральна, як і наша цудоўная брацкая дружба.

Падрабязна ахарактарызаваў этапы станаўлення і развіцця беларускай савецкай літаратуры сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. Г. Чыгрынаў. Наша літаратура, адзначыў ён, была і застаецца люстэркам магутнага духоўнага ўздыму цэлай нацыі. Яна раскрыла свету гістарычную і нацыянальную сутнасць народа, якому Кастрычнік прынес сапраўднае адраджэнне.

Разам з ростам і ўзможненнем маладой Рэспублікі Саветаў расшыраўся круггляд беларускай літаратуры, усё больш трывала ўсталёўвалася ў ёй вялікая тэма рэвалюцыі.

Асвоіць эстэтычна глыбінную сутнасць новых жыццёвых з'яў, не закрываючы вочы на іх складанасць і супярэчлівасць, было пад сілу толькі творча адзінай пісьменніцкай арганізацыі, якая ўзнікла як канкрэтнае ўвасабленне горкаўскай ідэі аб аб'яднанні літаратурных сіл у сцэнтаваны метадам сацыялістычнага рэалізму творчы калектыв, якім з першых дзён свайго існавання стаў Саюз савецкіх пісьменнікаў. Вітаючы Першы Усесаюзны з'езд літаратараў нашай краіны, Янка Купала пісаў: «І нам, беларускім пісьменнікам, трэба старацца як мага больш багацця ўносіць ва ўсесаюзную скарбонку сацыялістычнай літаратуры».

З дружбы народаў нарадзілася і зусім новая катэгорыя — дружба літаратур. І калі наша рэспубліка заняла дастойнае месца ў сямі брацкіх савецкіх народаў, то такім жа дастойным стала і месца беларускай літаратуры сярод брацкіх савецкіх літаратур.

Яднанне савецкіх людзей, іх згуртаванасць вакол Камуністычнай партыі з велізарнай сілай праявіліся з першых дзён ваеннага ліхалецця. Патрыёт-беларус узяўся за зброю як абаронца свайго дома, свайго гонару і годнасці, сваёй сацыялістычнай Айчыны. Перад напярэдняй найвялікшых выпрабаванняў беларускі народ адчуваў сабе неад'емнай часткай усяго савецкага народа. І не выпадкова, відаць, тэма вайны, тэма подзвігу атрымала ў беларускай літаратуры асаблівае развіццё.

Для мастацтва сацыялістычнага рэалізму найважнейшая задача — усталяванне савецкага ўкладу жыцця, норм камуністычнай маралі, паказ прыгажосці і велічы савецкага чалавека-працаўніка, працягваю прамоўца. Нельга забываць вядомую горкаўскую думку аб тым, што галоўным героем нашых твораў павінна стаць праца — ратная або мірная.

Сацыялізм даў савецкім людзям тое, што не здолны даць капіталістычны лад: упэўненасць у заўтрашнім дні, надзеяна гарантаванае права на працу. На гэтым асноватворным набутку развіцця сацыялізму штодзённая пісьменніцкая дзейнасць і павінна грунтавацца. Трэба клапаціцца аб высокім выхаваўчым патэнцыяле сваіх твораў.

Наша літаратура заўсёды была моцна грамадзянскай тэмай. Класічныя творы шматнацыянальнай савецкай літаратуры нарадзіліся як адлюстраванне гераічных працоўных будняў народа. Маладое пакаленне пісьменнікаў ідзе той жа дарогай, што і старэйшае, бо дзе

больш, як не на роднай савецкай глебе, не ў гісторыі краіны, не ў штодзённых подзвігах бацькоў-стваральнікаў чэрпаць сілы для ажыццяўлення сваіх творчых ідэалаў.

Стварэнне ў рэспубліцы яшчэ аднаго выдавецтва — «Юнацтва», адкрыццё новага часопіса «Мастацтва Беларусі», выдання з альманаха «Далягляд» самастойнага штогодніка «Братэрства», падкрэсліў у заключэнне І. Г. Чыгрынаў, — вось канкрэтныя меры, якія прымае ЦК КПБ і ўрад нашай рэспублікі для далейшага развіцця нацыянальнай літаратуры і мастацтва. І мы апраўдаем надзеі партыі і ўрада толькі ў тым выпадку, калі зможам яшчэ ярчэй адлюстроўваць свой час, паказваць ва ўвесь рост свайго сучасніка, калі ва унісон з яго думкамі і пачуццямі будзе гукаць кожны наш новы твор.

Сваё выступленне старшыня праўлення Саюза кінематографістаў БССР А. Я. Карпаў пачаў з расказа аб нараджэнні беларускага кінематографа. Гаворачы аб справах сённяшніх, ён сказаў, што на студыі штогод здымаецца 5—6 мастацкіх фільмаў, дзесяць ігравых стужак для тэлебачання і да ста частак дакументальных фільмаў. Паўтары тысячы чалавек, сотні розных прафесій — вось што такое сёння «Беларусь-фільм».

Жыццём у складаны, дынамічны час, працягваю А. Я. Карпаў. І першараднай задачай творчых саюзаў з'яўляецца не толькі глыбокае разуменне падзей, але і партыйнае бачанне перспектывы развіцця грамадства, умненне даваць ацэнкі мастацкім творам з класавых пазіцый. Мастакі могуць быць рознымі па ступені здольнасці і таленту, рознымі па творчай манеры, мове, але аднолькавыя ў адным — высокім узроўні палітычнага мыслення, у дакладным разуменні свайго месца ў будаўніцтве новага жыцця.

А. Я. Карпаў у якасці прыкладу прыводзіць кінастужкі рэжысёра В. Турава. Дзве работы, аддаленыя часам адна ад другой, — фільмы «Я родам з дзяцінства» і «Нядзельная ноч». Яны розныя па тэме і стылю, але аднолькавыя па галоўнай прыкмеце — смеласці пошуку і публіцыстычнай страснасці. Мы рады поспеху фільма гэтага ж мастака «Людзі на балоце», падкрэсліў прамоўца. Цяпер Дзяржкіно СССР прынята другая карціна В. Турава, знятая па рамана Івана Мележа «Подых навальніцы».

Дакладная грамадзянская пазіцыя аўтара відаць і ў стужцы рэжысёра В. Чацверыкова «Паводка», не пакінула гледачоў абыхваўмі карціна «Трэцяга не дадзена» І. Дабралюбава, на міжнародным кінафестывалі адзначана «Дзікае паляванне караля Стаха» В. Рубінчыка. Значныя і цікавыя работы Б. Сцяпанавы «Дзяржаўная граніца», новая стужка В. Рыбарава «Чужая бацькаўшчына», М. Пташка «Вазьму твой боль». Нельга не сказаць і пра баявы атрад дакументалістаў. Яны, як і раней, працягваюць займаць адну з перадавых пазіцый у шматнацыянальным савецкім кінематографе.

Намеснік старшыні праўлення Саюза журналістаў БССР, старшыня Дзяржкамтэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю М. І. Дзялец адзначыў, што за шэсць дзесяцігоддзяў, якія прайшлі пасля нараджэння Саюза ССР, прэса нашай краіны вырасла колькасна і якас-

на, набыла вялікі аўтарытэт у народзе. Верная неўміручым ленынскім заповітам, яна выступае як палыміяны прапагандыст ідэй марксізму-лэнінізму, мудрай унутранай і знешняй палітыкі партыі, як баявы арганізатар працоўных у камуністычным будаўніцтве. Работнікі газет, часопісаў, выдавецтваў, радыё і тэлебачання Беларусі, як і ўсе савецкія журналісты, выходзяць у людзей пачуццямі сям'і адзінай, паказваюць трыумф лэнінскай нацыянальнай палітыкі КПСС, дружбы народаў нашай шматнацыянальнай Радзімы.

З пачуццём законнай гордасці, сказаў М. І. Дзялец, мы гаворым сёння аб развіцці сродкаў масавай інфармацыі, аб расшырэнні выдавецкай справы ў рэспубліцы. У Беларусі, дзе да Вялікага Кастрычніка кожныя чатыры з пяці жыхароў не ўмелі распісацца, цяпер выдаецца звыш двухсот газет і больш чым сто часопісаў і выданняў часопіснага тыпу. Выдавецтвы толькі ў мінулым годзе выпусцілі звыш трох тысяч назваў кніг, тыраж якіх перавысіў сорок адзін мільён экзэмпляраў.

Сёння прафесіянальнае беларускае тэатральнае мастацтва, якое нарадзілася крыху больш шасцідзясяці гадоў назад, займае дастойнае месца ў шматнацыянальным савецкім тэатры. Гэта — вынік лэнінскай нацыянальнай палітыкі, яскравай плён сацыялізму і брацкай дружбы народаў СССР, сказаў народны артыст БССР, старшыня праўлення Беларускага тэатральнага аб'яднання М. М. Яроменка.

Народ наш не меў да рэвалюцыі свайго прафесіянальнага тэатра. А цяпер працуюць два музычныя, восем драматычных, адзін тэатр юнага гледача, пяць лялечных тэатраў, дзве філармоніі, дзяржаўныя харавыя і танцавальныя калектывы, дзесяткі народных студый. Створана нямала спектакляў, якія ўвайшлі ў залаты фонд савецкага тэатральнага мастацтва.

Прамоўца адзначыў, што з кожным годам расшыраецца ўзаемадзеянне і ўзаемаўплыў нацыянальных сцэнічных культур. Пастаянна ўзнікаюць новыя і новыя формы творчых кантактаў. Толькі ў юбілейным сезоне, напрыклад, у Мінску прайшлі Усесаюзны конкурс вакалістаў імя М. Глінкі, III Усесаюзны фестываль творчай моладзі музычных тэатраў, зняты Усесаюзнай лабараторыі балетмайстраў. Рэспубліканскі тэатр юнага гледача ўдзельнічаў у Першым усесаюзным фестывалі маладзёжных спектакляў у Тбілісі. Яркім святам нацыянальнага сцэнічнага мастацтва стала толькі што прайшоўшая дэкада спектакляў і канцэртных праграм, прысвечаных 100-годдзю з дня нараджэння народных пэстаў БССР Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Аб высокім прызначэнні работнікаў мастацтва, велізарных клопатах, якімі акружыла наша Радзіма людзей творчай працы, гаварылі народная артыстка БССР, артыстка тэатра імя Я. Купалы С. М. Станюта і народны артыст БССР, кінарэжысёр В. Ц. Тураў.

Удзельнікі пленума аднадушна прынялі тэкст прывітальнага пісьма ў адрас Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

У рабоце пленума прынялі ўдзел таварышы У. І. Бровікаў і А. Т. Кузьмін.

(БЕЛТА).

Рыгор БАРАДУЛІН

ПРАЖСКАЕ ЛЕТА

Скарынавы сляды

Скарынавы сляды пад камянямі —
Іх ахаваў павыслізганы брук.
Тан ацаліў,
Пакуль вякі міналі,
У сотах словаў
Мову першадруку.

Дарогаю Пятраркі палачанін
У Прагу з прагай рупнасці прыйшоў,
Каб потым іх імёны спалучалі,
Нібы на храмах постаці крыжоў.

Ні саду каралеўскага,
Ні сценан,
Дзе чуў з друкарні крокі цішыні.
Адно дагэтуль не зайшлі на вежах
Скарынавага сонца прамяні.

Дагэтуль Прага выдаць не жадае
Друкарню інвiзiцый святой,
Адкуль ляцела вера маладая
У край,
Дзе снег спыняўся на пастой.

Здаўна
Няма ў сваёй зямлі прарона.
Дык дзякуй, Прага,
Што была тады!
Шумяць вякі зялёна,
Бо глыбока
Карэняцца Скарынавы сляды.

Сваяк салігорцаў

На даху храма святой Барбары —
Спрыяльніцы ўсіх шахцёраў
У дождж
Хімеры плачуць бабрамі,
Чуллівы маючы нораў.

У храме ўпоплеккі са святымі
Хто, немананізаваны,
Як здань,
У белай хламідзе стыне?
Ікона не называе.

Адна рука наганец трымае,
Бо ў пекле падземным змрочна,
Сякеру-посах другая мае,
Каб срэбра хто не сурочыў.

Хвартух скураны на спіне чарнее,
Каб хутка ў забой спускацца,
Нібы ў маленстве з горкі надзеі
Зімой,
Бо чакае праца.

І гэты храм,
І талеры тыя,
Што грэх адпусцяць без гора,
Каб стаць упоплеккі са святымі,
Рабіла ягоная змора.

І храм ішоў —
Гул пагойдвалі крокі,

Уздрыгвала Кутна Гора.
Насамі нябеснымі круцяць прарокі,
Трываючы дух шахцёра...

Табар

Плячо ў плячо наўнол дамы пасталі —
Любы сустрэць гатовы чужакоў.
Ад страх гарачных
Весляюць далі.
Хай синара-час
Вядзе падлік вякоў!

Даў гораду імя
Гусіцкі табар.
Угледзься лепш —
Гусіцкія вазы,
Агно і навальніцам даўшы хабар,
Акамянелі, быццам абразы.

Гусіты —
З поля волі сібарыты,
Былі,
Пачаўшы лёс чытаць з азоў.
Дажджамі ўмыты,
Хмарамі акрыты.
Да неба як рукой падаць з вазоў!

Суседу скрытнаму —
Малітва, кірка,
Парадак, каб кубло азалаціць.
Гусіты спрытнаму —
Хай бітва, кірка,
Акуты цэп галовы малаціць.

Гусцёж багатаму,
Бядоце — жыжка,
Не, ён не хлеба кус —
На лобе гуз.
Глядзеў,
Як вока праведнасці, Жыжка,
Гарзў,
Каб змрок над краем
Знішчыць
Гус.

Няхай турыст-прышэлец памаўзее,
Чэх вёз адвену
Свой нялёгкі воз.
Гусіцкі воз,
Што сцішыўся ў музеі,
Раскажа,
На каго каменне строс!

Агонь і кроў

Дасюль тут узамна крыўдзяцца
І ноч на дзень,
І дзень на ноч.
Маўчыць пакута,
Лідзіца,
Цень хмары, збоч!

Сюды на споведзь
Мусіць люд ісці,
Каб злосці вынесці прысуд.
Ці літасці,
Ці лютасці
Вучыцца тут?

Крыж
І замест вянка цярновага
Калючы дрот —
Нібы прыцэл
Навёў нанова хто.
Асекся стрэл.

Абвінаваўца ёсць,
Віноўніка
Не зводзіцца заклёты род.
Шыпшыны
І дзядоўніка
Калючы дрот.

Адчай
Удзіранелай злагады,
Зямлёю падавіўся роў.
І гнейны цвет,
І ягады —
Агонь і кроў...

Тэразін

На дроце калючыя вузлякі
Пазавязаны немым адчаем,
Каб не забылі пра тое вякі,
Як тут маўчалі,
Як тут крычалі.

Наўгадзь любы вузляк развяжы,
Не разгадаеш,
Чаго ў ім болей —
Крыві зруглелай,
Ці злой іржы,
А ці нікім не ўчутага болю?
Не змыла ліўнямі

ІВАНУ ГЕРАСИМОВИЧУ

ЯНА ЗАУСЕДЫ ЦАЛАВАЛА ЯГО, як толькі куды праводзіла. Вось ужо трыццаць гадоў. Сёння дзень быў незвычайны — Аляксандр Сцяпанавіч ішоў на парад ветэранаў. Яна акуратна і ўважна выпрасавала яго кашулю; агледзеўшы з усіх бакоў новы касцюм, кінула прыдзірлівы позірк і на туплі — чыстыя і бліскучыя, бы янтар. Потым стуліла мяккімі цёплымі далонькамі яго сіваю галаву і даткнулася вуснамі да лба.

— Дзякуй, Зіна... — сказаў ён ціха, як бы з віною, што такая сціплая ў яго аддзяка жонцы — толькі словы, і зноў (ужо каторы раз!) чуйная памяць ускалыхнула на душы балючую, як рана, даўніну...

...Трава паўз дарогу была запыленая і выядала вочы сухой шэрасцю, на якой там-сям бялеліся акуратныя гурбачкі пяску. Сіне свяціла сонца — і над свежымі, адно белаватымі па краях, варонкамі трымцела паветра. Як макароны, тырчалі з зямлі агонельныя карані. Каля чорнай з жоўтым лісцем на вярхушцы бярозы ляжала дагары скарабачаная кабіна палатаркі з палюхаюча пустымі фарамі.

Гэта была дарога вайны, па якой нашы войскі пагналі назад, на захад, фашысцкіх недабіткаў і па якой ішоў цяпер адзінока салдат з лёгкім рюкзаком за плячамі.

Пот сцякаў па скронях салдата, пакідаючы на скуры дзве цёмныя няроўныя ніткі, якія скруглена злучаліся ў адну ля самага падбародка. Вочы, у трэшчынках маршчын, хавалі ў сваім пранізлівым блакіце тугу і боль.

Дарога была пустынная, адно праляцела нязграбна, неяк бокам, брудная бяшчавая сарока. Калі далачынь стамляла вочы, салдат раўнадушна глядзеў на збітыя мысы сваіх ботаў.

Схамянуўшыся, ён убачыў сябе сярод чэзлых невысокіх аleshы і адразу адчуў тварам свежасць, ад якой па целе мляўка разлілася слабасць.

Салдат спыніўся, параўняўшыся са сцэжкай, што роўна адб'ягала ў кусты. На лбе востра абзначыліся суровыя складкі. Салдат аблізнуў засмаглыя вусны, збочыў на сцэжку. Вочы ўважліва счыталі з няроўнасцей мяккага чарназёму даўнішнія сляды, утаптаную сухую траву і круглыя глыбокія адбіткі конскіх капытоў, там-сям зацягнутых белай, як лядок, павучынаю, разлезлыя недакуркі...

«Эх, закурыць бы зараз!..» — уздыхнуў салдат і з жалем падумаў пра пачак махоркі, які ўсунуў яму ў ружак — на развітанне — сусед па шпітальным ложка, жавы з міндалепадобнымі вачамі грузін Зурык.

Салдат паскорыў крок, унутрана стрымліваючы сябе...

Жывым глыбокім шклом бліснуў спераду лапак вадзі ў абтапанай з усіх бакоў спадзінцы. Салдат ледзь не падбег да яе, прагна каўтаючы вязкую сліну і моршчачыся.

На сагнутым, як лук, ствале вінтоўкі вісела саржавая бляшанка з адагнутым верхам, і салдат на нейкі момант зачэпаўся за яе непрытомным позіркам. Ён апусціўся перад крыніцай на калені і, не здымаючы ружак, цяжка ўпаў на грудзі... Піў, схававшы твар у вадзе. З гімнасцёркі адвіслі медалі і пазвоньвалі ў

такт глыткам.

Прыпадняў галаву, каб аддыхацца, — і з падбародка спачатку цурчэла, а потым капала ў крыніцу вада. Вільготна было каленям і грудзям. Салдат бацьку на дне чыстыя махры карэньчыкаў і мяккі пульсачык у рудаватым спакойным глеі.

Зноў пахіліў галаву ўніз, стараючыся кранацца вадзі аднымі вуснамі, — напіналіся на шыі жылы. Зняможана адкінуўся на бок, падцягваючы да жывата калені. Выгнуўся і стаў на ногі — яго хіснула, у вачах паплылі зялёныя кругі. Ён зрабіў некалькі няўпэўненых крокаў і сеў на траву, нечакана мяккую, як вата...

А П А В Я Д А Н Н Е

Яснеў позірк і выплывалі, выразна праяўляючыся, абрысы шэрых вольхаў, сіратліва згубленай сярод іх бярозкі, густога купчастага ядлоўцу, торсткай зялёнай асакі...

Блізка ад сябе салдат згледзеў жоўтую чыстую кветку лотаці. Кашлатае лісце глянцава льснілася. Пяшчотнасць зварухнула салдатаву душу, і яму стала цёпла, як ад сонца, усяму. — галаве, грудзям, спіне, нагам... Ён падышоў да кветкі, доўга і замілавана ўглядаўся ў яе, у кожны палёстак, сіняватыя рысачкі на ім, у кожную цнатліва стоеную з тупым кончыкам тычынку... Потым прысеў, чуючы біццё сэрца, і дакрануўся тварам да лотаці — халаднаватыя палёсткі пяшчотна пагладзілі яго — як ласкавая рука. Салдат доўга нёс на агрубелай скуры гэты лёгкі, як пух, дотык. І тады, калі зноў ішоў дарогаю і яму нясцерпна хацелася курыць.

Вячэрні змрок узрадаваў салдата далёкімі рэдкімі агеньчыкамі.

«Нарэшце!..» — выдыхнуў салдат, думаючы, што агеньчыкі — гэта і ёсць той райцэнтр, дзе спыняюцца цягнікі. Хацелася пабегчы, ды хутчэй, чым ішоў, не ішлося: ногі валакліся, як чужыя.

Дарога вывела чамусьці на ўскраіну горада, і салдат спачатку пачуў цёплы пах шпал, потым наткнуўся на рэйкі, папраставаў збоч іх, мяркуючы выйсці адразу да станцыі. У падэшвы няроўна ўпіраўся і хрупаў пад імі каменны друз.

Па пероне хадзіў чалавек з мятлой і падбіраў у тачку для перавозу багажа кавалкі цэглы. Ля ўваходу

вісеў ліхтар і слаба асвятляў разбіты круглы гадзіннік.

У пачакальні было каля дзесятка людзей, на клунках сядзелі дзеці. Адно акенца касы свяцілася, ды ля яго нікога не было, і салдат зразумеў, што сесці на цягнік тут мала надзеі. Але ўсё-такі рашыў, што не лішне будзе папытацца ў касірккі — ужо змеціў: пажылая жанчына, — як дабрацца яму да месца. Касірка, не падымаючы галавы ад журнала, у якім поркалася кароткім хімічным алоўкам, адказала бяспасным голасам:

— Калі і будзе ваш цягнік, дык толькі праз тры дні.

Уладзіслаў РУБАНАЎ

Салдат, хоць і наладзіўся на такі адказ, уздрыгнуў і ўтаропіўся ў акно, шчыльна заслоненае знадворку цемрай.

— Вы, салдат, мабыць, са шпіталю? — бяспасны голас касірккі вярнуў яго зноў да явы.

— Так точно! — на здзіўленне жвава павярнуўся салдат.

— Ёсць распараджэнне такіх, як вы, накіроўваць у райком камсамол: вуліца Пралетарская, 29.

Адно аддалішыся ад станцыі, салдат спахапіўся, што не распытаў, як знайсці Пралетарскую, 29, і не закурыў там, у пачакальні. Пайшоў наўздагад, спадзеючыся каго-небудзь тутэйшага сустрэць. Стары згорблены чалавек у чорным нязграбным касцюме прашмыгнуў міма, не адказаўшы на прывітанне, сказанае салдатам дзеля зачэпкі. Не ведала адраса і жанчына, якая несла ад калодзежа ваду і сама спынілася перад салдатам са словамі: «Пашанце вам — во з поўнымі ведрамі!..»

Перасекшы яшчэ дзве вуліцы, салдат натрапіў на маладую пару, што, гарэзуючы, наравіла даўжэй пабыць у густой цемры пад клінам.

— Праскочыў, таварыш франтавік, — ахрыплым голасам сказаў хлопеч, не зводзячы вачэй з салдата і тулячы адной рукой да сябе дзяўчыну. — Гані квартал назад і каля разбуранага дома зварочвай направа — і прама. Насупраць таполевага парку — райком.

Будынак райкома салдат згледзеў раней, чым парк, — свяціліся тры акны на першым паверсе, і з расчыненых напята дзвярэй коса падала на тратуар

Arbeit macht frei!
Дасюль жахае Ordnung славути,
Што прапаноўваў,
Як пекла ці рай,
На выбар вязню,
Смерць ці пакуты.

Легенды здымалі
З кастроў, з цвікоў
Сваіх герояў часцей для раю,
Як ні завязвае час вузлякоў,
Усё гісторыя забывае.

Спакойна драўляныя пасталы
Турыст з Японіі разглядае,
Драўлянай падзшаваю,
Як з імглы,
Грукоча веймарна маладая.

Прыслухайся — учуеш дзіцячы плач,
Гучыць нямецкая мова смела,
А ў камеру смерці ластаўка, бач,
З вяцінай добрай
Позна паспела.

У думках
Хоць зернятка болю ўзваж,
Цяжарам жаху будзеш наліты.
З канцлагерам побач
Ляжаць наўсцяж,
Нібы буханкі эрзацу,
Пліты...

Сакрэт

У Інджыхоўскім Градцы
Есць партрэт
У замку на сцяне,
Як цень ад славы.
Штурхае рыфма
Расказаць сакрэт,
Які сюжэт
Даў думцы ход рухавы.

За гаспадыню
Хмуры замак меў
Калісьці паню
Жудасную, злую.
Даў мастаку заказ
Капрызны гнеў —
Хай добрую, прыгожую малюе!

Партрэт узнёслы
Звышвіў мастак.
На крэсле побач
Сучка з тварам пані.
Падчас мастак
Гаворыць праўду так,
Што праз вякі
Над пыхай кіпць устане!

Чэхаславакія, 1939

Но покамест во рту слюна—
Вся страна вооружена!
Марына ЦВЯТАЕВА.

Мы ўсман наеліся эрзацу
І наслужыліся панам,
На мове роднай
Агрызацца —
Адно,
Што засталася нам!

З далоняў лісця

Не дачакаўшыся пастаноў
З неба аб зорнападзе,
Зоркі зялёныя наштаной
Спеюць на Вышаградзе.

Думае нечага доўга дождж —
Ліцца ці затрымацца.
Далеч накінула макінтош
З прысмерку — на маланцы.

Чайкі —
Светлы ўспамін аблачын
Робяць кругі над Влтавай.
На Вышаградзе
Душы спачын
Ад сумятні вяртлявай.

Славы ўсівелую цішыню
Годна вартуюць брамы.
Тут зразумееш не ўпершыню
Сэнс неаспрэчны самы.

Цягне гісторыю
Гонару вол
Лёгка на прыпаміне,
Дол

Быць гарою дае дазвол
Вартай арла раўніне.

Долу паклон
Б'е звысоку град,
Каб з араллёю зліцца.
Як галубоў,
Корміць Вышаград
Вершаў чародкі
З лісця.

Маленне камяню

Мы, стрыманыя камяні,
Трываем вежы, камяніцы.
Вятры ў палях,
Нас памяніце,
Раса,
Наш цень не абміні!

Мы — стомленыя валуны,
Маршчыны зніклі з нашых шчоў.
Мы глухнем ад нахабных кронаў,
Паны
І сведкі даўніны.

З нас кожны
Прышлыя вякі
Трымае на плячы балючым.
Мы ўсіх дарог спатканні лучым,
Сціскаем цішу ў нулакі.

Без нас бы гарады даўно
Зрабіліся б забытым полем.
Вас молім —
Нас з туюго, з болям
Успамінайце заадно!

Канец ліпеня

У Празе такая стаіць спякота,
Аж рапаецца ад сухаты старая ўся.
Міжволі ў цені ад вінтоў верталёта
З надзеяй схавацца стараешся.

Зноў Прага з пальцамі даждню,
Я чэшку высачыў, бы знікну,

Што над сабой нясе бажнічку
І ліўневаю паранджу.

Як пылам, хмарами прапах,
Сівым дзядоўнінам на ўзмежжы
Стаю.
Бо чэшку, як усмешку,
Не затрымаеш на губах...

Вечаровае развітанне

Хутчэй за ўсё цямнее ў Старым месце.
Змрок хоча прыцемкі з завулкаў змесці,
Каб цішыня, прайшоўшы ўсе абходы,
Спакойна падалася да гасподы.
Гулчэе брук, і вулачкі размовай
Заняты Ялаўцовая з Яловай,
Як тыя дрэвы ўлетку на паляне,
Калі звысоку ў заглуш промень глянэ.
Кладуцца спаць паважныя пражане.
І храмы ў неба цягнуцца крыжамі,
Адуць ім сонца толькі што свяціла,
Ды сасвяцілася за дзень свяціла,
У мечым ціці голуб на званіцы.
На ноч перад галубкаю вініцца.
Зяхаюць за піўніцаю піўніца.
А келіхам і льецца, і звніцца.
І кот, як нейкі дух сярэднявечча,
Нахібіўшыся, небадах нявечыць.
На радніцы адно гадзіннік слышны,
На чвэрці скупа дзелячы гадзіны,
Не спіць адзіны, штогадзіны кожнай
Смерць звоніць у званок рукою

усёможнай,
І ўсе святлыя не заснуць на волас,
Аж покуль певен не падаць свой голас.
Настоеная на заснулых гулах
У змораных мурах вякоў мінулых,
Нібы ў вялізных чанах, бродзіць брага.
Не дрэмле смага.

Добрай ночы, Прага!

Навальніца над Прагай

Куды так,
Гледзячы на ноч,
Бягуць трамвай ў небе недзе
І дугамі з бязважнай медзі
Зіхцяць,
Сустрэўшыся наўскоць?

святло. Воддаль — насупраць — бязважкай глыбаю
чарнела сцяна таполяў, засланяючы ўсеянае скупымі
зоркамі неба.

Ён зайшоў у кабінет, піхнуўшы ад сябе дзверы, і
здзівіўся, убачыўшы за сталом дзяўчыну. Ёй было
гадоў дваццаць пяць, а можа, і менш, — шырокі
твар, вузкі высокі лоб, хваліста апраўлены густымі
русымі валасамі, якія, хоць і кароткія, нізка цямне-
ліся на скронях.

Салдат павітаўся, пачуўшы ў адказ густаватае, мала
не мужчынскім тэмбрам вымаўленае, рускае «здра-
вствуйте».

— Мяне паслалі да вас з чыгуначнай станцыі...

Дзяўчына пільна паглядзела на салдата, і ён уба-
чыў чырванаватыя бялкі яе шэрых вачэй.

— Сядайце, калі ласка, раскажыце.

— Я вяртаюся са шпіталю... дамоў, ды няма во
цягніка...

— Зразумела. Патрэбен начлег і харч... Двое-трое
сутак! — дзяўчына, не адрываючы вачэй ад салдата,
нахілілася да сейфа, адчыніла маленькія квадратныя
дзверцы з «т»-падобнай ручкай і выняла стосік папе-
рак, сціснутых пасярэдзіне гумкай. Салдат разгубле-
на кінуў галавой і сеў на крэсла, абцягнуўшы выцёр-
тай да нітак мацерыў, падцяўшы пад сядзенне ступ-
ні ног. На сцяне віселі партрэты Леніна і Сталіна, па-
літычная карта свету і схема чыгуначных шляхоў, на
падаконніку стаяў вазон альясу з прадаўгаватымі
цвёрдымі лістамі, утыканымі жоўтымі калючкамі.

— Вось вазьміце дакумент на харч, а з начлегам...
хвілінку. — Яна зняла трубку тэлефона, набрала
нумар.

— Сцяпанайна? Гэта Дамарадава. Прыбыў чарго-
вы, — мякка ўсміхнулася, — салдацік... Як бы яго там
уцячы куды-небудзь? Нават калідоры забіты, кажэ-
це? Ага, колькі той гасцініцы...

Салдат сядзеў нерухома, як мёртвы.

— Так-сі! — Дзяўчына паклала трубку, забараба-
ніла па стале пальцамі, гледзячы ў цёмнае акно, —
павекі, нават прыплюшчаныя, не хавалі чырванаватых
бялкоў. Салдат сцэпануў плячамі, адчуўшы тугія
лямкі рукава, — тонка дзынкнулі медаль.

— Вы не хвалюйцеся, — сказала салдат нясмела, —
я пераначую на станцыі... там свабодна, людзей
няма. І ведаю, як зайсці.

— Вы, мусіць, даўно не елі? — спытала дзяўчына,
бачачы ў цёмнай шыбе адлюстраванне салдата. Ён
чамусьці густа пачырванеў, ды ў шыбе гэтага не бы-
ло відаць.

— Са шпіталю я выбраўся ўчора... Дарагою піў
ваду, праўда...

Дзяўчына павярнула да салдата твар, і ў яе расшы-
раных шэрых вачэй з чырванаватым абдаком ён уба-
чыў спачуванне. Сцяўся, аж падалася — ножкі крэс-
ла ўплішчыліся ў падлогу.

— Ужо другія суткі толькі вадою і жывіцеся, вы-
ходзіць? — сказала як не шэптам, ад якога ў салда-
та павільгатнелі вочы.

— Вам трэба папраўляцца, а не худзець... Пасля
ранення, — працягвала ціха дзяўчына, ужо не праз
шыбу вывучаючы салдата, — востры падбародак у
рэдкай маладой шчаціне, цвёрда ачэрчаныя тонкія
губы, ад куточкаў якіх смела браліся ўверх глыбокія
разоркі, пранізлівы блакіт вачэй... «Яшчэ зусім мала-
дзенькі...»

— Я прывык ужо... галадаць, — сказаў салдат,
злукчыўшы на сябе, што ў голасе прарываецца чу-
лівасць.

— Цяпер вы на маё адказнасці і я павінна ду-

маць, куды вас уладзіць, каб вам было добра і зруч-
на. — У голасе дзяўчыны паявілася цвёрдасць, і сал-
дат адчуў яе, і гэта яго кранула.

— Я не прывык на фронце да пшчот, — сказаў
ён раздражнёна. — І цяпер... мне давалі праважата-
га, ды я адмовіўся. Навошта людзям лішні клопат...

— Калі ласка, не хвалюйцеся, — голас у дзяўчыны
зноў памякчэў, — я разумею вас... разумею, што вы
шмат перажылі. Вам цяжка...

Салдат уздыхнуў і апусціў галаву — было відаць,
як на шчоках пад скурай з сінімі крапінкамі завару-
шыліся выразныя тугія жаўлаккі.

Дзяўчына ўстала з-за стала — яна была высокая, з
крутымі плячамі. Скрыжавала рукі, напяўшы на гру-
дзях бежавую кофту, на якой адтапыраваўся кам-
самольскі значок.

— У гасцініцы месц няма... Сталовая ўжо зачыне-
на... Дзяўчына стаяла тварам да салдата і ледзь
прыкметна ківалася ў бакі, відаць, несвядома, ад за-
думеннасці. Бачыла, як застываў на вачах у салдата
бляск. — Есць адно выйсце... — Голас яе выдаваў рас-
сеянасць. — І вам нічога не застаецца рабіць, як зга-
дзіцца з маёй прапановай. А заўтра будзе відаць...

— Што вы збіраецеся мне прапанаваць? — спытаў
салдат так, быццам яго змушалі на непрыстойны ўчы-
нак.

— Вы пераначуеце ў маёй гаспадыні, — сказала яна
адрывіста і цвёрда. — Месца знойдзецца. Наперадзе
ноч і вам няма, фактычна, куды ісці. Вы даўно без
яды...

Салдат падхапіўся, узбунтоўваючы ўсёй сваёй по-
стацю, ды яна асадыла яго мяккім упартым позір-
кам, і ён, з невыразнымі, мутнымі вачамі, гупнуўся
на крэсла. Зноў, ужо каторы раз за дзень, падумаў
пра пачак махоркі ў рукава.

— Я зараз, — яна ступіла да тэлефона, і яму было
чуваць чмялінае журчанне нумарной катушкі. — Ва-
лекка! Зіна турбуе цябе. Змяні мяне, калі ласка, ра-
ней... ёсць неабходнасць. Ага, цяпер. Ну чакаю!

...Яны ішлі ў цемнаце наводдалі, і салдат глядзеў
увесь час перад сабой, акурат нешта замінала павяр-
нуць галаву ў левы бок, з якога падладжалася пад
яго крокі Зіна. Яны адчувалі сябе няёмка ўдваіх, ды
скупая размова, што вялася між імі, паслабляла гэ-
тую няёмкасць.

— Дык вам у Беларусь... З Беларусі, значыць?

— Ага, з Беларусі... — узрадавана адказаў салдат.

— А я з Тамбова, інстытут там канчала, потым на-
стаўнічала. Цяпер вось тут...

— Ад самай вайны? — спытаў ён, упершыню заці-
каўлена, і Зіна адчула на душы незразумелы тры-
вожны халадок, які прабегаў пужліва, як цень ад сон-
ца, што хаваецца за рэдкім воблакам.

— З сорок трэцяга... А вы — на вайне? — І — спа-
хапілася, што зусім недарэчна спытала. Змоўкла.

— З пачатку... Ды толькі год паваяваў... — глухім
голсам сказаў салдат і задумаўся.

Да самай хаты ніхто з іх не асмеліўся парушыць
маўчанне, бо кожны адчуваў у ім тую шматзначнасць,
разгаданне якой дае чалавечаму ўяўленню самы
шырокі прастор і смеласць. Хата была невялікая,
драўляная, з чорным толевым дахам, — стаяла ў гу-
стым вішанніку, як замаскіраваная, і нечым напамніла
салдату панылюю васьнерскую сцірту саломы.

Гаспадыня, пажылога веку, сухарлявая, спакойна
зірнула на іх і шумна сербанула нешта гарачае з
шэрай конаўкі, якую ашчапервала дзвюма рукамі,
быццам, апроч шыі, абматанай белай хусткай, ёй трэ-
ба было грэць яшчэ і далоні.

— Вось тут ляжаш, — паказала Зіна на нізкую ку-
шэтку адразу, як толькі ступілі на чыстую палавіну
хаты. — А мы... кінула на выцвілую шырму, што
звісала да самай падлогі і засланяла, мусіць, спаль-
ню. — Сядай на табурэт... Давай рукавак, пілотку, паве-
шу... — Яна падышла да салдата зусім блізка. Ён вы-
лузнуў плечы з лямак, і яна ўзяла рукавак, зняла з
галавы пілотку — на салдатавым ілбе засталася чыр-
воная глыбокая паска. — Пачакай хвілінку, я згатую
вячэр... Вось свежая «Правда», — яна разгарнула на
стале, ля якога ён сядзеў, газету і пайшла на кухню.

Салдат чуў, як яна прыглушана перамаўлялася з
гаспадыняй. Потым заказытаў у носе пах газы і куро-
дыму, і па целе ў яго прабеглі нервовыя дрыжыкі
ды сцягнулася на твары скура.

— Калі ласка, за стол! — паклікала яго Зіна, і го-
лас яе быў нечаканы, як стрэл, і ён глядзеў з хвілі-
ну няцямяліва і адлучана. Гаспадыня, што пратупала
ў спальню, адалася ценем за мутным шклом.

Салдат падняўся і пайшоў следам за Зінай на кух-
ню. Ад водару тушанай бульбы і салёных гуркоў у
яго закружылася галава, ён кінуў кароткі позірк на
стол і паспеў убачыць на патэльні акуратныя жоўтыя
кружкі яечні. Стаў, чакаючы ад Зіны слоў.

— Ну, што — будзем вачэраць, Саша! — сказала
яна проста, з той непасрэднасцю, з якой дзіця раз-
маўляе з лялькай.

Салдат не скрануўся з месца, адно вінавата плюс-
каў вачамі.

— Вось сюды сядай, — Зіна паляпала далонню
па табурэтцы, што стаяла побач з ёю.

Салдат сеў і яны разгублена глянулі адно аднаму
ў вочы.

У салдата не было рук...

...Аляксандр Сцяпанавіч быў ужо ля самага дома,
бачыў акно сваёй кватэры на другім паверсе, а ў ву-
шах усё яшчэ гучалі мажорныя мелодыі марша, ава-
цыі, бурныя воплескі... Ён ішоў без букета, лёгкі,
стройны ў новым светла-кафейным касцюме, і на яго-
ных грудзях у кожным медалі мякка ззяла сонца, а
вочы былі такога ж пранізлівага блакіту, як і гэтае
майскае неба, — і мярэжылася ў іх цэлае мора жы-
вых кветак, што распляскалася па Ленінскім праспек-
це, калі па ім горда крочылі яны, ветэраны Вялікай
Айчынай.

Аляксандр Сцяпанавіч адчыніў дзверы і... спыніўся,
збянтэжаны. Яго сустракала сям'я — жонка, Зінаіда
Андрэеўна, і трое сыноў — двое, старэйшы і сярэдні,
з жонкамі. Яны ўсе трымалі ў руках кветкі, паштоўкі,
тэлеграмы... Дзеці з захваленнем глядзелі на раз-
губленага і бездапаможнага ад расчуленасці бацьку,
а Зінаіда Андрэеўна, зусім сівая, з зеленаватымі пу-
лінамі пад шэрымі вачамі, уся чысценькая і ўрачы-
стая, падышла да мужа, зняла з яго галавы саламяны
капялюш і пацалавала ў вусны. Потым віншавалі
бацьку сыны і нявесткі, шчаслівыя, цалавалі ў шчаку.

Яны селі за яркі святочны стол: Аляксандр Сцяпа-
навіч і Зінаіда Андрэеўна, а паабал іх строга апра-
нутыя сыны і прыбраныя нявесткі. Усім налілі ў фу-
жэры шампанскага, і яно ўрачыста салютвала ўверх
матавымі пырскамі.

Аляксандр Сцяпанавіч устаў, і вочы яго блішчалі
глыбокай узрушанасцю. Разам з ім устаў і малодшы
сын, трымаючы ў руках два фужэры з шампанскім.

— Дарагая жонка і мае дзеці!.. Мне цяжка сёння
гаварыць... Давайце вып'ем за шчасце!.. — выдыхнуў
Аляксандр Сцяпанавіч, і малодшы сын паднёс да
бацькавых губ фужэр з шампанскім.

ТЭАТРАЛЬНЫЯ ДАЛЯГЛЯДЫ

Сёння ўвечары на ягонай сцэне — як і пяцьдзесят год назад — спектакль «Ягор Булычоў і іншыя». Перад тым, як увайсці ў залу, глядачы наведваюць музей, дзе ўся гісторыя тэатра. Увагу прываблівае партрэт заснавальніка тэатра У. У. Кумельскага ў ролі Ягора Булычова са спектакля ўзору 1932 года. Хочацца запомніць грэм, выраз вачэй, бо праз некалькі хвілін...

«ПРА ГЭТА — НАШ СПЕКТАКЛЬ...»

ДЗЯРЖАЎНЫ РУСКІ ТЭАТР БССР ІМЯ М. ГОРКАГА
СВЯТКУЕ ПАЎВЕКАВЫ ЮБІЛЕЙ

Тэатр нібы знарок даў журналістам выдатнейшую «юбілейную» дэталю, паставіўшы менавіта гэты спектакль. Сапраўды, як добра — «Ягор Булычоў...» тады і сёння, вернасьць традыцыям і гэтак далей. А ўсё, між іншым, куды глыбей. На вялікае шчасце, сапраўднае мастацтва, творчае натхненне і творчы пошук нельга вылічыць, да трыццаці двух прыбавіўшы пяцьдзесят. А «вернасьць традыцыям», удзячнасьць спадчыне — гэта іх развіццё. Удольнівае, з улікам сённяшніх умоў.

ІНТЭРВ'Ю ПЕРАД ТРЭЦІМ ЗВАНКОМ

— Горкі і сучаснасьць, увогуле сучаснасьць — класікі — гэта вялікі размовы, — гаворыць галоўны рэжысёр тэатра Барыс Глаголін.

— Мы прынялі ў ёй удзел пастаноўкай гэтага спектакля. Як атрымалася, меркаваць глядачу. Яму і толькі яму, дарэчы, вырашаць, ці адпавядае наша сённяшняе майстэрства сталому пяцьдзецігадоваму «ўзросту». Але, спадзяюся, ён не застаецца аб'якавым да пранзілівай трагедыі чалавека, які паміж жыццём і смерцю пануліва пераацэньвае каштоўнасці свайго існавання. Пра гэта — наш спектакль...

Паспяшаемся ж у залу. Тэатр зноў запрашае нас на гісторыю пра разумнага, моцнага, таленавітага кастрамскага купца Ягора Булычова. Таго самага, пра якога мы, пабудзі нас ноччу, бадзёра скажам: стаіць бокам да свайго класа, жыве не на той вуліцы... Мы ж усё ведаем! Вось яшчэ адна цяжкасьць, якую трэба пераадолець акцёрам пры пастаноўцы класікі — наша з вамі ўсёведанне. За нейкія там дзве гадзіны ачысьціць вядомы твор ад пылу стэрэатыпу, знайсці нечаканую грань у ім, адстаць сваё прага адметнай і свежай трактоўкі.

Як цяжка гэта зрабіць. Нагат нягледзячы на тое, што сёння ў зале сабралася надзвычай добразычлівая — юбілейная — публіка.

Што робіць тэатр у гэтай сітуацыі? Тэатр ставіць трагедыю, абапіраючыся на магутную горкаўскую першааснову і майстэрства Р. Янкоўскага.

Калі пачынаецца трагедыя? З першай фразы Булычова. Да гэтага моманту ўсё ідзе быццам так, як «мы ведаем». Бурчыць заўсёды незадаволеная Ксенія (В. Краўчанка), ненатуральная пад сваёй маскай вялікасьвецкай дамы Варвара (Т. Хвосцікава) «выхоўвае» Шурку (А. Цвяткова), якая, у сваю чаргу, нікому не дае спуску. «Не шпите, не поможет...»

І вось з'яўляецца Булычоў, дарэчы, знешне вельмі падобны на «нашага». І адразу заяў-

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб узнагароджанні Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра Беларускай ССР імя М. Горкага ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга

За заслугі ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва ўзнагародзіць Дзяржаўны рускі драматычны тэатр Беларускай ССР імя М. Горкага ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Першы намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
В. КУЗНЯЦОУ.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
Т. МЕНТЭШАШВІЛІ.

Масква, Крэмль, 8 снежня 1982 г.

ляе, што ён — «свой». Першай фразой:

— Народу перепортили столько, что страшно глядеть!

Вялікі дзякуй горкаўскай рэпліцы — афарыстычнай, ёмістай, глыбокай. Барыс Захава, першы пастаноўшчык п'есы, заўважае, што трэба быць зусім бяздарным акцёрам, каб вымавіць гэтыя словы без усялякіх «віденій».

Ягор Булычоў толькі што са шпіталю, яго словы пра знявечаныя рукі і ногі параненых у жорсткай вайне. Але не толькі. У іх тое, што робіць гэты вобраз сучасным — страх за палачаную душу тых людзей. Вось дзе асноўны трагічны запал ролі. Страх чалавека, які прайшоў усё, жыццё ведае на вылет. Гэтае пацушце і выбіла яго з той абоймы, куды яго любой цаной хочучь вярнуць «іншыя»...

ІНТЭРВ'Ю У АНТРАКЦЕ

І ўсё ж успомніць той далёкі 1932-нам неабходна. На гэтай старонцы гісторыі стаіць аўтограф Уладзіміра Уладзіміравіча Кумельскага...

— «Ягор Булычоў і іншыя» — спектакль, які і праз пяцьдзесят год прыгадваецца мне радаснай падзеяй у тагачасным тэатральным жыцці рэспублікі, — гаворыць заслужаны артыст БССР В. В. Воінкаў. (Сёння ён выконвае ролю Донтара, а тады іграў Трубака). — У гэтай рабоце калектыву праявіў творчую сталасць і ўменне па-сучаснаму асэнсоўваць ідэйна-мастацкія праблемы. Высокі ўзровень рэжысуры і акцёрскага выканання твора выдатнага пралетарскага пісьменніка і з'явіўся падставой для прысваення тэатру пазней імя Максіма Горкага. Праз смерць галоўнага героя была паказана асуджанасць усяго старога свету, капіталістычнага ладу жыцця.

Кумельскі, які выконваў галоўную ролю, зыходзіў з той трактоўкі вобраза, што даваў славуці Барыс Шчукін на вахтангаўскай сцэне. А, як вядома, Булычоў Шчукіна быў ухвалены самім Горкім...

Але гэта не было механічным перайманнем, дакладнай копіяй. Кумельскі ў такім выпадку не быў бы Кумельскім — багатай, яркай і самабытнай творчай натурай. Яго герой — тэмперментны і валывы, гарачы і няўрымслывы — выглядаў надзвычай інтэлектуальным. Я ўспамінаю гарачыя спрэчкі аб гэтым спектаклі. Многія асабліва камсамольцы, не пагаджаліся з тым, што Булычоў (купец, класавы вораг!) часам абуджаў сімпатыі... Разам з партнёрамі, а Глафіру, памятаю, у той час іграла Г. Захарова, Ксенію — М. Бакарова, Шурку — В. Баснакава, Кумельскі творча і самастойна трантаваў асобныя кумельска-шчукінскія сцэны п'есы, ствараў запамінальныя, па-публіцыстычнаму яркія спектаклі...

Спектакль працягваецца. Думка Булычова блукае па пакоях вялікага, няўтульнага і вельмі нетрывалага дома. Ужо нетрывалага. Страх расце. Ну

няўжо няма ніводнага чалавека, які б сказаў: устань, Ягор, і ідзі?.. Жонка? Дурніца, не тое. Варвара, Званцоў? Яшчэ таўсцейшая сцяна, не прабіцца. Макей? Куды там, гэты за рубель каго хочаш заргызе... Паўлін? Не, ненавіджу! Няма! Вось, зноў сцішыліся, смерці чакаюць, свечкі напалатове. Моладзь? Яе саму хоць зараз у труну, што яна можа, драбязя пайшла...

А можа, ты, Трубака? Вельмі ж цяжка. Калі добрага сказаць нічога не можаш, дык хоць трубі. Грамчэй! Толькі не гэтая пішыня...

ІНТЭРВ'Ю У АНТРАКЦЕ

— Мастацтва — гэта заўжды пошук, рух. Імкненне да няведанага. Рух бясконцы. Спыніцца — адстаў. Думка гэтая належыць, здаецца, ярыму сучаснаму рэжысёру Таўстаногаву, — гаворыць народная артыстка РСФСР В. П. Рэдліх. — Мяркую, менавіта па такім законе жыве Рускі тэатр БССР. Бываюць, што ж рабіць, і няўдачы, але ў лепшых работах калектыву, у спектаклях усхваляваных, б'ецца, на мой погляд, жывая думка, адчуваецца сапраўды творчы пошук.

50 год «стукнула» тэатру... Але ён зусім не стары, мы чакаем ад яго новых перамог. І лны абавязкова будуць, калі захавецца строгая дысцыпліна і сяброўская атмасфера ў калектыве, калі здэверы тэатра будуць заўжды адчынены для моладзі.

Сёння з упэўненасцю можна адзначыць, што вядучыя акцёры дасягнулі вельмі высокай ступені майстэрства і ім па плячы самыя складаныя ролі. І ў сучасным рэпертуары, і ў класіцы. У гэтым я яшчэ раз пераканалася на спектаклі «Ягор Булычоў і іншыя», дзе выдатна паказалі сябе і дасведчаныя акцёры, і зусім «зьялёная» тэатральная моладзь. Дарэчы, апошняе мне вельмі прыемна, як педагогу.

На заканчэнне — некалькі слоў пра Горкага. Наш тэатр часта звяртаўся да ягоных п'ес. Ставіліся «Мяшчане», «Васа Жалызнова», «Дзеці сонца» і, канечне, «Ягор Булычоў...». Гэтыя творы вечно будуць жыць, іх праблемы хвалюць... Іх характары, мова — цудоўная школа для акцёраў.

Здзіўляешся, як акцёры, без якіх — небудзь звышсучасных эфектаў, быццам спакаяла ствараюць атмасферу напружанасці, як усё мацней і мацней нагнятаюць трагізм. З першай хвіліны да фінальнай сцэны.

Усё вышэйнапісанае — ні ў якім разе не рэцэнзія. Хаця можна падрабязна даследаваць гэты спектакль, разглядаць шматлікія творчыя дасягненні, параўноўваць два складаны выканаўцаў, але гэта справа іншая. Сёння мы проста наведальні Рускай тэатр БССР, каб павіншаваць яго з вялікім святам і, па добрым звычаі, пажадаць новых яркіх прэм'ер.

Г. АНДРЭЙЧЫК.

ПАДЗЕІ І ДАТЫ

ЗАХОПЛЕНЫ, УЗРУШАНЫ

Заслужанаму артысту БССР І. РАЖБЕ — 75

Дом Ягора Булычова напружана чакае: што зробіць лёс з гаспадаром, каму будуць аддадзены грошы, маёмасць, спадчына мільянера... Сам Ягор Васільевіч прыглядаецца да кожнага, шукаючы, ці ёсць сярод іх — сумленныя, сапраўды верныя, надзейныя. Такіх мала, да слёз мала — дачка Шурка, Глафіра... Ды яшчэ вось ляснічы Данат. У Даната тэксту — менш за старонку са школьнага сшытка. Мы ж, глядачы спектакля, пасляваем адчуць у гэтым чалавечым — асобу, характар. Ролю Даната ў «Ягоры Булычова і іншыя» пастаноўкі 1982 г. выконвае І. Ражба.

Як ляціць час! Здаецца, зусім нядаўна наша грамадзкасць вішавала гэтага артыста Рускага тэатра БССР імя М. Горкага з 70-годдзем. Тады падрэзлівалася, што яго творчы імпульс, яго захапленне справай, якой ён служыць усё сваё свядомае жыццё, здзіўляюць і радуецца. Сапраўды, акцёр ён — натхнёны, сакрэты рамяства ведае даснавала. І сёння ў вельмі адзіным для тэатра горкаўскага спектаклі выконвае эпізодычную ролю так, што яна становіцца ўпоравень з лепшымі артыстычнымі работамі. Мне даводзілася быць партнёрам І. Ражбы па сцэне, і я ведаю, як часта яго заглябленасць у характар героя, яго тэмперментны запал, што спаляняе душу таго персанажа, у ролі якога артыст выступае, сведчаць аб творчым адкрыцці — значным, маляўнічым.

Што важна адзначыць, вішуючы такога супрацоўніка тэатра, каб ён пастаў перад намі ва ўсёй значнасці з'яўлення ім? Самыя важныя спектаклі Рускага тэатра БССР,

тыя, што вызначаюць месца і прызначэнне такой трупы ў сістэме тэатра рэспублікі, ствараліся пры ўдзеле І. Ражбы. Назавём хоць бы толькі імёны

аўтараў, без якіх рускі артыстычны калектыв не можа абысціся: М. Лермантаў, А. Астроўскі, А. Талстой (аўтар «Цара Фёдара»), А. Чэхаў, М. Горкі, Л. Ляонаў, К. Транёў, У. Вішнеўскі, Б. Лаўранёў... Прыгадаем творы Шэкспіра і Шылера. Пагартваем старонкі гісторыі Рускага тэатра БССР, звязаныя з творчасцю беларускіх пісьменнікаў — І. Шамякін, К. Губарэвіч, В. Палескі, І. Дорскі, А. Маўзон, А. Петрашэвіч. З сузор'я такіх непадобных і розных драматургічных імёнаў складаецца афіша, і на ёй сярод выканаўцаў адказных роляў — І. Ражба. Ён разам з Г. Абуховіч, Д. Арловым, А. Кіставым, В. Воінкавым, Я. Карнавухам, Ю. Арынянскім вызначае рысы таго артыстычнага ансамбля, які склаўся недзе ў канцы 40-ых гадоў.

Мастак патрабавальны, ён належыць да акцёраў, якія маюць права і спрацаца з рэжысёрамі. Я помню яго грунтоўныя прырэчэнні ў адрас рэжысёрскіх эксплікацый В. Галаўчынера, С. Уладзічанскага, В. Фёдарова. Вобраз ён стварае, зыходзячы з пастаноўчанымі задумамі і свайго разумення ролі і п'есы. Сярод вяршэйных работ у багатым рэпертуары І. Ражбы я назваў бы першанаперш Яга ў «Атэла» Шэкспіра, Бяссуднага («На бойкім месцы» А. Астроўскага), генерала Стэселя ў «Порт-Артура» паводле рамана А. Сцяпанова, Манашава і Леўшына ў горкаўскіх спектаклях «Варвары» і «Ворагі», Глафіра ў слаўтай пастаноўцы В. Фёдарова «Кароль Лір», генерала Духоніна («Галоўная стаўна» К. Губарэвіча), Мянкішава («Пад адным небам» А. Маўзона), Казарына ў лермантаўскім «Маскарадзе»... У кожнай з гэтых роляў І. Ражба знаходзіў нешта псіхалагічна і эмацыянальна адметнае, непаўторнае. Так ён працуе і сёння. А гэта шчасце мастака наогул і асабліва артыста, калі мы можам параіць сабраў або паслухачыцу: схадзі ў тэатр, паглядзі вольна, такі твор — пераканана, што самыя шчодрыя кампліменты ў адрас артыста справядлівыя. У такім творчым стане і адзначае салідную дату свайго жыцця артыст І. Ражба. Сорак адзін год — ён артыст аднаго тэатра. Рускага ў Мінску. Гэта тансама якасць, што характарызуе мастакоўскую адданасць калектыву і разуменне тых адзіных задач, якія сталяць перад такім калектывам.

Іван ЛІСНЕЎСКІ.

НАШ КАЛЯНДАР

15 снежня споўнілася 67 гадоў з дня нараджэння тэатральнага дзеяча, драматурга Уладзіміра СТЭЛЬМАХА. Атрымаўшы адукацыю ў студыі Другога БДТ, ён быў адным з заснавальнікаў трамваяўскага руху на Беларусі (тэатры рабочай моладзі), выступаў на сцэне Мінскага тэатра юнага глядача імя Н. К. Крупскай. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Быў дырэктарам акадэмічных тэатраў БССР — імя Якуба Коласа (1943—45), імя Янкі Купалы (1947—51), оперы і балета (1945—47), а таксама Рэспубліканскага тэатра юнага глядача (1955—66). У перыядычным друку публікаваў артыкулы аб надзённым пытаннях развіцця сцэнічнага мастацтва і аперацыйнага рэжысура на спектаклі прафесійных і народных тэатраў рэспублікі. Выдаў кнігі артыкулаў і мемуараў. Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР. Памёр у 1974 годзе.

2 снежня споўнілася 80 год з дня нараджэння заслужанага дзеяча мастацтваў БССР пісьменніка Анатоля ВОЛЬНАГА (Анатоль Іўсцінавіч Анжгірэя). Анатоль Вольны нарадзіўся на станцыі Пухавічы Мінскай вобласці. У час грамадзянскай вайны пайшоў добраахвотнікам у Чырвоную армію, змагаўся з інтэрвентамі. Потым вучыўся ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце, працаваў у ЦК ЛКСМБ.

Літаратурную працу пачаў у 1922 годзе. Выдаў зборнік вершаў «Намсамольская нога» (1924, разам з А. Александровічам), «Чарнакудрая радасць» (1926), «Табэ» (1927). У сааўтарстве з А. Александровічам і А. Дударом апублікаваў у 1925 г. раман «Ваучанята». А. Вольны з'яўляецца аўтарам апавесцей «Два» (1925), «Антон Савіцкі» (1927), некалькіх кніжак гумарэсак і фельетонаў, п'ес, кінасцэнарыяў.

У 1923 г. уваходзіў у літаратурнае аб'яднанне «Маладняк», а з 1928 г. — у «Полымя». Памёр у 1937 годзе.

ТЕАТРАЛЬНЫЯ ДАЛЯГЛЯДЫ

Гісторыя беларускага народа — гэта гісторыя надзвычай цяжкай барацьбы на працягу стагоддзяў за само існаванне, за права жыць на зямлі сваіх продкаў. Своеасаблівае гістарычнае мінулае нашага народа абумовіла і відавочную адметнасць развіцця беларускай нацыянальнай культуры, у тым ліку і тэатральнага мастацтва. Гэта маштабна адлюстроўвае і «Гісторыя беларускага тэатра», напісаная доктарам мастацтвазнаўства членам - карэспандэнтам АН БССР Уладзімірам Няфёдам. Тое, што менавіта гэты даследчык ства-

эстэтычную, так і класавую прыроду сцэнічнага мастацтва, імкнуліся сваімі сродкамі са-дзейнічаць барацьбе за нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне народа.

Лаканічна, але змястоўна і паслядоўна У. Няфёд паказвае развіццё першапачатковых форм тэатральнага мастацтва ў Беларусі, у прыватнасці, батлейкі, школьнага і прыгоннага тэатраў. Чытачы знойдуць у гэтым раздзеле цікавыя звесткі пра некаторыя адметныя з'явы школьнага тэатра, пра дзейнасць лепшых прыгонных тэатраў, якія з'явіліся, паводле слоў даследчыка, «своеасаблівым мастком паміж школьнымі і прафесійнымі тэатрамі і адыгралі немалаважную ролю

ключная роля Янкі Купалы і Якуба Коласа ў станаўленні нацыянальнай драматургіі, якая, у сваю чаргу, дала моцны штуршок далейшаму развіццю беларускага сцэнічнага мастацтва.

Са старонак кнігі ярка паўстае фігура Еўсцігнея Міровіча, уклад якога ў беларускі тэатр нельга пераацаніць. Час вымагаў менавіта такога дзеяча, які спалучаў у сабе талент рэжысёра і драматурга, акцёра, арганізатара, педагога. На прыкладзе творчай дзейнасці Міровіча мы ўвачавідкі бачым багаты плён дзейнай дапамогі і творчага ўплыву рускага рэалістычнага тэатра, таленавітым прадстаўніком якога быў незабыўны Еўсцігней Афінагенавіч. Прыемна адзначыць, што

ялі развіццю рэжысёрскай думкі, актёрскага майстэрства, дапамагалі тэатрам рэспублікі актыўна выконваць сваю культурную і сацыяльную функцыю. Вялікая Айчынная вайна стала жорсткім выпрабаваннем для савецкага народа. Разам з народам была і мастацкая інтэлігенцыя, якая сваімі сродкамі дапамагала народу выстаяць у гэтым смяротным выпрабаванні. У агульным страі абаронцаў-сацыялістычнай Радзімы знаходзіліся і дзеячы беларускага тэатра. У кнізе падрабязна разглядаецца гэты надзвычай адказны перыяд у гісторыі нашага тэатра, паказана плённая і карысная праца майстроў беларускай сцэны, вызначаны вытокі іх патрыятызму і самаахвярнасці. Сапраўды, «за некалькі год творчай работы ва ўмовах ваянага жыцця беларускі тэатр набыў яшчэ большую палітычную вострыню, зладзённасць, стаў сапраўдным выразнікам дум, спадзяванняў і імкненняў народа».

Пасля пераможнага 45-га пачынаецца новы этап у развіцці сцэнічнага мастацтва Беларусі. Тэатры папаяняюцца творчай моладдзю, шліфуюць сваё майстэрства прызнанымі майстры. Новыя імёны з'яўляюцца ў драматургіі. Пачынае працаваць у Мінску тэатральны інстытут. Ствараецца Беларускае тэатральнае аб'яднанне. Сцэнічнае мастацтва пачало ўзнімацца на якасна новую вышыню. На старонках кнігі чытачы знаходзяць аналіз асноўных тэндэнцый, якія выявіліся ў беларускім тэатры другой палавіны 40-х і 50-х гадоў. Аўтар затрымліваецца на найбольш адметных з'явах тэатральнага жыцця гэтага перыяду, паказвае іх гістарычную, сацыяльную і мастацкую абумоўленасць. Тое самае можна сказаць і пра аналіз наступных дзесяцігоддзяў, хаця, вядома, пры разглядзе тэатральнай сітуацыі першай палавіны 70-х гадоў даследчыка чакалі пэўныя цяжкасці. Яны звязаны з тым, што мастацкія з'явы гэтага перыяду яшчэ не прайшлі свайго галоўнага выпрабавання — выпрабавання часам.

Уладзімір Няфёд, і гэта трэба адзначыць як безумоўную вартасць яго працы, даследуе шляхі развіцця беларускага сцэнічнага мастацтва ў кантэксце агульнага ўсесаюзнага тэатральнага працэсу. Гэта дае магчымасць аўтару дакладна вызначыць месца беларускага тэатра ў шматнацыянальнай тэатральнай культуры сацыялістычнага грамадства, паказаць відавочны плён працэсу ўзаемадзеяння і ўзаемаўзбагачэння сцэнічных культур нашай краіны на ўсіх этапах яе развіцця. Важным і надзвычай актуальным аспектам даследавання У. Няфёда нам уяўляецца клопат аўтара аб правільным разуменні чытачамі (сярод якіх будучы, пэўна, не толькі студэнты тэатральнага інстытута, але і самыя шырокія колы аматараў беларускага мастацтва) таго выключна вялікага значэння, якое мела і мае цяпер для лёсу сцэнічнага мастацтва навуковая спадчына і практычны вопыт К. С. Станіслаўскага. На старонках кнігі чытачы бачаць складаны, цяжкі, але ўсё ж такі пераможны шлях ідэй Станіслаўскага ў беларускае тэатральнае мастацтва. Пацвярджаюцца бязмежныя магчымасці слаўтай «сістэмы», універсальны і жыватворны характар яе прычынаў. Назват тая маладая рэжысура, што прыйшла ў пачатку 70-х гадоў, і, як гаворыцца, даволі адкрыта цуралася «сістэмы» (на самой справе, не ведаючы яе глыбока!), цяпер, здаецца, зразумела, што вучэнне

Станіслаўскага, адкрытыя ім законы — гэта той грунт, на якім можа вырасці жывое дрэва сапраўднага сцэнічнага мастацтва, здатнае крануць чалавечую душу, сэрца, розум, здатнае быць высокай грамадскай кафедрай.

Уладзімір Няфёд пераканальна паказвае, што самабытнасць беларускага тэатра на ўсіх этапах яго гісторыі вызначалася асаблівасцямі нацыянальнай культурнай традыцыі, вызначалася імкненнем да свярджэння гуманістычных ідэалаў, сацыяльнай справядлівасці, прыгажосці.

Вядома, у такой вялікай па ахопе матэрыяльнай рабоце цяжка абысціся і без пэўных страт. На наш погляд, «Гісторыя беларускага тэатра» У. Няфёда бракуе больш падрабязнага даследавання рускай тэатральнай культуры ў нашай рэспубліцы. Няма патрэбы даказваць, што рускія драматычныя тэатры як у мінулым, так і сёння, іграюць важную ролю ў мастацкай культуры Беларусі, уносяць важны ўклад у справу эстэтычнага, маральнага, патрыятычнага і інтэрнацыянальнага выхавання працоўных. Асабліва пільнай увагі, скажам, заслугоўвае творчы шлях рускага тэатра БССР імя М. Горкага. Другая страта, як нам здаецца, тычыцца беларускага тэатразнаўства і крытыкі, аб якой аўтар нічога не гаворыць на старонках свайго дапаможніка. Зноў-такі няма патрэбы даказваць відавочнае: тэатразнаўства, крытыка — неад'емная і важная частка агульнай тэатральнай культуры, і студэнтам карысна было б бліжэй пазнаёміцца з тым, як зараджалася, расла і мужнела ў Беларусі навука аб тэатры, як «станавілася на ногі» тэатральная крытыка. Праўда, дзеля справядлівасці мусім заўважыць, што ў іншых вучэбных дапаможніках, выдадзеных у Маскве і ў рэспубліках краіны, тымсама няма (і гэта вельмі шкада!) раздзелаў аб тэатразнаўстве і крытыцы. Вось і атрымліваецца парадокс: сама «Гісторыя беларускага тэатра» У. Няфёда красамоўна сведчыць пра паспяховае развіццё нашага тэатразнаўства, але пра гэта на яе старонках звестак няма.

Падвядзём вынікі. Бясспрэчна, У. Няфёд стварыў каштоўную навуковую працу, якая будзе дапамагаць студэнтам, многім аматарам роднай культуры глыбей і дакладней асэнсоўваць шляхі развіцця беларускага сцэнічнага мастацтва. Гэтаму спрыяла тое, што аўтар добра валодае разнастайным інструментарыем канкрэтнага крытычнага аналізу, сучаснай навуковай метадалогіяй. Канцэпцыя гісторыі беларускага тэатра, створаная У. Няфёдам, пераконнае сваім галоўным пафасам: непарунай сувяззю дзеячаў нацыянальнай сцэны з жыццём свайго народа, усведамленнем высокай мастакоўскай і грамадзянскай адказнасці перад глядачом, часам, культурай. Калі ж гаварыць пра падмурак канцэпцыі — яна ў думцы пра тое, што лінгвістыка нацыянальнай палітыка мае рашаючае значэнне ў развіцці і ўздыме як агульнай культуры беларускага народа, так і яго тэатральнага мастацтва.

У заключэнне не можам не адзначыць яшчэ адной відавочнай вартасці кнігі — яе добрае мастацкае афармленне (мастак Э. Жакевіч), наяўнасць каштоўнага даведчнага матэрыялу, зробленага рэдактарам А. Марчанка. Прыемна, што ў апошняй гады кнігі пра тэатр беларускія выдавецтвы імкнуцца выдаваць на высокім сучасным мастацкім і паліграфічным узроўні. Так яно павінна быць і далей.

Уладзімір РОШЧЫН,
Рычард СМОЛЬСКІ,
кандыдаты
мастацтвазнаўства.

ЯСНАЯ ГІСТАРЫЧНАЯ КАНЦЭПЦЫЯ

рыў такую капітальную тэатразнаўчую працу, мы ўпэўненыя, нікога не здзівіць. Дасведчаным чытачам «ЛіМа», усім, хто цікавіцца сцэнічным мастацтвам рэспублікі, добра знаёма імя гэтага даследчыка гісторыі беларускага тэатра па яго выступленнях у перыядыцы і па ранейшых кнігах, якія атрымалі навуковае і грамадскае прызнанне. У прыватнасці, за манаграфіі, прысвечаныя гісторыі беларускага тэатра, У. Няфёд быў адзначаны ў свой час Дзяржаўнай прэміяй БССР. Не апошняю ролю ў стварэнні рэцензуемай кнігі адыграла і тое, што аўтар больш чым тры дзесяцігоддзі выкладае ў Беларускай дзяржаўнай тэатральнай мастацкім інстытуце; ён добра ведае як неабходнасць такіх выданняў, так і «сакрэты» падобнага жанру. Галоўнае, што вызначае каштоўнасць гэтай новай працы вучонага, — глыбокі і ўсебаковы аналіз гісторыі нацыянальнага тэатра на аснове марксісцка-ленінскай метадалогіі, уяўленне свежага, цікавага матэрыялу як пра тэатр дакастрычніцкага часу, так і пра тэатр савецкай эпохі. Яго назіранні і высновы складаюцца ў ясную канцэпцыю гісторыі беларускага драматычнага тэатра: ад яго зараджэння і першапачатковых народных форм у эпоху феадалізму — да нашага часу.

Як вядома, першымі прафесійнымі актёрамі на Беларусі былі скамарохі, аб якіх упамінаецца яшчэ ў пропаведзях епіскапа Кірылы Тураўскага (XII стагоддзе). Творчасць скамарохаў узнікла на аснове народных абрадаў, карагодаў і гульняў. Яны былі жаданымі гасцямі ў беларускіх паселішчах. Слушна гаворыць У. Няфёд, што «цікавае да скамарохаў тлумачылася не толькі тым, што яны забавлялі людзей. Гледача прываблівала тое, што побач з бытавымі сцэнкамі скамарохі разыгрывалі і такія, у якіх востра высмейвалі прадстаўнікоў улады і царквы — пана, войта, ксяндза, а таксама шынкара, доктара-шарлатана і іншых асоб, нечэсных працоўнаму людзю». Піянеры беларускага прафесійнага тэатра добра адчувалі як

ў развіцці сцэнічнага мастацтва ў Беларусі.

Адна з найбольш яркіх фігур у беларускай культуры дакастрычніцкага перыяду — В. Дунін-Марцінкевіч, якому належыць першая рэальная спроба стварэння нацыянальнага тэатра з пэўнымі прафесійнымі рысамі. У кнізе даецца выразны творчы партрэт выдатнага дзеяча беларускай тэатральнай культуры, а яго дзейнасць паказана ў арганічнай аднасці з часам і жыццём свайго народа. Нельга не пагадзіцца з важнай высновай аўтара аб тым, што «непасрэдная тэатральная практыка Дуніна - Марцінкевіча, якая стала для наступнага пакалення беларусаў пераканальным прыкладам неабходнасці і рэальнасці стварэння свайго нацыянальнага тэатра, адыграла ў многім вызначальную ролю ў працэсе ўзнікнення і наступнай дзейнасці беларускіх аматарскіх калектываў у розных гарадах і вёсках».

Яшчэ адно выдатнае імя ў беларускай тэатральнай культуры дакастрычніцкага часу — Ігнат Буйніцкі, які шмат зрабіў для развіцця нацыянальнага тэатра. Пра яго плённую дзейнасць сёння найбольш поўныя звесткі можна знайсці менавіта ў працы У. Няфёда.

У другой частцы дапаможніка разглядаецца шлях беларускага сцэнічнага мастацтва савецкага часу. Аўтар слухна надае належную ўвагу дзейнасці Першага беларускага таварыства драмы і камедыі пад кіраўніцтвам У. Фальскага і Ф. Ждановіча. Спектаклі гэтага тэатра, паказаныя ў 1917 годзе, рабілі сваю вельмі важную справу — заклікалі народ да аб'яднання і барацьбы супраць эксплуатацый. У дзейнасці таварыства плённа развіваліся традыцыі трупы І. Буйніцкага. Выступленні складаліся таксама з некалькіх аддзяленняў: спачатку спектакль, потым чытанне вершаў беларускіх паэтаў, выкананне народных песень і танцаў.

Зразумела, што асноўную ўвагу аўтар удзяляе флагманам тэатральнага мастацтва рэспублікі — Першаму і Другому беларускім дзяржаўным тэатрам, адкрыццё якіх было абумоўлена самім жыццём, аб'ектыўнымі запатрабаваннямі сацыялістычнага будаўніцтва. Слушна падкрэсліваецца вы-

на старонках кнігі адлюстравана і сама постаць гэтага выдатнага дзеяча, і яго шматгранная праца ў беларускім сцэнічным мастацтве.

Есць у нашай тэатральнай культуры яшчэ адно выдатнае імя — першы народны артыст рэспублікі, драматург, рэжысёр, актёр, арганізатар, мастак Уладзіслаў Іосіфавіч Галубок. Тое, што ён зрабіў у 20—30-я гады на ніве беларускай нацыянальнай культуры, як слухна паказвае У. Няфёд, — сапраўдны творчы подзвіг. Яго вялікая асветніцкая дзейнасць — узор натхнёнай працы мастака для свайго народа, узор мастакоўскай, грамадзянскай, чалавечай самаадданасці, яркі прыклад для наступных пакаленняў мастакоў.

Развіццё беларускага савецкага тэатра ў перадаванні перыяд было даволі імклівым і плённым. Вырасла пакаленне выдатных майстроў сцэны, многія з якіх узбагацілі сваімі ідэйна-эстэтычнымі здабыткамі ўвесь шматнацыянальны савецкі тэатр. Вядома, былі і цяжкія, памылкі, абумоўленыя як супярэчнасцямі жыцця, так і рухам самога мастацтва. Так, напрыклад, у першай палавіне 30-х гадоў абвастраецца барацьба паміж мастацтвам рэалістычнага напрамку і сацыялізатарскімі тэндэнцыямі. Гэта барацьба закрунула і дзейнасць Першага БДТ. Аўтар не абмянае дыалектычную складанасць і нават супярэчлівыя моманты ў дзейнасці нашага вядучага тэатра, дае прычыповую ацэнку некаторым адмоўным тэндэнцыям, паказвае станаўчую ролю вядучых майстроў трупы ў пераадоленні памылкаў.

Адна з галоўных прыкмет высокага ўзроўню тэатра — здольнасць творца і плённа чытаць класіку. У гэтым сэнсе беларускае сцэнічнае мастацтва, паводле слоў У. Няфёда, ужо ў 30-я гады мела пэўныя поспехі. Тут можна ў першую чаргу прыгадаць «Апошнія» М. Горкага ў Першым БДТ, «Лес» А. Астроўскага і «Здзіні» Г. Ібсена ў Другім БДТ і некаторыя іншыя. Яшчэ адна прыкмета сталасці тэатральнай культуры — наяўнасць нацыянальнай драматургіі. Творы Я. Купалы, Я. Коласа, К. Крапівы, Э. Самуйленка, У. Галубка, З. Бядулі, М. Клімковіча, В. Вольскага, Я. Рамановіча і іншых беларускіх пісьменнікаў спры-

ПОШУКІ ЗНАХОДКІ

Апошнія дзесяцігоддзе было вельмі плённым перыядам у вывучэнні дакастрычніцкага мастацтва Беларусі. Экспедыцыі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР і Акадэміі навук рэспублікі выявілі дзесяткі новых помнікаў XII—XVIII стст. Пачалося даследаванне твораў, якія захоўваюцца ў музейных фондах і, у прыватнасці, вялікай калекцыі партрэтаў з Нясвіжскага замка, якія ўпершыню наступілі ў запаснікі Мастац-

шай паловы XVII стагоддзя. Унутраны стан чалавека тут пададзены своеасабліва, ад твора зыходзіць неспакойнае, трывожнае пачуццё.

Творы экспазіцыі даюць падставу гаварыць пра сармацкі партрэт XVII—XVIII стст. — цікавую і своеасаблівую з'яву ў гісторыі мастацтва. Ствараючы партрэт з мэтай увекавечыць асобу магната, у яго выяву ўкладалі рысы вечнага, родавага, што спалучалася з дакладнасцю індывідуальных рысаў — свайго роду пералічваннем пашпартных прыкмет. (Л. Тананаева, вядомы даследчык польскай культуры, піша, што як важнейшы доказ чэсна

кіх стылістычныя прыкметы сармацкага партрэта змяняюцца.

Януш Антоні Вішнявецкі выразна пазіруе перад глядачом, навіязваючы яму ўяўленне аб значнасці ўласнай асобы. Веліч ператвараецца ў фарс, гонар — у фанабэрыю. У такой утрыманай форме знікае арэол поўнай ізаляванасці героя ад свету і прыкметы надчалавечнасці.

У партрэце Міхаіла Сярванца традыцыйная пастава сармацкага партрэта губляе ганарыстасць, рысы твару напаўняюцца цеплынёй і душэўнай мяккасцю: адбываецца гуманізацыя партрэта.

У партрэтах Вішнявецкіх

бе фігуры ўзаемна ўраўнаважваюцца.

Асаблівае месца ў экспазіцыі займаюць створаныя ў Гродні ў 1630—1640 гадах тры партрэты сям'і Весялоўскіх. Яны паказваюць Кшыштафа Весялоўскага, маршала вялікага літоўскага, яго жонку Аляксандру Марыяну і дачку Грызельду.

Пастава Весялоўскага статная і ўсгойлівая. Вертыкальныя і гарызантальныя лініі пліт падлогі, вертыкалі калон і кія ў руцэ Весялоўскага надаюць партрэту ясную арганізацыю, неўласціваю для тагачаснага мастацтва барока. На фоне гэтых ліній больш манументальнай выглядае пастава. Пліты падлогі, арыентаваныя па вертыкалі, утвараюць своеасаблівы пастамент, які прыўзнямае партрэтнае малява.

Пры захаванні несумненнага партрэтнага падабенства гродзенскі майстар стварае індывідуальны, эмацыянальна насычаны вобраз, рысы твару выпраменьваюць душэўную энергію. І яшчэ адна заўвага — твар і пастава складаюць адзінае цэлае не толькі знешне, але і ўнутрана. Увогуле партрэт стварае вобраз чалавека актыўнага, дзейснага.

Партрэт Грызельды — твор дзіўнай паэтычнай настроенасці. Дэкаратыўны метал гродзенскага мастака дасягае тут свайго апагею. Здзіўляе прыгажосць, глыбіня асобных колераў, гармонія іх спалучэнняў. Разуменне колеру тут выяўляе шмат агульнага з іканапісам. Каларыт партрэта прасякнуты звонкім шматгалосцем, што характэрна для рускай і беларускай іконы XVI—XVII стст. Рэзкімі, вуглаватымі контурамі драпіроўка адцягвае цэлосны, плаўны і лёгкі сілуэт Грызельды.

Партрэты Весялоўскіх, якія былі знойдзены ў склепе касцёла брыгатак і праляжалі там працягла час, пра што мы ўжо казалі, знаходзіліся ў стане «клінічнай смерці». І толькі дзякуючы мастацтву і карпатлівай працы выдатнага рэстаўратора Рускага музея ў Ленінградзе А. Б. Брындарава партрэты паўсталі перад глядачом у сваім першапачатковым абліччы.

Ці быў аўтарам партрэтаў Гіларый Хаецкі, манах дамініканскага ордэна, які жыў у Гродні? І ці можна па гэтых творах меркаваць аб своеасаблівасці беларускага партрэтнага мастацтва наогул? Гэтыя пытанні яшчэ чакаюць дакладнага, доказнага адказу.

Выстаўка выяўляе незвычайную складанасць, супярэчнасць і ў той жа час адзінства мастацкага развіцця розных рэгіёнаў Еўропы. Яна сведчыць аб магутных мастацкіх кантактах, якія звязвалі Беларусь з Захадам, і дазваляе вызначыць месца і спецыфіку мясцовага партрэтнага жывапісу, прадстаўленага выявамі Весялоўскіх, а таксама партрэтамі мінскіх стараэтаў Ігнація і Анджэя Завішаў. Выстаўка «Партрэты з Нясвіжа і Гродні» — адно з новых адкрыццяў нацыянальнай культурнай спадчыны — стаіць ля вытокаў глыбокага вывучэння партрэтнага мастацтва на тэрыторыі Беларусі.

Ігар ДУХАН.

Невядомы мастак. Партрэт Юрыя Радзівіла. Другая палова XVI ст.

Іван Шчэпэт. Партрэт Катажыны і Марыі Радзівіл.

Невядомы мастак. Партрэт Кшыштафа Весялоўскага. 1636 г.

Невядомы мастак. Партрэт Грызельды Сапері. 1630-я гг.

Другое НАРАДЖЭННЕ

ВЫСТАўКА «ПАРТРЕТЫ З НЯСВІЖА І ГРОДНІ XVI—XIX СТСТ.» У ДЗЯРЖАўНЫМ МАСТАЦКІМ МУЗЕІ БССР

кага музея ў 1939 годзе, у час вайны былі вывезены фашысцкімі захопнікамі і вярнуліся ў Беларусь толькі ў канцы 40-ых — пачатку 50-ых гадоў. Гэты вялікі збор папоўніўся партрэтамі сям'і Весялоўскіх, знойдзенымі ў 1966 г. у падвале кляштара брыгатак у Гродне. Творы знаходзіліся ў надзвычай цяжкім стане: фарбавы слой асыпаўся, грунт адслываўся ад тканіны, на некаторых партрэтах былі выедзеныя пясенню дзіркі. У 1968 годзе пачалася рэстаўрацыя і адначасовае вывучэнне твораў. Велізарная работа была выканана супрацоўнікамі музея Таісіяй Андрэўнай Карповіч: у выніку шматгадовага даследавання партрэтаў, супастаўлення іх з творамі, якія захоўваюцца ў музеях Беларусі, Польшчы, Літвы і Украіны, карпатлівага збірання архіўных звестак ёй удалося вырашыць праблему атрыбуцыі — устанавіць імёны і тытулы асоб, адлюстраваных на партрэтах, і час іх стварэння. Адбылося, па сутнасці, другое нараджэнне цудоўнай партрэтнай галерэі Нясвіжскага замка, у мінулым адной з буйнейшых магнацкіх калекцый Рэчы Паспалітай. І вось выстаўка «Партрэты з Нясвіжа і Гродні» экспануецца ў Мастацкім музеі БССР.

Першыя творы нясвіжскай калекцыі адносяцца да часу жыцця яе заснавальніка — Мікалая Радзівіла Сіроткі (1549—1616). Ідэя высакароднага рыцара знаходзіць адлюстраванне ў партрэце выдатнага военачальніка XVI стагоддзя Юрыя Радзівіла, якога называлі «Геркулесам літоўскім» за выйграны ім трыццаць бітваў. Гэты твор, многімі ніякімі звязаны з мастацтвам Германіі часоў Лукаса Кранаха, сведчыць аб складанай барацьбе ўплываў і плыней у партрэтным жывапісе перыяду яго станаўлення.

«Невядомы ў латах» — узор маньерыстычнага партрэта пер-

выкананага заказу з'яўляліся бародаўка або менавіта такая, як у заказчыка, скрыўленая форма носа. Мала ў якім партрэтным мастацтве можна сустрэць такое багацце непрыхаршаных, непрыгожых, праўдзівых твараў). Глыбокая супярэчнасць сармацкага партрэта (у гэтым мы маем магчымасць пераканання на матэрыяле выстаўкі) у тым, што пазамастацкага задача стварэння дакумента, які дакладна інфармуе аб знешнасці, сацыяльным стане і заслугах партрэтнага, вышесніла на другі план уласна мастацкага задання.

Партрэт вялікага князя цвярскага Міхаіла Барысавіча, напісаны пасмяротна на аснове нейкага прыжыццёвага арыгінала, можна аднесці да ранняга этапу ў сармацкім жывапісе. Пры супастаўленні з тагачасным мастацтвам Заходняй Еўропы назіраецца беднасць выяўленчых сродкаў партрэта — няўключны, прамавугольны сілуэт, літаральна «уціснуты» ў фармат палатна, аднастайны, зялёны колер вопраткі, які не ўзбагачаецца супастаўленнем з жоўтым колерам ботаў, сухая скрупулёзнасць і дробнасць мазка.

Пасмяротны партрэт Канстанціна Астроўскага не супярэчыць зыходнай формуле сармацкага партрэта, і ўсё ж ён крыху больш дынамічны і эмацыянальна насычаны. Нібы гэты партрэт, развіваюцца складкі абруса. Дзіўны кантраст — шырокая застылая пляма паставы, з густым радам маленькіх гузікаў, якія яшчэ больш падкрэсліваюць яе магутнасць.

Крызіс Рэчы Паспалітай, а разам з ёй польскага магнаты і шляхты стаў адчувальны ў сярэдзіне XVII ст. Церпіць крах ідэя вялікага значэння асобы магната і пастаяннае яе суправаджэнне — рыцарскі сармацкі міф, увасоблены ў партрэце. У прадстаўленых у экспазіцыі партрэтах Януша Антоні і Міхаіла Сярванца Вішнявец-

мастакі ўдаецца стварыць велічны і парадны вобраз шляхам увядзення багатых драпіровак, стужак, даспаху і іншага, — антураж з дапамогаю сродку ператвараецца ў дамінанту твора, ён у большай ступені апафеоз магната, чым выява апошняга. Гучныя колеравыя акорды ствараюць выразны дэкаратыўны лад партрэтаў.

Унікальны ў сваёй шматстайнасці сувязі звязвалі двор Радзівілаў з Заходняй Еўропай і Ватыканам. Сярод твораў, выкананых у традыцыйных захаднееўрапейскага жывапісу, партрэты Альбрэхта Радзівіла, мужа і жонкі Флемінг—Францішкі Ізабэлы і Якаба Генрыха (магчыма, іх аўтар—Луі дэ Сільвэстр-малодшы, які працаваў у Дрэздэне і Варшаве), Міхаіла Казіміра Агінскага — аднаго з найбольш дзейных і адукаваных магнатаў апошніх гадоў Рэчы Паспалітай, кампазітара, стваральніка опернага тэатра ў Слоніме, і партрэт апошняга польскага караля — Станіслава Аўгуста Панятоўскага, напісаны прыдворным мастаком Радзівілам Іосіфам Хескім.

Дваіны партрэт жонак Януша XI Радзівіла — Катажыны і Марыі ўяўляе «еўрапейскую лінію» мастацтва Рэчы Паспалітай. Катажына Радзівіл (уроджаная Патокская) памёрла ў 1642 ці ў 1643 годзе, пасля яе смерці Януш XI Радзівіл ажаніўся з дачкой малдаўскага князя Васілія Лупу і венецыянкай Марыі Грыла. Перад віленскім мастаком Іганам Шчэпэрам, аўтарам партрэта, паўставала складаная мастацкая задача — размясціць абедзве фігуры так, каб ні адна з іх не панавала на палатне і ў той жа час не падпарадкоўвалася другой. Мастак ставіць Марыю на першым плане, здаецца, гэта павінна вылучаць яе ў партрэце, аднак размяшчэнню крыху глыбей Катажыну ён паказвае ў ярка-чырвовай сукенцы, такім чынам, абедз-

чыўся ў іхняй шчоле, зазначыла ў дакладзе аб жыцці і творчасці паэта настаўніка Палужскай СШ В. Петруковіч.

Сакратар Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР І. Аношкін, старшыня літаб'яднання «Світанне» пры раённай газеце «Чырвоны сцяг» С. Сямёнаў расказалі аб сустрэчах, сумеснай рабоце з Аляксеем Васільевічам, аб яго клопатах пра выхаванне літаратурнай змены.

Цёплыя словы пра А. Пысіна сказалі сакратар Краснаполь-

скага райкома партыі І. Крывашэў, рэжысёр народнага тэатра В. Ермаловіч і іншыя.

Гучалі вершы і ўрыўкі з паэм А. Пысіна. Іх чыталі інструктар раённага Дома культуры Т. Калініна, бібліятэкар В. Малініна, вучні Палужскай СШ, іншыя ўдзельнікі вечара. Работніца раённай цэнтральнай бібліятэкі імя М. Ткачова Т. Шалавінская зрабіла бібліяграфічны агляд твораў паэта.

Вучні Палужскай СШ пад кіраўніцтвам настаўніка С. Аге-

енкі збіраюць матэрыялы для школьнага музея пра жыццё і творчасць А. Пысіна.

А. БУРАВЕЦ.

У ЗБОРНІКУ «СОБЕСЕДНИК»

Выдавецтва «Современник» падрыхтавала чарговы нумар літаратурна-мастацкага што-

годніка «Собеседник». Трэці нумар яго складаюць найбольш цікавыя крытычныя работы і пісьменніцкія публікацыі, якія з'явіліся ў перыядычным друку на працягу 1981 года. Як заўсёды, «Собеседник» пазнаёміць чытачоў з важнейшымі літаратурнымі падзеямі года, з выступленнямі вядомых савецкіх літаратараў на VII Усесяюзным з'ездзе савецкіх пісьменнікаў.

Сярод аўтараў трэцяга выпуску штогодніка Аляксей Адамовіч і Іван Шамякін.

ЁН З СУЗОР'Я ПАЭТАЎ

Вусны часопіс пад такой назвай гучаў нядаўна ў Палужскім Доме культуры Краснапольскага раёна ў сувязі з прысваеннем мясцовай школе імя Аляксея Пысіна.

Земляні любяць творчасць А. Пысіна, свята шануюць яго памяць, ганарацца, што ён ву-

МАСТАК І ЖЫЦЦЕ

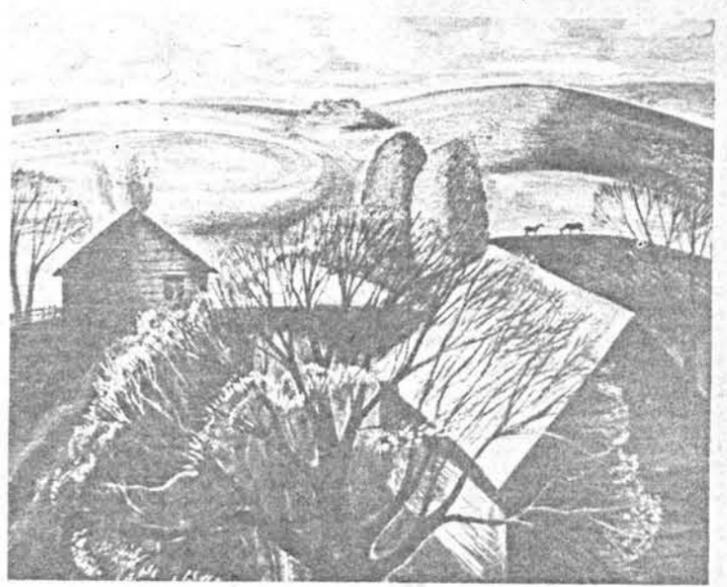
Дабрыня, жаданне дапамагчы, мэтанакіраванасць — рысы, якія малады мастак Уладзімір Ткачоў больш за ўсё цэніць у чалавеку, уласцівыя і яму самому.

Уладзімір Ткачоў скончыў маунтальнае аддзяленне Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. З удзячнасцю ўспамінае сваіх настаўнікаў — Г. Вашчанку і

рывісты летні вецер над ягонай роднай вёскай Нізюк, што на Уздзеншчыне. З таго часу У. Ткачоў заўсёды імкнецца, каб у яго работах быў рух, унутранае парыванне, а галоўнае — унутраная дынаміка. Гэта адчуваецца ў яго пейзажах «Вечарэ», «Пачатак вясны», «Звычайны дзень», «Восеньскі вечар». У іх вабяць цэласнасць і непасрэднасць выказвання пачуцця. «Вясновы нашорморт», на першы погляд, прасякнуты настроем дзіцячай, нічым не замгленай радасці, але разам з тым адчуваецца ў рабоце па-

нават смак вады, якую п'е ў полі з глінянага глыка («Поўдзень. Сенакос»). «Мне хочацца перадаць радасць калектыўнай працы, прыгажосць беларускага народа, яго духоўнае багацце. У гэтым я бачу і сучаснасць успрымання, і нацыянальнасць, народнасць мастацтва».

Думка маладога мастака пра чалавека, які чэрпае сілу ў сувязі з роднай зямлёй, прыродай, адкрывае перад ім новыя творчыя далечыні. Больш вострым становіцца успрыманне рэчаіснасці, больш пластычным,

Восеньскі вечар.

На роднай зямлі

М. Данцыга, якія навучылі яго законам майстэрства, кампазіцыі, малюнка, таму, каб змест і форма існавалі ў адзінстве, каб форма была змястоўнай.

Габелен «Музыка» ў фае канцэртнай залы Белдзяржфілармоніі, створаны У. Ткачовым у сааўтарстве з Віктарам Нямцовым і Анатолям Яскіным, вітэражы ў тэатры юнага глядача «Песні і святы Беларусі» (у сааўтарстве з В. Нямцовым) прынеслі маладому мастаку выдомасць.

Пра гэта ўжо напісана дастаткова. Сёння хочацца раскажаць пра станковы жываліс У. Ткачова.

Наогул станковы жываліс вельмі прыцягвае мастака. Прычым, розныя яго жанры: і жанравая карціна, і пейзаж, і нашорморт.

Чатырнаццацігадовым хлопчуком напісаў ён карціну «Ветраны дзень» — з імклівымі белымі аблокамі, якія гоніць па-

чуццё ледзь прыкметнага суму.

Свае задумы, сваё натхненне малады мастак чэрпае ў жыцці роднай вёскі. Жыццё гэтае ён сам добра ведае, часта бывае на Уздзеншчыне, на Случчыне, шмат назірае, прыкмячае.

На яго палотнах — раўніны, вялікія палі, сярэдзіны чалавек успрымаецца больш важна, значна. Гэта выявіў малады мастак у карцінах «Алегорыя лета», «У полі». Гармонія яркіх, чыстых колераў павінна, паводле задумы мастака, стварыць тут уражанне радасці жыцця, хвалявання. Цеплыней і гумарам прасякнута карціна «У гасцях у бабулі».

Тэма жыцця земляроба, яго клопатаў і радасці, велічы яго працы — галоўная ў творчасці У. Ткачова. Яго герой — гэта чалавек, які ўмее цаніць плён працы іншых. Ён моцна, трывала трымае ў руках прылады сваёй працы, некалькі асабліва востра адчувае радасць быцця,

успэўным почырк. Пра гэта сведчаць дзве новыя карціны У. Ткачова, напісаныя да юбілеяў народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Захапляе нястрымнай шчырай вяселосцю карагод вакол лясога азярца, у якім адлюстраваны заход сонца («На купалле»). «Я хацеў выявіць настрой казачнасці, таямнічасці, рух прыроды, яе стан і сувязь з гэтым народнага свята», — кажа мастак.

Другая карціна — «На роднай зямлі» — экспанавалася на рэспубліканскай мастацкай выстаўцы «Песняры зямлі беларускай», прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа. Герой мастака — сапраўдны людзі. Сіла іх — у шчырасці, сумленнасці. Іх нельга назваць надта прыгожымі. Рысы іх твараў буйныя і пластычныя, у вачах — розум, гумар, хітрынка. З імі Якуб Колас гутарыць з ахвотай, захоплена. Паэт — адзінае цэ-

лае з гэтымі людзьмі, праца, жыццё якіх крыніца яго творчасці. Праўдзівы, пераканаўчы тут вобраз народнага песняра, выразны пейзаж.

— Мастак павінен паказаць чалавеку прыгажосць жыцця, навучыць бачыць і разумець яго. Мастак павінен памнажаць духоўнае багацце чалавека. Для гэтага, перш за ўсё, трэба быць шчырым. Шчырасць у мастацтве — самае галоўнае. І яшчэ важна ўменне бачыць, знайсці сюжэт у жыцці, такі момант, які адлюстравыць бы і ўсеагульнае, і сучаснае, — лічыць Уладзімір Ткачоў.

— А як вы ставіцеся да традыцый? Якія мастакі мінулага аказалі ўплыў на вашу творчасць?

— Без ведання традыцый немагчыма рухацца наперад. Не трэба пагарджаць тым з мінулага, што карысна і мудра. І пасля заканчэння інстытута мы ўвесь час вучымся. У маіх по-

шуках мне дапамагае творчасць народных майстроў, рускіх і савецкіх мастакоў, такіх, як Венецыянаў і Серабракова. Люблю Караваджа, Рубенса і Веласкеса, асабліва раняга, Пітэра Брэйгеля-старэйшага. Яны вабяць любоўю да простага чалавека, павагай да яго, магутнай пластыкай, здаровым, моцным зямным пачаткам. Яны дапамагаюць ісці ад знешняга да ўнутранага, не толькі бачыць, але і адчуваць, разумець прыгажосць роднай зямлі.

Сапраўды, Уладзімір Ткачоў умее знайсці ў мастацтве мінулага свайго настаўніка, знайсці блізкае сваім пошукам і думкам. «Ён ведае, што хоча сказаць», — некалькі заўважыў пра У. Ткачова малады, але ўжо вядомы мастак Мікалай Ісаенка.

Так, ён ведае, што хоча сказаць. Значыць, пра многае добрае, карыснае, зможна раскажаць людзям.

Ф. ЛЕЙТМАН.

УВАХОД У МАРУ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1, 4).

будаўнік, расшыфроўваў гэтую літару, як «уваход у Маладосць ці ў Мару».

— Кожнае метро мае свой сімвал, — раскажае М. Грыбаў, паказваючы макеты, па якіх можна працаваць, як нараджаўся знак Мінскага метро. — Мы прааналізавалі работы не толькі савецкіх, але і замежных дызайнераў. Спачатку прапанавалі не літару, як у Маскве, а абазначэнне, сімвал, фармалізаваны вобраз метро. Гэта парушала б стэрэатып успрыняцця. Але спыніліся ўсё ж на традыцыйным «М».

Перад уваходам у касавую залу напрамак руху будзе вызначаць бягучая стрэлка-«міргалка». Візуальная інфармацыя ў пераходах, касавым вестыбюлі, на выхадах у горад падкажа, дзе зручней размяняць манеты — у касе ці аўтаматах, дзе знайсці дзяжурнага міліцыянера, дзе спуск і пад'ём на лесвіцы ці эскалатары (на першай лініі эскалатараў будзе шэсць). Дызайнеры пералічылі іх: два на «Кастрычніцкай», па адным на станцыях «Акадэмія навук», «Плошча Якуба Коласа», «Плошча Перамогі», «Плошча У. І. Леніна».

У касавым вестыбюлі і ў вагоне цягніка над дзвярамі мы ўбачым схему першай лініі метрапалітэна, распрацаваную Г. Аксёнавай.

Зручнымі і эстэтычна прывабнымі будуць кабіна дзяжурнага на эскалатары, лавы, кабіны тэлефонаў-аўтаматаў (распрацаваны сумесна з НДІТЭ), урны, поручні пры спуску і г. д.

Свярджаюць, што менавіта дзякуючы метро з'явіўся феномен «чытаючай Масквы», што тут не спатрэбіліся заклікі «не курыць!», «не кідаць смеццям!». Культура паводзін у метро сцвердзілася сама па сабе. І. Льф і Я. Пятроў нават жартавалі з гэтай нагоды: «Так што дзевяццацца падцягнуцца, таварышы на паверхні!»

Як бачым, метро становіцца не проста відам транспарту, а своеасаблівым «культурным цэнтрам».

У пероннай зале мы зможам даведацца пра напрамак руху, пасаду на іншы напрамак, пра выхад на асноўныя вуліцы, плошчы горада, да найбольш важных аб'ектаў грамадскага прызначэння. Блок інфармацыі падвешваецца да столі, за выключэннем станцый скляпеністага тыпу, дзе даведачна-інфармацыйныя ўстаноўкі будуць стаяць на пероне.

Носьбітам інфармацыі стане светлавая панель. Мінскія дызайнеры прапанавалі ў якасці крыніцы святла для блокаў інфармацыі люмінафорную панель, якая дае роўнае святленне па ўсёй плоскасці. У Ленінградзе яна ўжо выкарыстоўваецца для падсветкі нумароў дамоў. Відаць, трэба прыслухацца да прапановы дызайнераў — сучасны метрапалітэн павінен быць сучасным ва ўсім.

Дызайнеры распрацавалі і некалькі тыпаў шрыфтоў. Асноўнай гарнітурай у метро будзе так званая «Гельветыка». Яе найбольш зручна мадэрнізаваць.

Ад дызайнераў залежыць агульнае колеравае рашэнне першай чаргі метро. У кожнай лініі будзе свой колер — колер піктаграм, указальнікаў і г. д.

— Калі ўлічваць каларыт станцый, — гаворыць М. Грыбаў, — першую лінію трэба вырашаць у цёплым карычневым тоне. Гэта было б сведчаннем высокай культуры дызайна. Але інфармацыя павінна выконваць, перш за ўсё, функцыянальную ролю, лёгка чытацца. На жаль, фарбавальнікі землянога (карычневага) колера па якасці вельмі дрэнныя. Есць выйсце — каб літары не пісаў мастак, а іх наносілі фотаспосабам на спецыяльнай плёнцы. Гэты сучасны спосаб называюць яшчэ метадам перавадных аплікацый.

Але, каб рашэнне гэтай і іншых праблем вытворчасці было хуткім і якасным, дызайнеры павінны сачыць за ажыццяўленнем сваіх прапаноў — ад задумкі да рэалізацыі, трэба, каб фінансаваўся аўтарскі нагляд да моманту мантажа. Бо сёння ў тое, што распрацавана дызайнерамі з «Мінскаграпраекта», уносяць свае «праўкі» і ў КБ, і на прадпрыемстве, і г. д. Часта гэта скажае цэльны вобраз той ці іншай мастацкай дэталі.

Пра тое, якім будзе вобраз станцыі «Плошча Перамогі» (архітэктар Б. Ларчанка, мастакі У. Стальмашонак, В. Даўгяла), «Літаратура і мастацтва» пісала ўжо. Нагадаем толькі, што асноўным сродкам выражэння тут будзе архітэктура. Гэта станцыя калоннага тыпу, лаканічная, строгая. Калоны будзе янаць светлавы «выбух», так званы «салют». Эфект будзе стварацца дзякуючы асвятленню.

На стале дызайнера Г. Аксёнавай мы заўважылі схему кальцавага падземнага пераходу на плошчы Перамогі, будаўніцтва якога вядзецца паралельна з метро. У майстэрні мастакоў, якія працуюць над стан-

цыяй, мы ўбачылі макет плошчы Перамогі, праўда, не круглай, а хутчэй авальнай.

— У сувязі з будаўніцтвам падземнага кальцавага пераходу, — тлумачыць У. Стальмашонак, — спатрэбіцца, відаць, перапланіроўка плошчы Перамогі. Яна «выцягнецца» ў бок вакзала.

Тыя ж мастакі працавалі над вобразам станцыі «Маскоўская».

— Якая ў нашым уяўленні Масква? — гаворыць У. Стальмашонак, — Белакаменная, чырвоная. Гэтыя колеры і сталі дамінуючымі ў афармленні. Чырвоны граніт, белыя калоны. Інтэр'ер замыкае сцяна, тэма мастацкага афармлення якой — Крамлёўскія муранты. Гадзіннік выкананы на Мінскім гадзінніковым заводзе. Галоўнае ж, што будзе ствараць мастацкі вобраз станцыі, — два пано (35 м × 3 м) з кампазіцыйна на тэму Краснай плошчы і Ленінскіх гор. Масква паўстане перад намі, ахутаная ранішняй смугой. Будзе пераважаць шэра-сярэбраны колер мармуру. Пано выконваюцца з мармуру ў тэхніцы фларэнтыйскай мазаікі. Палітра наборнага мармуру даволі шырокая, таму выкарыстоўваем матэрыял з многіх месцаў нараджэння.

Адступленне апошняе. ФЛАРЭНТЫЙСКАЯ МАЗАІКА.

На гэты раз — у сённяшні дзень. На станцыю «Маскоўская». Тут заканчваецца праца над другім пано. Мазаіка выкладваецца па кардоне, які падрыхтавалі мастакі. Яны вызначылі палітру колера мармуру, іх форму. А гранітчыкі выражаюць патрэбныя кавалкі мармуру. Знізу ўверх узнікаюць рыштванні, выкладваецца малюнак. Гранітчыкі будтрэста № 36 Л. Жыбуль і П. Моўчан упершыню выконваюць такую адказную работу.

На скончаным ужо пано, на тэму Краснай плошчы адразу пазнаеш абрысы вежаў Крамля, Маўзалея. Здаецца, першыя промні сонца кранулі рубінавыя зоры Крамля. Ужо цяпер можна сказаць, што станцыя «Маскоўская» будзе вызначаць аблічча Мінскага метро. Яе ранішняя свежасць, строгае, сціплае гучанне будзе настройваць на аптымістычны лад.

Першая чарга Мінскага метро — толькі пачатак. Таму неадкладнае вырашэнне праблем, якія паўстаюць тут, забяспечыць выкананне планаў на будучыню.

Антуан дэ Сент-Экзюперы пісаў пра Маскоўскае метро: «Мне здаецца, што народ, які ў такім будаўніцтве, як метро, надае такое вялікае значэнне багаццю афармлення і святлу, і такім чынам стварае збудаванне не толькі карыснае, але і прыгожае, ужо збудаванне галоўнае і ўпэўнены ў сваёй будучыні».

На станцыі «Маскоўская» мы і скончым сваё падарожжа. Хутка сюды прыйдзе першы цягнік.

Шчаслівага шляху табе, Мінскае метро!
Галіна САЧАНКА,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

НА ХВАЛЯХ ЭФІРУ

Галоўная рэдакцыя музычных праграм рэспубліканскага тэлебачання паказала глядачам тэлеварыянт оперы А. Багатырова «У пушчах Палесся». Сам фант экранізацыі оперы спараджаў шэраг праблем, ад вырашэння якіх залежаў не толькі поспех або няўдача пастаноўкі. Вырашалася пытанне аб жыццяздольнасці самой ідэі — увасабленне на экране нацыянальнага ТБ сачыненняў беларускіх кампазітараў, напісаных для тэатра з яго сталымі законамі і шматгадовымі традыцыямі.

Гэта работа ставіла перад пастановачай групай такія задачы, як сінтэз умоўнага опернага жанру і канкрэтнага мастацтва ТБ, пераклад драматургіі оперы на мову тэлевізійнага тэлебачання, а таксама ўнясення ў яго ўмовах жыццёвай натуральнасці, вымагаючы спецыфічнага рэжысура і многа іншага.

З хваляваннем я чакала сустрэчы з фільмам - операй «У пушчах Палесся». Здаўляла смеласць, з якой пастановачая група ўзялася за увасабленне такой складанай, аб'ёмнай і адказнай задумкі. Цяжка было ўявіць, што за 17 здымачных дзён, маючы даволі абме-

Беражна ўзнаўляе опера змест коласальнага «Дрыгвы», у якой адлюстравана барацьба беларускага сялянства з беларускімі ў гады грамадзянскай вайны. У цэнтры твора — вобраз прыгнечанага народа, які ў працэсе рэвалюцыйнай барацьбы супраць легіянераў набывае сілу духу.

Змест твора звязаны ў адзінае цэлае сімфанічным развіццём аркестраваных тэм. І калі ў першых рэдакцыях оперы найбольш моцнай была лірыка - драматычная лінія, то ў трэцім кампазітар узмацніў гераічнае гучанне.

Натуральна, што экранны час і спецыфіка тэлебачання патрабавалі новага працэтання твора. Музыказнавец Т. Дубкова, уздымаючы за гэту работу, апынулася ў цяжкім становішчы. Ёй трэба было, не парушаючы драматургічнае і музычнае цэласнасць оперы, стварыць такія сцэны і лакалічныя сцэнарыі, дзе былі б захаваны галоўныя лініі першакрыніцы. Трэба сказаць, што Т. Дубкова бліскуча справілася са сваёй задачай — сцэнарыі тэлевізійнага варыянта «У пушчах Палесся» вызначаецца пачуццём меры, тактам, тонкім густам. У сцэнарыі не згублена ні адна нітка апавядання, не адчуваецца грубых «швоў» у музычнай тканіне оперы.

Рэжысура фільма - оперы «У пушчах Палесся» — у адзіным ключы з музыкай і сцэнарыем.

вылучыць асабліва І. Шыкунова (Аўгіння), Ю. Смірнова (Саўна), В. Снорабагатава (Бусыга), В. Чарнабаева (Тарас) і А. Падгайскага (Кузьміч), які, на жаль, заўчасна пайшоў ад нас.

Вобраз Аўгінні шматпланавы. У ім цесна пераплятаюцца пачуцці любові і нянавісці, рашучасці і адчаю, у фінале ён набывае гераічнае гучанне. І. Шыкунова — спявачка рэдкага вальнага і анцёрскага таленту — з вялікай шчырасцю і праўдзівасцю даносіць шматграннасць і эвалюцыйна характару простага сялянскага дзяўчыны з Палесся. Ва ўспрыняцці характару Аўгінні адчуваецца і велікі асабісты інтанацыйны спявак, магчыма, таму, што сама Шыкунова родам з Палесся і ў гады вайны праявіла нямяла цяжкіх месяцаў у партызанскіх зямляках са сваімі бацькамі.

Зусім па-новаму раскрыўся ў фільме - оперы талент В. Снорабагатава. Дзякуючы сваім галасавым дадзеным, у тэатры ён, як правіла, заняты ў партыях «высакордных герояў». І раптам — Бусыга! — нула, хітры і каварны вораг. Знаходзячы ў кожнай сцэне шматколерную гаму фарбаў — ад інтанацыйнага голасу да выразнай мімікі, — спявак стварае паўнакроўны характар.

Але калі І. Шыкунова і В. Снорабагатаў — артысты з прызнаным сцэнічным вопытам і майстэрствам, то Ю. Смірнову і

ПРАБЛЕМЫ МЕРКАВАННІ. РОЗДУМ

Не так даўно на чыгуначную станцыю Мінск-Усходні прыбылі з Гомеля два вагоны з піламатырыяламі для трэста «Мінксельбуд». Разгрузілі тыя вагоны, а піламатырыялы на

спатрэбілася для гэтага. А можна ж было іх выкарыстаць куды больш рацыянальна.

Між тым, шмат хто з гаспадарнікаў скардзіцца, што не хапае аўта транспарту, што часта перабоі ў вытворчасці тлумачацца зрывамі ў перавозках. Але справа не ў тым, што не хапае машын. Спецыялісты сцвярджаюць, што наяўны аў-

аўтамашынах адправілі... Як вы думаеце, куды? Не ў сельскую глыбінку, дзе няма чыгункі, а ў зваротным напрамку, на станцыю Пухавічы. Дык, можа, не трэба было гнаць вагоны ў Мінск, а накіраваць іх адразу ў Пухавічы? У што абыйшліся транспартныя пралікі, гавораць лічыць для перавозкі піламатырыялаў выкарыстаны 11 аўтамабіляў, спісана каля тону паліва. Гэты факт не адзіны. Мінскі аўтакампінат № 3 сёлета за два з паловай месяцы перавёз па такіх, мякка кажучы, нерацыянальных маршрутах амаль дзве тысячы тон грузаў. Вязе грузы са станцыі Мінска ў Барысаў, у Дзяржынск, у Смалявічы, Калодзішчы — вязе туды, дзе ёсць свае чыгуначныя станцыі. Звыш двухсот аўтамабіляў

татранспарт можа задавоіль патрэбы рэспублікі ў перавозках. Машын хапае, толькі вольна распараджаюцца імі на месцах, бывае, занадта вольна.

Вось што расказвае галоўны інспектар кантрольна-рэвізійнай службы Міністэрства аўта транспарту БССР Аляксей Васільевіч Радчанка:

— Мы неаднаразова звярталі ўвагу кіраўнікоў будтрэста № 8 (гэта ў Брэсцкай вобласці), што ў яго арганізацыях дрэнна выкарыстоўваюць аўтамабілі. Скажам, на заводзе жалезабетонных вырабаў гэтага трэста забяспечваюць нафрузкай выдзеленыя самазвалы толькі ў першую палавіну рабочай змены. Потым іх выкарыстоўваюць не па прызначэнні. У будупраўленнях № 83 і 245 пасля перавозкі бетону

НОВАЕ ЖЫЦЦЁ КЛАСІЧНАГА ТВОРА

«У пушчах Палесся» на тэлеэкране

жаванія сродкі (як тэхнічныя, так і матэрыяльныя), не адрываючы артыстаў ад іх непасрэднай работы (больш таго, у той момант ішоў выпуск опернага спектакля, дзе былі заняты многія актёры), можна на высокім прафесійным узроўні падрыхтаваць дастойную інтэрпрэтацыю оперы Багатырова, якая стала класічнай нацыянальнай оперы, у свой час удастоеная Дзяржаўнай прэміі СССР, прынесла славу музычна-тэатральнаму мастацтву рэспублікі на Дзекадзе беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве ў 1940 годзе.

Пастаноўшчык фільма Г. Нікалаеў здолеў пранікнуць у стылістыку музыкі і досыць дакладна перакласці яе на мову тэлебачання. Імкнуўся больш ярка адлюстравачы драму народа, паказаць яе праз драму канкрэтных персанажаў, ён значна узбуйняе вобраз Аўгінні, робіць яго той прызмай, праз якую і праламляюцца ўсе падзеі. Рэжысёр уводзіць гераію ў тыя сцэны, у якіх яе няма ў оперы, у выніку гэты вобраз становіцца драматургічным асобным сюжэтам.

Умела распрацаваны рэжысёрам асобныя мізансцэны, вы-

А. Падгайскага сталі для многіх сапраўдным адкрыццём.

Вобраз Саўні глыбока псіхалагічны. У яго душы ўжываюцца і рабалецтва перад багачамі, і добрае чалавечэе пачуццё, якое ў крытычнай сітуацыі перамагае. Не кожнаму вопытнаму драматычнаму актёру па сіле такая роля. Аднак Ю. Смірнову ўспэўна выдалася да апошніх кадраў, выклікае сапраўднае суперажванне сваімі пошукамі сцвярджэння добрага ў чалавеку.

У час здымак фільма мне даводзілася бываць на здымачных пляцоўках, гутарыць з пастаноўшчыкамі і выканаўцамі. Я бачыла, з якім энтузіязмам працавалі ўсе без выключэння яго ўдзельнікі. Канечне, даводзілася чуць пра немалыя цяжкасці самага разнастайнага характару. Артысты оперы наракалі, што фанэграмы пісаліся без уліку спецыфікі тэлебачання, чыста «па-операму» буйным гукам і вялікімі штрыхамі, у той час як для экрана з яго буйнымі планами патрабавалася больш філіграннае інтаніраванне, часам пэўная інтэнанасць гучання. Гаварылі пра тое, як было цяжка за кароткі час асвоіць натуру, увайсці ў вобраз і пражыць яго пераканаўча; як перашкаджала абмежаванасць прасторы; як сціснута сумяшчаць работу ў тэатры са здымкамі і г. д. Але ўсе гэтыя цяжкасці пераадоляваліся высокім прафесіяналізмам, сапраўднай адданасцю справе. Тады, у гутарках з актёрамі, упершыню прагучала і слова «першапраходцы». Менавіта так успрымалі яны сваю місію, менавіта гэтак — стварэнню трывалай асновы для тых, хто пойдзе далей па гэтым шляху — аддавалі яны свае сілы.

Напярэдадні юбілею Януба Коласа фільм выйшаў на экраны і выклікаў рэзананс. Пры ўсёй шматстайнасці думак і ацэнак можна сцвярджаць, што фільм - опера А. Багатырова «У пушчах Палесся» стаў прыпыновай перамогай калектыву музычнай рэдакцыі Беларускага тэлебачання і оперных актёраў. Няма сумнення, што ідэя пераносу на экран тым самым набліжэння да шматтысячнай тэлевізійнай аўдыторыі лепшых твораў беларускай опернай музыкі надзвычай жыццёвая і актуальная. Бо гэтым самым не толькі захоўваюцца для нашчадкаў дзбыткі нацыянальнага мастацтва рэспублікі, але і ствараецца стымул для работы ў жанры оперы для маладых кампазітараў Беларусі.

Наталля ПЕРВЯКОВА, музыказнавец.

Сцэна з оперы «У пушчах Палесся».

Фота А. ЖМІТРЫЕВА.

...Ужо з першых кадраў фільма, з першых тактаў гучання аркестра трапляеш у ясную па сваёй стылістыцы атмасферу, напоўненую меладызмам і цеплынёй музыкі, якая на дзіва гарманічна зліваецца з мяккімі фарбамі беларускага лета, з шырынёй палёў і цішынёй лясных нуткоў. Ад сцэны да сцэны ўсё больш пранікаешся шчырасцю музычна-экраннага апавядання, суперажываннем героям коласальскай драмы.

Асноўнай рухаючай эмацыянальнай сілай фільма-оперы з'яўляецца музыка. Над гэтым творам кампазітар пачаў працаваць яшчэ ў 1937 годзе, неаднаразова да яе вяртаўся і шліфаваў свой твор, змяняючы і дапаўняючы яго не толькі новымі сцэнамі і арыямі, але і перарабляючы партытуру. У фільме свежа і сучасна прагучала новая, трэцяя рэдакцыя партытуры «У пушчах Палесся». Тут ва ўсёй паўнаце раскрыўся талент, вопыт і майстэрства А. Багатырова.

рашаны харавыя і масавыя эпізоды. У кожным з іх Г. Нікалаеў правільна знаходзіць і ставіць сэнсавыя акцэнтны, праз дынаміку кадра высвечвае сутнасць таго, што адбываецца. Ухваляна і тое, з якой знаходлівасцю выкарыстоўвае рэжысёр магчымасці адной і той жа натуры.

І тут, як у вырашэнні агульнай задумкі, так і кожнай дэталі, сааўтарам рэжысёра можна назваць галоўнага апэратара Д. Юрзвіча, чыё «бачанне» музыкі оперы гарманічна раскрылася ў фільме.

Але якой бы захапляючай ні была работа кампазітара, сцэнарыста, рэжысёра, апэратара, усё ж асноўнай выяўленчай сілай і зарунай поспеху ў любой оперы з'яўляецца майстэрства ансамбля выканаўцаў.

Сярод спевакоў, занятых у фільме - оперы «У пушчах Палесся», няма такога, хто б не ўклаў у гэтую работу жар сваёй душы, усё майстэрства і прыродны талент. Хочацца

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ «ЛіМа»

«МАЗЫРСКІЯ МЕТАМАРФОЗЫ, АБО ЯК БАРАНІЛІ БРАКАНЬЕРА...»

Так называўся артыкул, змешчаны ў «Літаратуры і мастацтве» за 3 верасня 1982 года.

Сакратар Мазырскага райкома КПБ П. Багіна паведаміў: «Артыкул абмеркаваны на адкрытым партыйным сходзе Мазырскага лясгаса. Па гэтым пытанні выступілі дзевяць камуністаў. У сваіх выступленнях яны рэзка крытыкавалі паводзіны члена КПСС Д. Кашэвіча, які сваімі дзеяннямі парушыў лясніцкія нормы партыйнага жыцця, партыйную і дзяржаўную дысцыпліну, адступіў ад патрабаванняў савецкіх законаў.

Сходам партарганізацыі Мазырскага лясгаса за злоўжыванне службовым становішчам, якое выявілася ў незаконным набыванні рухавіка для сваёй асабістай машыны, фантах брананьверства, самагонаварэння члена КПСС Дамітрыя Пятровічу Кашэвічу аднагалосна аб'яўлена строгая вымова з занясеннем ва ўліковую картку.

Бюро Мазырскага райкома КПБ зацвердзіла пастанову пярвічнай партыйнай арганізацыі лясгаса».

Рэдакцыя атрымала таксама пісьмы з Міністэрства лясной гаспадаркі БССР і Мазырскага лясгаса.

Як паведаміў начальнік аддзела паліўнічай гаспадаркі

Мінлясгаса БССР Э. Банад, ляснічы Кашэвіч Д. П. за злоснае брананьверства з пасады зняты. У пісьме дырэктара Мазырскага лясгаса Г. Бондара паведамляецца, што «з мэтай спягання за ўрон, нанесены дзяржаўнаму паліўнічаму фонду, у Мазырскай народнай суд накіравана існаваць заява на спягання з Кашэвіча Д. П. 850 рублёў 50 капеек».

Атрымана пісьмо і з Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па ахове прыроды, Старшыня камітэта В. Казлоў паведамаў: «У артыкуле «Мазырскае метамарфозы...» правільна ўзнятае пытанне аховы дзікай жывёлы ў рэспубліцы... У сувязі з тым, што ў Мазырскай аддзеле ўнутраных спраў крмінальнай справа ў адносінах да брананьвера Кашэвіча Д. П. спынена, Дзяржкамітэт БССР па ахове прыроды ўвайшоў з хадайніцтвам у Пракуратуру БССР прыняць адпаведныя меры па гэтым пытанні».

Адрэагавала на лімаўскую публікацыю Упраўленне ўнутраных спраў Гомельскага аблвыканкома. У лісце начальніка ўпраўлення С. Сазанкова гаворыцца, што: «...у сувязі з артыкулам «Мазырскае метамарфозы...» праведзена службавое расследаванне. За неда-

магутныя машыны возяць у кабінах службовых асоб. Для таго ж, каб апраўдаць такія пазездкі, афармляюцца дакументы на быццям бы перавезены грунт. Такім чынам у 83-м упраўленні было быццям «перавезена» звыш тысячы тон грунту, а ў 245-м — каля 500 тон.

Бываюць выпадкі, калі заказваюць транспарт «на ўсякі выпадак» звыш сваіх патрэб. І тады, каб схаваць яго прастой, прыпісваюць у дакументах аб'ём перавезеных грузаў. У першым квартале Гродзенскі дамабудульнік камбінат прыпісаў больш за тысячы тон грузаў, за што заплаціў транспартнікам паўтары тысячы рублёў. Не шкада грошай, яны ж не свае, уласныя, а дзяржаўныя. Затое ў справядзачах усе паказчыкі выглядаюць салідна. Чатыры тысячы тон гэтак жа прыпісалі ў 31-м будупраўленні другога трэста ў Брэсцкай вобласці.

Многія заказчыкі транспарту дапускаюць звышнорматывы прастой аўтамашын. У Гомельскай вобласці, напрыклад, за гэта прадпрыемствы ў першым квартале заплацілі штрафў больш чым на 100 тысяч рублёў.

А зараз хочацца расказаць адну гісторыю, канеш якой мы і самі не ведаем. Але, мяркуючы, і ў такім незавершаным выглядзе яна будзе тут да месца. Есць у трэсце «Спецсельбуд» упраўленне механізацыі нумар тры. Яно выконвае розныя будаўнічыя работы ў Віцебскай вобласці, а для гэтага, зразумела, неабходны аўта-транспарт. Як і належыць, заключаюць будаўнічыя дагаворы, напрыклад, з аўтакамбінатам № 2 і працуюць разам над выкананнем планавага задання. Усё, быццям, было ў парадку, пакуль не правяралі, як ідзе вольнае супрацоўніцтва. Бывалася, што будаўнікі прыпісваюць колькасць перавезеных грузаў. Што ж, на першы раз іх мякка папярэдзілі, маўляў, ня добра так рабіць. Бу-

даўнікі прыклалі рукі да сэрцаў і шчыра паабяцалі, што яны больш не будуць. А іх узялі ды праз нейкі час зноў правяралі. І зноў выявілі прыпіскі. Пагразілі кантралёры пальчыкам: маўляў, парушае закон, грамадзяне, спыніцеся, калі ласка. І зноў будаўнікі запалілі ў чыстых вачах агеньчыкі шчырасці, зноў пакляліся: не будзем так рабіць, гэта — апошні раз. Як вы здагадаліся, дарагія чытачы, неўзабаве ж правяралі зноў, як выкарыстоўваецца аўта-транспарт. У студзені зафіксавана ў дакументах, што работнікі ўпраўлення механізацыі прыпісалі вадзіцелям дзве тысячы тон быццям бы перавезенага грунту.

Нярэдка даводзіцца чуць, як кіраўнікі прадпрыемстваў амаль што ці не апраўдваюць прыпіскі: маўляў, не для сябе робім, для калектыву, каб людзей заахоўваць. Няпраўда гэта, бо тымі прыпіскамі кіраўнік імкнецца схаваць, замаскіраваць сваё няўменне арганізаваць справу. Мы ўжо не кажам пра ўрон маральны, бо не могуць не разбэшчаць прыпіскі тых жа вадзіцеляў. Калі маніць начальнік, чаму б не зманіць самому...

Шмат спрэчак ідзе вакол таго, як ацэньваць работу аўта-транспартнікаў. Не менш іх і вакол прыняцця планавання. Але пакуль ідуць тыя спрэчкі, бесперапынна коціцца па дарогах машыны. Зрэшты, як вы ўпэўніліся, не толькі едуць, але і прастойваюць, і вязуць паветра ў вялізных кузавах.

Астранамічныя лічбы ўспываюць, калі пачынаеш больш пільна ўглядацца ў работу аўтамабілістаў. У Мінскім аўтакамбінатам № 7 штогод машыны праходзяць паражняком больш за дзесяць мільянаў кіламетраў. І калі скласці падобныя прабегі па ўсёй рэспубліцы, то атрымаецца нейкае касмічнае падарожжа. Некаторыя вадзіцелі, бадай, «накатваюць» на парожніх машынах адлегласці іменна ў такіх маштабах. Вось некалькі малюнкаў з натуры.

...3 чэрвеня. 12 гадзін дня. Дарожны кантрольны пункт у Віцебску. Спынены аўтамабіль КАЗ-608 нумар ГСО 26-78, які належыць Гомельскаму рамонтна-будаўнічаму ўпраўленню Міністэрства сувязі БССР. Накіроўваўся з Віцебска ў Оршу паражняком...

...8 чэрвеня гэтага года. Раніца. На дарожным кантрольным пункце, што на Магілёўскай шашы, спынена машына ГАЗ-53 з віцебскім нумарам — ВТО 40-16, якая накіроўвалася ў Калінавічы. Вадзіцель Волкаў адмовіўся прыняць паражны груз. Чаму? А невядома. Адмовіўся і ўсё, без усякіх тлумачэнняў...

...Машына Віцебскай масла-сырбазы спынена для спадарожнай загрузкі. Аднак вадзіцель Кузняцоў адмовіўся згрузацца. Так і паехаў з Мінска ў Віцебск з паветрам у кузаве...

Прыкінем. Падлічым. Задумаем. Тры машыны праехалі паражняком восемсот з лішка кіламетраў. Ці не занадта доўга каштуе жаданне вадзіцеляў не мець лішніх клопатаў? Не абараняючы іх, хочацца сказаць і пра тое, што іншы раз вадзіцелі стаяць перад выбарам: атрымаць вымову, іншае спгананне за адмову загрузкі або прастаяць ня мала гадзін у чаканні загрузкі і выгрузкі на канечным пункце. Яны даволі часта выбіраюць першае. І кіраўнікі аўтагаспадарак прадпрыемстваў у такіх выпадках не вельмі спяшаюцца спганяць з парушальніка. Той-сёй яшчэ і пахваліць: маўляў, малайчына, не патрапіў час дарэмна, галоўнае, што для нас зрабіў, а яны там няхай самі разбіраюцца са сваімі клопатамі. Такі воль падзел грузаў на «свае» і «чужыя» — ці не вельмі яркая ілюстрацыя месніцкага падыходу да справы?

І яшчэ. Ведамасны транспарт у рэспубліцы развіваецца вельмі хутка, больш шпаркімі тэмпамі, бадай, чым транспарт агульнага карыстання. Многія прадпрыемствы імкнуцца мець

свае, хця і маламоцныя аўтагаспадаркі. Ну, займелі, а далей што? Чатырыста арганізацый і ведамстваў у Мінскай вобласці маюць у сваім распараджэнні ўсяго па тры-чатыры машыны. У карлікавых аўтагаспадарках сканцэнтравана больш як 60 працэнтаў груза-вых аўтамабіляў вобласці. А гэта эканамічна нявыгадна. Аўтамабіль завода ці якой арганізацыі штогод перавозіць амаль на чвэрць менш грузаў, чым такая ж машына Мінаўтатранса рэспублікі. І гэта зразу: мела: буйная аўтагаспадарка мае куды больш магчымасцей гланавач эфектыўную работу машын, захоўваць іх поўную гатоўнасць да чарговага рэйсу. Але паспрабуй скажы гэта кіраўнікам якога завода, адразу пачнецца енк, маўляў, без сваіх аўтамашын прадпрыемства тут жа стане. І без усякага жалю гоняць сямітонны грузавік, каб прывезці пару скрынак з балтамі.

Шэсць гадоў у Шчолкаўскім раёне пад Масквой працуе магутнае аўта-транспартнае аб'яднанне, якому перададзены амаль усе ведамасныя машыны. І вельмі надрэнна працуюць тыя аўтамабілі, забяспечваючы ўсё аб'ём перавозак. І ў нас можна было б так зрабіць. Але ведамствы пакуль не ідуць на гэта. А між тым стварэнне ведамасных аўтакамбінатаў толькі ў Мінску дазволіла б выслабіць амаль 700 машын і забяспечыць усе перавозкі. Дарэчы, выдаткі на эксплуатацыю транспарту зменшыліся б прыкладна на 2 мільёны рублёў. Як бачыце, ёсць над чым падумаць.

Вельмі важкі ўклад трэба будзе зрабіць транспарту ў ажыццяўленне Харчовай праграмы СССР. Многае можна зрабіць, каб аўтамабілісты працавалі больш эфектыўна. Воль адна з праблем, якая ўзнікае не з-за недахопу, скажам, машын, а наадварот — з-за іх занадта вялікай колькасці.

Парадаксальная сітуацыя складаецца ў апошнія гады ў перыяд уборкі буракоў. Паз-

летась Міністэрства харчовай прамысловасці рэспублікі хадзіла аб выдзяленні дадаткова трох тысяч аўтамабіляў, хця той транспарт, які меўся, мог забяспечыць вывазку буракоў. А калі машын занадта многа, у гаспадарках не вельмі задумваюцца аб іх рацыянальным выкарыстанні. Асабліва пры замацаванні транспарту за канкрэтнымі калгасамі і саўгасамі. Нярэдка машыны прастойвалі, таму што ўсіх не маглі забяспечыць даўнамернай пагрузкай. Атрымлівалася то густа, то пуста. І ў выніку на прыёмных гунктах збіраліся цэлыя калоны грузавікоў, якія прастойвалі па 4—6 гадзін у чаканні разгрузкі. Кожны вадзіцель замест 2—3 рэйсаў за дзень рабіў толькі адзін.

Падлікі паказваюць, што для вывазкі цукровых буракоў у рэспубліцы трэба мець па нарматывах не больш дзвюх тысяч машын. А выкарыстоўвалася дагэтуль у тры разы больш. Якое ж выйсце? Яно не толькі ў тым, каб механічна скараціць колькасць аўтамабіляў на бураковых палях. У рэспубліцы ёсць немалы вопыт цэнтралізаванага кіравання транспартна-нарыхтоўчымі аперцыямі. І гэта вельмі лагічная сістэма: машыны накіроўваюцца менавіта туды, дзе іх хутка загрузыць і выгрузыць. Зразумела, лепш, калі адна машына робіць тры рэйсы за дзень, чым калі дзве машыны ледзь паспяваюць па адным зрабіць.

Гэтыя нататкі, вядома, не прэтэндуць на тое, каб намаляваць усеабдымную карціну выкарыстання аўта-транспарту ў рэспубліцы. Гэта, так сказаць, толькі штрыхі да «картэра». Не спыніліся мы і на ўсім станоўчым, што ёсць у гэтай справе. Хацелася засяродзіцца толькі на тым, што перашкаджае, замінае нам рабіць «эканоміку—эканомію».

М. БУРЫ,
М. ФАШЧЫЛІН,
журналісты.

хопы і беспрынцыповасць, дапушчаныя пры крымінальным вышуну ў адносінах былога ляснічага Лешнянскага лясніцтва Кашэвіча Д. П. начальніку адрэала ўнутраных спраў Мазырскага гарвыканкома А. К. Герасімаву і начальніку адрэала БРСУ У. І. Дзімітрыеву аб'яўлены вымовы. Строгая вымова аб'яўлена старшаму следчаму А. А. Грыневічу.

Артыкул і ўзнятыя ў ім пытанні абмеркаваны з асабовым саставам усіх гаррайаганаў унутраных спраў вобласці, а таксама ў следчым адрэале і АБРСУ УУС.

Упраўленнем унутраных спраў Гомельскага аблвыканкома прымаюцца і іншыя меры па ўзмацненні барацьбы з браньёрствам.

схема комплекснага выкарыстання і аховы водных і зямельных рэсурсаў басейна возера Нарач і ў цяперашні час вядзецца яе асваенне. Распрацавана таксама дакументацыя на рэканструкцыю ачышчальных збудаванняў племзавода «Леніна» Горацкага раёна і іх будаўніцтва заплававана на 1983—1984 гады. У племсаўгасе «Няста» Клічаўскага раёна будаўніцтва ачышчальных збудаванняў на жывёлагадоўчым комплексе завершыцца ў чацвёртым квартале гэтага года. Ачышчальныя збудаванні на свінагадоўчым комплексе калгаса «Чырвоны баец» Кіраўскага раёна уведзены ў сакавіку 1982 года.

За зліў аміячнай вады ў раку Кабшчынка трантарыст Гарадоцкага райаб'яднання

«Сельгасхімія» В. С. Пецяноў у частковае кампенсаванне набытага ўрону рашэннем народнага суда раёна ад 17 ліпеня 1982 года аштрафаваны на суму 1200 рублёў.

Раённымі аб'яднаннямі «Сельгасхімія» прымаюцца неабходныя меры па недапушчэнні падобных фактаў. Сярод механізатараў праведзена растлумачальная работа па недапушчэнні забруджвання вадаёмаў хімікатамі і мінеральнымі ўгнаеннямі, якія прымяняюцца ў сельскай гаспадарцы.

Пытаннем аховы вадаёмаў ад забруджвання і павелічэння вытворчасці рыбы Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР і яго органы на месцах надаюць важнае значэнне і трымаюць гэтыя пытанні пад пастаянным кантролем.

пераніцы вады ў раку Віцьбу. Зараз разглядаецца пытанне ўзгаднення ў Мінпрамбудзе СССР плана падрадных работ на 1983 год.

Рэдакцыя таксама атрымала адказ з Віцебскага гарадскога Савета народных дэпутатаў. Як паведаміў загадчык адрэала камунальнай гаспадаркі Л. М. Сідарэнка, артыкул «Пра Эрыдан, чыстую ваду і сухі калодзеж» разгледжаны сумесна з гарадской санітарна-эпідэміялагічнай станцыяй і гарадскім Саветам па ахове прыроды, а таксама абмеркаваны ва ўсіх зацікаўленых ведамствах і прызнаны правільным і актуальным.

З мэтай аховы рэк Заходняга Дзвіна, Лучоса і Віцьба ў горадзе вядзецца будаўніцтва дадатковага комплексу ачышчальных збудаванняў, у выніку чаго магутнасць гарадской станцыі аэрацыі будзе даведзена да 120 тысяч кубаметраў у суткі. Да канца бягучага года таксама ўвайдзе ў строй каналізацыйны калектар па вуліцы Шмырова, што дазволіць ліквідаваць забруджванне Лучосы сцёкавымі водамі. Ужо пабудаваны і эксплуатаюцца ліўневыя каналізацыйныя сістэмы на тэлевізійным заводзе, фабрыцы імя КІМ, вагонным дэпо...

Згодна з дакументамі мясцовых партыйных і савецкіх органаў, а таксама з сумесным рашэннем Дзяржкамітэта БССР па ахове прыроды і Віцебскага гарвыканкома № 17/354 ад 15.10.81 г., у тэрмін да 1985 года павінен быць рэалізаваны комплекс мерапрыемстваў для поўнай ліквідацыі забруджвання рэк Заходняга Дзвіна, Віцьба і Лучоса, добраўпарадкавання і азелянення іх берагоў.

«ДАЙЦЕ РЫБЕ ЧЫСТАЙ ВАДЫ»

У адказ на публікацыю артыкула пад такім загалоўкам («ЛіМ» ад 23 жніўня 1982 г.) рэдакцыя атрымала пісьмо ад намесніка міністра сельскай гаспадаркі БССР М. Дзергачова, у якім паведамляецца, што ў артыкуле «закранута актуальная праблема аховы водных і рыбных запасаў рэспублікі ад забруджвання іх сцёкавымі водамі прамысловых і сельскагаспадарчых прадпрыемстваў».

Міністэрствам сельскай гаспадаркі БССР сумесна з другімі зацікаўленымі міністэрствамі і ведамствамі распрацаваны мерапрыемствы па ўзмацненні аховы і аднаўлення рыбных запасаў у рэспубліцы.

Штогод у планах эканамічнага і сацыяльнага развіцця прадугледжваюцца мерапрыемствы па забяспечэнні скарачэння скідвання забруджаных сцёкаў у воднарычныя і вадаёмы. Так, у 1981 годзе закончана будаўніцтва і рэканструкцыя ачышчальных збудаванняў на васьмі сельскагаспадарчых прадпрыемствах. У 1982 годзе ачышчальныя збудаванні плануецца пабудаванні на дзесяці прампрадпрыемствах

Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР.

Для памяншэння забруджвання рыбагаспадарчых вадаёмаў пестыцыдамі і ўгнаеннямі, якія прымяняюцца ў сельскай гаспадарцы, ажыццяўляецца комплекс агра-тэхнічных, лесамеліяратыўных, супрацьра-зійных мерапрыемстваў і прыёмаў.

Загадам Мінсельгаса БССР ад 18.2.1976 г. № 76 устаноўлены санітарна-ахоўныя зоны паміж аб'ектамі, якія апрацоўваюцца, і адкрытымі вадаёмамі, у якіх прымяненне хімічных апрацовак дазваляецца толькі штангавымі апырквальнікамі пры ўмове выкарыстання мала- і сярэднетансічных пестыцыдаў трэцяй і чацвёртай груп стойкасці і тансічнасці.

Для барацьбы са шкоднікамі і хваробамі сельскагаспадарчых культур у калгасах і саўгасах рэспублікі прымяняюцца прэпараты, рэкандаваныя «Спісам хімічных сродкаў, дазволеных для прымянення ў сельскай гаспадарцы». У гэтай пачыгодцы плануецца пабудаванне 90 складаў для захавання пестыцыдаў, ядохімікатаў і ўгнаенняў. У 1981 годзе распрацавана

«ПРА ЭРЫДАН, ЧЫСТУЮ ВАДУ

І СУХІ КАЛОДЗЕЖ»

Так называўся артыкул, змешчаны ў «Літаратуры і мастацтве» 24 верасня 1982 года. У ім закраналіся пытанні аховы рэк Заходняга Дзвіна і Віцьба ў Віцебску. Воль што паведаміў рэдакцыі намеснік міністра прамысловасці будаўнічых матэрыялаў БССР О. І. Ставер:

«Віцебскае вытворчае аб'яднанне «Даламіт», якое з'яўляецца буйнейшым не толькі ў рэспубліцы, а і ў краіне па-стаўшчыком вапнавай і даламітавай мукі сельскай гаспадарцы, забяспечваецца сыравінай з кар'ера «Гралёва».

Радовішча даламітаў «Гралёва» моцна абодзена і таму пры здабычы сыравіны кож-

ныя суткі з кар'ера ў раку Заходняга Дзвіна адпампоўваецца 370 тысяч кубічных метраў вады. У выніку горна-здабываючых работ адбылося парушэнне прыродных гідрэалагічных умоў прылягаючых раёнаў.

Для аднаўлення парушанага воднага балансу інстытутам «Белдзіправодгас» распрацавана тэхніка-эканамічнае абгрунтаванне і тэхнічны праект адводу вады з кар'ера «Гралёва» ў раку Віцьбу з улікам выкарыстання гэтай вады для патрэб г. Віцебска.

У маі бягучага года ў Дзяржплане БССР было прынята рашэнне аб пачатку ў 1983 годзе будаўніцтва шэрагу аб'ектаў па

**МУЗАМ
НА ПАЦЕХУ**

Глядзяць на мяне здзіўлена два вокі.
— А ў нас план. Таму, мабыць, зробім...
— Перад лазняй?! — тар-

Васіль НАЙДЗІН

ХЛЕБ САТЫРЫКА

Добрая мода завялася: цпер у нас нават у лазні абслугоўванне комплекснае. Хочаш прасціну, мачалку там з мылам або шампунь — калі ласка! У неабмежаванай колькасці.

У некаторых лазнях і масажысты ў штаце ёсць. Не гаворачы ўжо пра цырульніка. Як мінімум адзін сядзіць напалатове: пастрычыць, пагалаціць — аб чым размова! Давайце вашу галаву.

Я таксама падахваюцца: вены, клунак з бялізнай і іншымі прычындамі ўбок — і ў крэсла. Дзейнічае.

— Якім макарам вас? — пытаецца цырульнік.

— Пад «канадку», — кажу.

— Крыху тут зняць, там паболей. Вушы пакінуць...

— Вас зразумеў. Сядзіце і не варушыцеся.

Сяджу. Разглядаю сваё адлюстраванне. А цырульнік дзейнічае на ўсю магнутнасць.

Ж-ж-ж-ж... Чык-чык-чык... Гатова.

— Асвятліць? Я даўно чакаў гэтага пытання. Таму кажу без падрыхтоўкі:

— Дзякую. Не трэба. У лазню сабраўся.

мажу я. — Вунь вены, бялізна і ўсё астатняе. Сухое лшчэ, Магу паказаць.

Цырульнік наступае: — Нічога мне паказваць не трэба. Пры любых абставінах мы павінны абслугоўваць кліентаў перша-класна... Хвіліначку! Вось тут трэба крышачку падправіць. За вухам.

Ведаем мы такія «падпраўкі». Як піць даць, думаю, пльшывым зробіць. Таму імгненна падхопліваюся і зноў пытаюся:

— Колькі з мяне?

— Рубель!

— А па прэйскуранце?

Цырульнік крыху падумаў і з новай прапановай:

— Давайце мы так дамовімся: вы зойдзеце да мяне пасля лазні, я вам зроблю фык-фык і размоўе нанец.

Адным словам, з вас рубель. А менш ніяк нельга.

Цпер ужо я пайшоў у наступ:

— Праз гадзіну ў вас абедзенны перапынак. Я ўсё разлічыў. А па-другое, у мяне на «Шыпр» алергія. Разумеете, рэзультатнасць арганізму ўзнікае...

— На гэты выпадак у нас маецца дзесяць марад адналоны.

— Не патрэбен мне ніякі адналон! — лшчэ больш нервуюся я. — У лазню чалавек сабраўся. Вены во... — А ў нас план!

Ну, што тут будзеш рабіць? І я выкладваю апошні свой козыр:

— Сатырык я. Памыюся вась у лазні, прыйду дамоў, сяду адразу за рабочы стол і напішу пра ваша комплекснае абслугоўванне фелетон. Няхай усе людзі ведаюць, якім «макарам» вы выконваеце план.

На твары цырульніка з'явілася ўсмішка. Потым — нейкая незразумелая мне надзея.

— Вось і добра. — чую я спакойны голас. — Вы напішаце фелетон, надрукуеце яго ў газеце або часопісе і атрымаеце ганарар. Ён у некалькі разоў перакрые вашы сённяшнія расходы.

Год, можна лічыць, дарма стрыгчыся будзеце. Дык ці ж вам шкада аднаго рубля?

Супраць гэтага я нічога сказаць ужо не мог.

Знайшоўшы ў кішэні грошы, я паклаў на рог цырульнікага стала рубель.

У гэты момант цырульнік паліваў маю макуку нейкім заморскім адналонам і пытаўся:

— Дазвольце ў такім разе дзве порцыі?..

Галава мая пачала працаваць толькі ў парыцы. А пад душам я ўжо прыкідаваў: напішу не адзін, а некалькі фелетонаў. Паеду на поўдзень пры вялікіх грашах...

Шкада толькі, што заўсёды я трапляю на курорты пячыць свае нервы.

**У ПРОФІЛЬ
І АНОС**

Юрый СТУПАКОУ.

Расціслаў ЯНКОУСКІ.

Юрый СІДАРАУ.

Сяброўскія шаржы

К. КУКСО.

ФРАЗЫ

Плагіятар мучыла сумленне, і ў чужую фразу ён устаўіў сваё слова.

Гатовы звярнуць горы, толькі б на гэтым месцы выпакцаў яму іншаму.

У аўтара былі здольнасці, а ў сааўтара — сувязі.

Зрабіў левы рэйс, а стаў правапарушальнікам.

Ведаў сабе цану, але не хацеў яе называць уголас.

І кажух не любіць, калі яго глядзяць супраць поўсці.

Колькі божых іспраў вылецела ў комін...

Працаваў, закатаўшы рукавы, толькі тады, калі мый рукамі.

Для адных святло — вуцэнне, а для іншых плата за камунальныя паслугі.

Не ведаю, як трэба пісаць. Не ведаю, што трэба пісаць. Але добра ведаю, куды трэба пісаць.

М. ЗАСТОЛЬСКІ.

Паўло ГЛАЗАВЫ

ДЗВЕ ДАМАЧКІ

Напаткаліся ў садку Дзве мажнныя дамачкі.

У адной з іх на шчачках Нішто сабе ямачкі.

У другой жа калялюш, Быццам каска ў кайзера.

Кажэ першая: — Вось зноў Выпусцілі Драйзера.

Працадзіла у адназ Ей другая фразу:

— Болей ён аднак не будзе Загадчынам базы.

З украінскай пераклаў М. БАЗАРЭВІЧ.

Цімох ДЗЕРАЗА

ЭПГРАМЫ

НА АЛЕСЯ ПЕТРАШКЕВІЧА Бясмерце забяспечана,

і разважачэ няма чаго пра гэта:

Калі напісанае застаецца, Пастаўленае ўжо не кане ў Лету.

НА ГЕОРГІЯ ЮРЧАНКУ

На распрэжанай набылцы Па малдобінах парнаскіх

Скача наш бясстрашны лыцар Санчапансаўскай закваскі.

Марцін КОУЗКІ

ДОЛЯ ПРАЎДЫ

— Не маё, не тваё, не яго, не чыёсьці. — Нічыйнае? — Не, наша!

● Чулі, кажучэ, ляцела страла з хутнасцю святла, ну, можа, і не ляцела, але баба-яга на ёй сядзела, зрэшты, і за бабу-ягу паручыцца не магу, дык жа святло блыць хутка там і тутана, і мётлы існуоць, раз імі мятуць, таі што мая прапанова прыняць чутка за аснову, а сумненні і здагадкі разбярор у рабочым парадку...

● Калі нехта ірычыць «Маўчу», ці з'яўляецца гэта крыкам?

● Танцор скача пад чужую дудку, дудка грае, як дырыжор панажа, дырыжор не зводзіць вачэй з нотаў, а сэрцы палаюць. О, мастацтва!

● З майстэрні скульптара: узнятыя на п'едэстал, фігуры драбнеюць.

● Хай мяне не бытаюць з пустым месцам, — абуралася дзірка, — на пустым месцы дзірак няма.

● Есць выпадкі, калі галасуюць, падымаючы абедзве рукі.

● Маўнлівая размова: — Лепш, чым нічога, нічога не скажаш. — Не гавары!

● Тыя, што бачаць далёка, не заўсёды бачаць далей.

● Усё няпростое — складанае, усё змястоўнае — глыбокае? А складаныя гарніры, а глыбокія талеркі?

Хведар ПРАСЦЯЧОК

НІБЫ БАЙКІ

Асіна, а шуму, як ад цэлай дубровы.

● На людзях Салавей, а дома Ястраб.

● З трыбуны расхваляваў ліманад, а сам тайном ужываў каньчочк.

● Дзядзька на кірмашы прадаваў грушы, а пляменніку даў... дулю.

● Не плюй у налодзж, бо губа асмягне.

● Яблыня сказала яблыну: за плот не каціся — рас-трушчаці..

● І ліпава мэбля часам робіцца пад дуб...

● Яму дантары прыпісалі бег ад лішняй паўнаты, а ён збег ад сям'і.

ЛЮБІМЫ КОЛЕР

БЕЛАРУСКІХ ПАЗТАУ (МЯРКУЕЦЦА ПА НАЗВАХ ІХ КНІГ).

«Белая ластваўка» — М. Шаўчонак.

«Белая бярэзіна» — С. Басуматрава.

«Белы бярэзінік» — А. Бачыла.

«Белыя берэгі» — В. Лукша.

«Пад белым яварам» — Н. Тарас.

«Белыя пісьмы» — В. Вярба... і г. д.

На фарбы бедная заўжды зіма — Бярыце ў восені, вясны і лета!

У белізны адмецінак няма, І лёгка зблытаць чытачу пазтаў.

А. ШОЦКІ.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателі БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
AT 02599 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП. Мінск, вул. Заха-рава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, наместніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адназнага сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апавадванні, нарысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, інтэр'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак, вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў. Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машыны ў двух экзэмплярах. Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

**На блакітным
ЭКРАНЕ**

з 13 па 19 снежня
14 снежня, 20.25

Л. БЕТХОВЕН. «НАРОДНЫЯ МЕЛОДЫІ».

Вы пацуче народныя шатландскія, нямецкія, венгерскія, славянскія песні ў апрацоўцы кампазітара. Выконвае іх салістка Беларускай дзяржаўнай філармоніі Г. Будзько.

15 снежня, 20.30

«НАМ НЕ ЗАБЫЦЬ ТЫХ ДЗЕН»

Перадача падрыхтавана да 40-годдзя Сталінградскай бітвы. У ёй прымаюць удзел былы механік-вадзіцель танка, а зараз палкоўнік у адстаўцы М. Чайна, пазт П. Прыходзька, мастак Ю. Пучынскі.

18 снежня, 11.00

КАНЦЭРТ МАЙСТРОУ МАСТАЦТВАУ БЕЛАРУСІ І МАЛДАВІІ

Вы пацуче ўрыўкі з твораў Вердзі, Чайкоўскага, Рымскага-Корсакава, Джарджана, Качыні ў выкананні малдаўскіх спевакоў М. Біешу, М. Мунцяну, В. Драгаша, М. Кавалёва. Артысты беларускага балета Л. Бржазоўская, Ю. Траян, В. Саркісян, У. Камкоў, Н. Дадзішкіліяні пакажуць сцэны з балетаў Адана і Хачатурана.

18 снежня, 12.30

«СЛОВА — ПАЗЭІІІ»

Свае новыя вершы чытае Яўгенія Яншчыц.

18 снежня, 20.15

«ЭКРАН: ГЕРОІ, ПРАБЛЕМЫ»

Аб рабоце над фільмам «Людзі на балоце» паводле рамана Івана Мележа расказваюць народныя артысты рэспублікі Г. Гарбук і заслужаны артыст БССР В. Гогалеў. Затым вы пабываеце на здымачных пляцоўках стужак «Завеі, снежань...», «Сад» і «Дзяржаўная граніца». Аб новым мультыплікацыйным фільме «Песня пра зубра» паводле паэмы М. Гусоўскага расказвае рэжысёр А. Белавусаў.

18 снежня, 22.50

«СУСТРЭНЕМСЯ ПАСЛЯ АДЗІНАЦЦАЦІ»

Музычная праграма з удзелам Эдзіты П'ехі.

19 снежня, 13.00

«СЯБАР — КНІГА»

Вы пабываеце ў магазіне кнігаабмену па вуліцы Валгаградскай, дзе даецца таксама, як праце кніжная палата. Пазт Р. Барадулін расказа аб сумеснай працы над кнігай з мастаком М. Лісоўскім. На заканчэнне — пытанні віктарыны.

19 снежня, 15.40

«ДОМ НА ПЛОШЧЫ СВАБОДЫ»

Гэта другая перадача цыкла, прысвечанага 50-годдзю Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага. Яна знаёміць з выхаванцамі кансерваторыі — лаўрэатамі саюзных і міжнародных конкурсаў.

«КНІГАРНІ ПІСЬМЕННІКА»

А. БАХАНЬКОУ. Развіццё лексікі беларускай літаратурнай мовы ў савецкі перыяд. Мн., «Навука і тэхніка», 1982. — 1 р. 50 к.

М. МУШЫНСКІ. Якуб Колас. Летапіс жыцця і творчасці. Мн., «Мастацкая літаратура», 1982. — 3 р. 60 к.

Г. КІСЯЛЕУ. Героі і музы. Гісторыкалітаратурныя нарысы. Мн., «Мастацкая літаратура», 1982. — 85 к.

І. НАВУМЕНКА. Якуб Колас. Нарыс жыцця і творчасці. Мн., «Народная асвета», 1982. — 65 к.

Ж. ЖУБЕР. Чалавек сярод пясну. Пераклад А. Жуна. Мн., «Мастацкая літаратура», 1982. — 90 к.

М. МАЛЯУКА. Эстанда. Вершы і паэмы. Мн., «Мастацкая літаратура», 1982. — 40 к.

Э. ВАЛАСЕВІЧ. Бегемот і іншыя. Байкі. Мн., «Мастацкая літаратура», 1982. — 55 к.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСПЕНКА, Ефрасінія БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (наместнік галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Ігар ЛУЧАНОК, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.